

XVII. ÉVFOLYAM.

1934. I-IV

TURÁN

A TURÁNI TÁRSASÁG (MAGYAR NÉPROKONSÁGI
EGYESÜLET) FOLYÓIRATA

SZERKESZTŐSÉG:

17
7934
PEKÁR GYULA
FŐSZERKESZTŐ

321.437
CHOLNOKY JENŐ
SZERKESZTŐ

BÁN ALADÁR
FELELŐS SZERKESZTŐ

XVII - XIX.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: BUDAPEST ORSZÁGHÁZA, XI
SZERKESZTÉSÉRT ÉS A KIADÁSÉRT FELELŐS: DR. BÁN ALADÁR

Ajándék újonnan belépő tagjainknak

A Turáni Társaság a belépő új tagoknak kedvezményül ingyen osztja ki az alábbi kiadványokat:

1. **Szentgály:** Szibéria és az ottani viszonyok (számos képpel).
2. **Horváth:** A modern Kelet.
3. **Paikert:** A turáni eszme.
4. **Isirkolif:** Bulgária (50 műmelléklettel).

A „TURÁN” XVII. (1934). évfolyamának tartalma:

<i>Paikert Alajos:</i> Ázsia ébredése	1—14
<i>Cholnoky Jenő:</i> Japán és Európa	14—23
<i>Bán Aladár:</i> A finn és a magyar nemzet rokonságának tudata	23—28
<i>Kisfaludy János:</i> Hajnal és Alkony (Költemény)	28—29
<i>Móricz Péter:</i> A külföldön élő tatárok	29—35
<i>Jeney Endre:</i> A vércsoportvizsgálat eredményei a turáni népeknél	36—43

KISEBB KÖZLEMÉNYEK

<i>Dr. Gaskó Dezső:</i> Észtország tengeri- és gyógyfürdői. — <i>B. A.:</i> A finn-ugor kultúrbizottság ülése Budapesten. — <i>Bán A.:</i> Laidoner, az észtek szabadsághőse	44—50
<i>Irodalom</i>	51—53
<i>Hírek</i>	54—64
<i>Társasági ügyek</i>	65—68

KELETI-KÖNYVTÁR

Felkérjük t. tagtársainkat, hogy hátralékos tagdíjaikat mielőbb beküldeni szíveskedjenek, hogy emiatt a Társaság működésében fennakadás ne történjék.

TURÁN

A TURÁNI TÁRSASÁG (MAGYAR NÉPROKONSÁGI EGYESÜLET)
FOLYÓIRATA

XVII. ÉVF.

1934.

1—4. SZÁM

Ázsia ébredése.*

Írta Paikert Alajos.

A modern és legmodernebb technika vívmányai sokkal gyorsabb és gyökeresebb változásokat idéznek elő az egész emberiség fejlődésében, mint amilyenekhez eddig szokva voltunk. Nemrég a vasutak, gőzhajók, gépek, gyárüzemek, távíró és telefon, újabban pedig a rádió, mozgó- és hangosfilm, az autók, autóbuszok, motorhajók és repülőgépek, főleg azonban a harci fegyverek pusztító hatásának folytonos és rendkívüli fokozása, mindezek együttvéve a fehér fajok fölényét jelentették a színes fajok felett. De ma ezek az összes fontos vívmányok már mind közkinccsé váltak az eddig háttérbe szorított színes népeknél is.

A fehér emberek egyoldalú térfoglalásának ellenhatása most következik be, különösen Ázsiában.

Az utóbbi századokban a fehérek néhány puskával és ágyúval sok százezer, sőt millió színest tudtak kordában tartani és rajtuk uralkodni. Ez most alaposan megváltozott, különösen a világháború óta.

Nem mink, hanem ellenfeleink a nagy háborúban százezerszámra adták a színes segítőcsapatok kezébe a legújabb rendszerű puskákat, gépfegyvereket és ágyúkat s kényszerítve betanították őket arra, hogyan kell ezekkel fehér embereket gyorsan és nagy tömegekben elpusztítani. Ez az egyoldalúság most igen messze kiható, sajnálatos következményekkel jár. A világháború óta egyszerre lehanyatlott a fehér emberek tekintélye az egész Keleten.

Az évszázados mellőzésből és elnyomásból ébredő sok milliónyi ázsiai színes népeknek talán Oxfordban vagy Harvardban végzett szónokai és szerkesztői egyre fokozódó hatással agítálnak most a fehérek ellen, megfélemezve ama sok jóról, magasztosról és hasznosról is, amit a nyugatiaktól tanultak. Japán, Kína, India és több más keleti állam modern egyetemei és főiskolái csakúgy öntik magukból az új, színes diplomásokat, kiknek nagy része Európában vagy Amerikában is végzett hasznos tanulmányokat, de akik egyre hangosabban követelik maguknak azokat a pozíciókat, amelyeket ott most még fehérek töltenek be. Érthető ezekből tehát, hogy az idegengyűlölet, melyen elsősorban a fehérek elleni izgatás értendő, folyton erősödik és sokszor fenyegetővé válik, annál is inkább, mert azt némely államok és érdekesoportok közvetve egyre fokozzák.

* Előadás a Turáni Társaság 1934. nov. 15-i felolvasóülésén.

Emellett a nyugati államok hathatós kiviteli törekvéseikben állandóan kínálva kínálják legmodernebb fegyvereiket, gépeiket, autóikat, repülőgépeiket, robbantószerkezeteket stb. minden színes vevőnek az egész világon, aki csak képes és kész azokat tőlük megvásárolni. Így természetesen az eddig mellőzött színes világ egyszerre igen könnyen, sőt sokszor igen olcsón is hozzájut a nyugati világnak sok évtizedes munkával, fáradtsággal és küzködéssel kitermelt vívmányaihoz, amelyeket az éppoly természetesen nyomban fel is használ saját céljaira, bizony sokszor ellenünk is.*

Ázsia nemcsak az emberiség bölcsője volt, mely benépesítette a többi világrészeket, hanem elsősorban Ázsia volt mindig a multban és lesz talán a jövőben is az a kontinens, mely magában és magából felneveli a sokszázmillió népcsaládokat is. Európa nemcsak azért fejlődhetett eddig oly rendkívüli módon, amint hogy az történt, mert kitűnő, mérsékelt éghajlata ezt elősegítette és szárazföldjének tagozottsága majd minden pontjában tengerhez közel juttatta népeit, hanem azért is, mert Európát az ázsiai és afrikai népmillióktól sok évezred óta óriási sivatag-övezet választja el, melyet csak ritkán törtek át ezek harcosainak seregei. Délen a Szahara végig, keleten Arábia és Perzsia sivatagjai, továbbá a turk és kirgiz puszták, északkeleten az Ural-hegység, északon pedig a jeges tundrák majdnem szakadatlan láncolata vették körül Európát és védtek meg fejlődő kultúráját a színes tömegek berohanásaitól és keveredéseitől.

Ez a sivatag-övezet tartotta távol a régi görög és római kultúrákat az indiai és kínai, szintén régi kultúráktól annyira, hogy a nyugati (európai) műveltség és lelkiség egészen külön és úgyszólván befolyásmentesen fejlődhetett, éppoly függetlenül, mint viszont az ősrégi ázsiai kultúrák a távol keleten. Ez a sivatag-öv érezte határozott elválasztó hatását annyi évezreden át szinte napjainkig olyannyira, hogy az angolok joggal mondják: „West and East, will never meet“, vagyis: „a Nyugat a Kelettel sohasem egyesül“, másszóval a Nyugat és Kelet mindig idegen maradnak egymásra nézve.

De ezek a természetes nagy akadályok mégis az újabb és legújabb időkben fokozatosan eltűnnek, megváltoznak, nem maradnak többé akadályok. Mi fehérek magunk telepítjük be lassanként a Szaharát szőlővel, narancssal, alfalfával, artézi kutakat fúrunk és ezekkel nagy területeket öntözünk, vasutakat építünk, autóbuszjáratokat létesítünk a legnagyobb sivatagon át, rádióállomásokat szerelünk fel, repülőjáratokat indítunk, mert repülőgépeinknek és Zeppelineinknek egészen mindegy, sivatagon, tengeren vagy termőföldeken repülnek-e át könnyen és akadálytalanul.

De színes embertársaink is szorgalmasan követik példánkat, ők is telepítenek, artézi kutakat fúrnak, fásítanak, gyepesítenek, öntöznek,

* Meg kell itt jegyezni, hogy a *színes* és a *fehér* népek elnevezését itt a gyakorlati életben általánosan használt, az angol „coloured and white people“ kifejezésnek megfelelően alkalmazom. Magától értetődik, hogy ez a két kifejezés tudományos szempontból szorosan el nem határolható épp úgy, mint a gyakorlati életben használt „angol, francia, német“, stb. ember elnevezés ember-tanilag szintén nem exakt, de azért mégis általános. A turáni, vagyis az uraltáji népcsaládhoz tartozó összes népek, úgymint a finn-ugor, a török, a mongol és a tunguz csoportok, mely utóbbihoz a japániak önmagukat számítják, embertanilag is a *fehér* népekhez tartoznak. A különbség fehér és színes népek között, sajnos, a gyakorlati életben, főleg a tropikus vidékeken, nemcsak tény, leg fennáll úgy Ázsiában, mint Afrikában, Amerikában és Ausztráliában, hanem sok szociológus szerint előbb-utóbb „pigment“-világháborúhoz fog vezetni.

autóbuszjáratokat létesítenek, közönséges és hernyós autókkal keresztül-kasul száguldanak, repülőgépeikkel átrepülnek a pusztá területeken, sivatagjáró fegyveres erőiket állandóan tökéletesítik, páncélos autókat, rádióállomásokat, bombavető repülőket, a tengeren pedig tengeralattjárókat, torpedókat, aknákat és hadihajókat mozgósítanak szolgálatukban.

A mai időkben a távolságok az egész világon állandóan csökkennek, a sivatagok, mocsarak és hasonló természeti akadályok folyton kevesbednek. A civilizáció és a közlekedés egyre terjed még az eddig legelhagyatottabb részeken is. Nekünk magyaroknak nemcsak nem szabad magunkat a haladás és különböző vállalkozások megismerése alól kivonni, hanem cselekvően is részt kell azokban vennünk, magyar és általános érdekből is.

Azsia megismertetésében, feltárásában és fejlődésében számos magyar kiválóság vett részt, ezekről és működésükről máshelyt lesz alkalom, részletesebben megemlékezni. Itt csak néhány nevet emelek ki, úgymint: Almásy György, gróf Apponyi Henrik, Baktay Ervin, gróf Benyovszky Móric, Böckh Hugó, Bozóky Dezső, Cholnoky Jenő, Kőrösi Csoma Sándor, Erdősi Károly, Erődy-Harrach Béla, Faragó Ödön, Gáspár Ferenc, Geleta József, Germanus Gyula, Gubányi Károly, Hopp Ferenc, Kégl Sándor, Leitner Vilmos, Ligeti Lajos, Lóczy Lajos, apa és fia, Mészáros Gyula, Mezey István, Móricz Péter, Munkácsi Bernát, Pápay József, Reguly Antal, Réthly Antal, Sir Aurel Stein, Simonyi-Semadam Sándor, gróf Széchényi Béla, Szentgáli Antal, Takács Zoltán, gróf Teleki Pál, Tóth Jenő, Ujfalvy Károly, Vámbéry Ármin, gróf Vay Péter, Vermes Oszkár, Vikár Béla, Xanthus János, gróf Zichy Jenő.

Ezek legnagyobb része magában Ázsiában utazott, ott élt, ott dolgozott és derekasan kivette részét Ázsia ismertetéséből is, miáltal egyrészt hírt és dicsőséget szereztek hazájuknak, másrészt Ázsiának is határozott előnyére váltak.

De vegyük most Ázsia egyes államait és országait sorjában és nézzük, miképen vesznek azok részt az ébredés mozgalmában. Már itt kell azonban megjegyeznünk, hogy Ázsia ébredése sem történik oly simán, egyenletesen és akadálytalanul, ahogy azt talán sokan gondolják, hanem ott is, mint minden mozgalomnak, vannak különböző erősségű ellenzői, akik a legváltozatosabb eszközökkel odatörekcszenek, hogy az ázsiai népek ébredése mennél később következze be.

I. Japán ma a legmodernebb, legképzettebb és leghatalmasabb állam Ázsiában. Sokáig teljesen elzárta magát a fehérektől, de belátva, hogy az célra nem vezet, kinyitotta kapuit és magába fogadta a nyugati civilizációt, sűrű rajokban küldötte szét évről-évre fiatalságát a nyugati államokba tanulni, megfigyelné, hasznos vívmányaikat Japánba hozni. Ez annyira sikerült neki, hogy ma Japán az angolok és amerikaiakéval versenyző hadi és kereskedelmi hajórajjal, hadsereggel, gyárakkal, bankokkal, egyetemekkel, szóval a nyugati művelődés minden vívmányával rendelkezik. Közben elkecsereedett háborúban fölünyesen legyőzte az eddig verhetetlennek hitt óriási orosz birodalmat szárazföldön és tengeren is. Ma Japán, melynek eredeti kis szigetországa már nem bírja eltartani évente több mint félmillióval szaporodó népességét, nemcsak védelemre, hanem hódításra is teljesen felkészült. Nem nagyon szívesen tér át új területek elfoglalására, de kénytelen vele, hogy túlságosan szaporodó polgárait elhelyezhesse. Koreával kezdte, Formosával folytatta, most Mandzsúriát tette segítségével önállóvá, a jövőben talán a Fülöp-szigetekre és még később talán a Szunda-szigetekre is kerül a sor.

Japán már régen és teljesen emancipálta magát a fehér Nyugattól. Amit csak lehetett, átvett és itt-ott most is átvesz tőle, de nagyjában már mindent tud és mindent maga termel saját polgáraival. Nemcsak hogy nem szorul már a fehérek segítségére, hanem minden téren hatalmas versenytársukká fejlődött. Ma Japán, példát mutatva a többi ázsiai népek és államnak, céltudatos, erőteljes és sikeres önálló előretörésével hivatott vezére lett azoknak.

Ha Japán az idők folyamán testvéri szövetségbe lép az óriási kínai birodalommal, e két hatalmas ázsiai állam valóban egymást segítve együtthalad, akkor a világ képe alaposan megváltozik. Természetes, hogy az ellenkezőben érdekelték mindent megtesznek, hogy ez együttműködés lehetőleg ne történhessék meg.

Japán ma minden tekintetben ébren van és ügyesen ébreszteni igyekszik Ázsia többi népeit is. Legújában néhány japáni ethnográfus magáévá téve a turáni eszmét is és belátva annak nagy jelentőségét Európa és Ázsia népeinek egész jövődő fejlődésére, annak lelkes hívévé szegődött. A japáni turánisták szerint a japániak turániak éppúgy, mint a mandzsuk, a mongolok, a törökök, a finnek és a magyarok.

Hogy Japánnak a közeljövőben Ázsia fejlődésében igen nagy szerep jut, az kétségtelen. Hogy valóban komoly és sorsdöntő összeütközésre kerül-e a sor Japán és Oroszország, vagy Japán és az Amerikai Egyesült Államok között, az még nagyon bizonytalan.

II. Az évezredes nagy *kínai birodalom* ma, sajnos, a felbomlás jeleit mutatja. Minthogy azonban Kína hosszú és változatos történelmi fejlődése alatt még a mainál is súlyosabb zavarokat kiállt és ismét visszanyerte eredeti nagyságát és hatalmát, így mostani háborgó állapota is csak átmeneti lehet. Kínának ma tényleg nincs központi kormánya, tartományainak nagyrésze lázadoz és már különválak, az egyes vezértábornokok vagy csoportvezérek egymás seregeit és népességét pusztítják, a bolsevizmus egyes tartományokban hol terjed, hol pedig visszaszorul. Mindazonáltal Kína gondolkodói, különösen az Európában és az amerikai egyetemeken nevelt ifjúság jobb elemei lassan kialakítják a birodalom önállóságának, rendjének és nemzeti fejlődésének alapjait.

Bármily lassan, szakadozva, sok visszaeséssel Kína idővel mégis modernizálódni fog úgy, mint Japán. Nem egészen a mélyéig, nem teljesen belsőleg, hanem inkább külsőleg. Külföldi instruktorokat és szakértőket fog szerződtetni addig, míg azt hiszi, hogy már mindent tud, ami az ő hite szerint igen hamar következik be, ifjúságát, hacsak lehetséges, tömegesen külföldre fogja küldeni tanulni és úgy, mint Japán, igyekezni fog mennél több gyárat, bányát, vállalatot, pénzintézetet és hasonlókat létesíteni, lehetőleg bennszülött emberekkel és tőkével. Előreláthatólag át fogja venni a legtöbb nyugati technikai vívmányt; ki fogja építeni vasútjait, modern autótípusokat lesznek keresztlúkasú a birodalmon, telve gyalogos, riksás, autós, autóbuszos és más közlekedőkkel. Hadseregét is lassan ki fogja fejleszteni, tökéletesíteni és egységesíteni, ellátni a legmodernebb fegyverekkel, tankokkal, géppuskákkal és ágyúkkal, repülőgépekkel, páncélautókkal és hasonlókkal. Sőt igen valószínűleg haditengerészeti és légiflottáját szintén ki fogja építeni, lehetőleg saját arzenáljaiban. Ha sikerülni fog Kínának eddigi, a legjobb földeket lefoglaló temetkezési szokásait modernizálni és ezzel egyidejűleg egész mezőgazdaságát és ésszerűbb alapokra fektetni, akkor az időközlönként fellépő éhínségeknek is gátat vethet, népességét pedig bőségesebben láthatja el, mint eddig. Hasonlóképpen a Hoangho és a Jangcekiang folytonos pusztító áradásainak egyrészt okszerű erdőgazdasággal, másrészt kellő folyamszabályozással vethet véget. Mindenesetre azonban tanácsos,

ha Kína idejében kellő törvényes intézkedésekkel gondoskodik népe gyarapodásának célszerű szabályozásáról is. Kína telve van jórészt még feltárolatlan természeti kincsekkel, a népesség főfoglalkozása azonban évezredek óta a földművelés. A rizs, a gyapott, búza, árpa, köles, tengeri, szőjabab, ramie, tea, cukornád és főleg a selyem a legfontosabb termények. Ha Kína nyugalomhoz jut, ami előbb-utóbb bekövetkezik, egyike lesz a világ leggazdagabb országainak.

III. Kína tartományai közül *Mandzsúria*, vagy ahogy jelenleg hivatalosan nevezik, *Mandzsukuo*, már teljesen önállósította magát. Mandzsukuo modern turáni állam, mely most japáni vezetés alatt áll, területe majdnem kétszer akkora, mint Németországé. Az újonnan keletkezett állam rendkívüli gyorsasággal a legmodernebbül szervezkedik és rendezkedik be. Császára igen intelligens fiatal uralkodó, ki magát határozottan turáninak vallja és aki a nagy kínai birodalom utolsó mandzsus császára volt.

Minthogy Mandzsukuo már a világháború előtt s most is mind Japán, mind Oroszország és Kína állandó vágyódásainak tárgya, természetesen most még sok zaklatásnak van kitéve. De ezek idővel elülnek és akkor a nagyon termékeny ország földművelése, bányászata, erdészete és ipara szép jövőnek néz elébe.

Ránk, magyarokra Mandzsukuo fontossággal bír, amennyiben új, szervezkedő turáni állam, ahol a multban is már több kiváló magyar mérnök igen jelentős kultúrmunkát végzett, úgy mint Gubányi Károly, Szentgáli Antal és mások, de ahol a közelmultban számos magyar katona, tisztek és legénység, működött. Mandzsukuoiban a jelenben és a jövőben is még igen eredményes munkálatokra van kilátás úgy vasutak és autótutak építésében, modern középületek emelésében, mint bányák feltárásában és felhasználásában, folyamszabályozásokban, városrendezésekben és hasonlókn.

Mongolia, Dsungária, Kelet-Turkesztán és Tibet is különválnak a kínai birodalomtól. Ez az elkülönülés részint már megtörtént, részint még folyamatban van, újabb autonóm turáni államok, illetve tartományokká vagy orosz szovjetterületekké. Mind a négy, ma még feltáratlan, alig ismert, nagy kiterjedésű, gyér lakosságú, de valószínűleg nagy jövőjű ország. Nekünk, magyaroknak érdemes fejlődésükre felfigyelnünk, nemcsak érzelmi és turáni vonatkozásuk miatt, hanem gazdasági, tudományos és egyéb szempontokból is.

IV. *Az orosz birodalom*, mely a cári uralom alatt nyerte eddigi óriási terjedelmét és a világháborúban néhány európai tartományát elvesztette, ma tudvalevőleg szovjet-állam. Az új uralom mindent gyökeresen megváltoztatni iparkodott; mérhetetlen pusztítások után most már mérsékeltebb, újjáépítő szellem jutott ott túlsúlyra. Teljesen egyoldalú, de mégis határozottan modernizáló irány uralkodik most ott, mely erélyét, úgy látszik, mindinkább a belső konszolidációra fordítja.

Jelenleg temérdek európai és amerikai szakember működik ott a különböző legmodernebb, óriási gyári vállalatokban, bányákban, iparosított mező- és erdőgazdaságokban több-kevesebb sikerrel. Minthogy Oroszország most több értékes és igen kulturált európai tartományát megvált, de különben is, minthogy az orosz birodalom kétharmad-része az ázsiai szárazulaton terül el, természetes, hogy most inkább *ázsiai hatalomnak* érzi magát, mint európainak. A jelenlegi kormány ezt erősen hangsúlyozza is s azért a pánszláv politikát nem folytatja. Hogy mikép alakul át végleg, vagy legalább is belátható időre Oroszország, az ma nehezen jósolható meg. De valószínű, hogy az ázsiai államok és hatalmak előbb fognak testvériesen együttműködni, mint az európaiak.

Oroszország tehát nagyobb erőt, figyelmet és súlyt helyez most Ázsiára, mint Európára. Erős aspirációi jelenleg kínai területekre, közvetett és közvetlen izgatása egész Ázsiában, valamint feszült viszonya Japánnal odairányítják most teljes erejét. Az új orosz birodalom eddig nem hódított formailag, sőt legalább elméletben felszabadította az eddig elnyomott nem-szláv, főleg turáni eredetű kisebbségeket, számos új és autonóm belső köztársaságokat és külön területeket alkotva.

Igy létesültek az európai részen a turáni: karjalai, zürjén, votják, cseremis, kalmük, krimi tatár és azerbejdzsáni külön-külön köztársaságok és területek, a tulajdonképeni ázsiai részen pedig a turáni: tobolszki, jéniszaiszki, turkesztáni (üzbég), jakut, mongol-burját és oirot köztársaságok és területek. Ezekon kívül keletkeztek még: a volgai németek, valamint számos kaukázusi turáni és nem-turáni törzs részére külön önálló területek. Ezek az úgynevezett autonóm köztársaságok és területek azonban inkább csak papíron önállók. Mindazonáltal már évek óta tényleg léteznek saját külön határokkal az orosz birodalmon belül, „alkotmányosan“ elismert önálló, külön területek, állítólag saját közigazgatásuk alatt. Tehát ha ezen területek valóban sajátos, külön életet élhetnének, akkor a mai orosz birodalom túlnyomó része önálló turáni államokból és területekből állana. De még így is igen jelentős a mai állapot.

A mai Oroszország ügynökei állandóan dolgoznak Ázsia összes államaiban, főleg Kínában. De Kína oly nagy, kultúrája oly régi, hogy még eddig a nagy mongol és tatár, illetve mandzsu hódítók is idővel mind teljesen kínaiakká váltak. Ez történik most is túlnyomó részben nemcsak az európai hittérítőkkal, hanem a szovjet kiküldötteivel is, bár azokat sűrűn változtatják.

Amint említettem, az új Oroszország magát határozottan ázsiai hatalomnak vallja, sőt több jelenlegi tekintélyes orosz tudós az orosz nép turáni voltát hangoztatja. Ennek meg is van a maga tudományos alapja, mert az európai és ázsiai oroszok nagyrészt tényleg turáni eredetűek.

Ma Oroszország újjászületik, sajnos, hihetetlenül véres rombolások árán, de újra éled. Emberi szempontból kívánatos, hogy az óriási birodalom jelenlegi és jövőendő irányítói, tanulva a tapasztalatokból, a nagy földrészt és sokmillió népet oda vezessék, hogy azok ne rombolók, hanem áldáshozó építő és alkotó tényezői legyenek a földnek és az emberiségnek.

V. *India* ma szintén forrong, modernizálódik és minden rétegében átalakulóban van. India ma is tényleg Anglia legértékesebb dominiuma, a brit világimpérium legragyogóbb ékköve. Igaz, hogy állandó és mely gondokat okoz a londoni döntő tényezőknek, azonban az egész világnak el kell ismernie az angolok mesteri diplomáciáját és bámulatos uralkodói tökélyét, amivel a többszázmillió színes nép-együttest, mely állandóan lázadozni készül a melyet kívülről és belülről folyton erre ingerelnek, mégis aránylag teljes nyugalomban és rendben tartja.

Mi őszinte barátai és csodálói vagyunk az igazi angol erényeknek és az angol birodalomnak, de ugyanakkor meg tudjuk érteni, hogy egy háromszázmillió nép, melynek ősrégi és magas a kultúrája és melynek sorában igen sok már angol és más nyugati egyetemeken nevelődött tudósa és egyéb kiválósága él és működik, több és több szabadságot és autonómiát kíván a maga számára. Gandhi mozgalmát, mely áterjedt már úgyszólván egész Indiára és mely az általa hirdetett passzív rezisztencia, vagyis a „non-cooperation“ és a „peaceful disobedience“-nak megvalósított jelszavaival már-már nyílt lázadás felé vitte az óriási indiai hangyabolyt, hála az angolok fölényes tapintatának és bölcs mér-

sékletének, sikerült vérontás nélkül lecsendesíteni és a már nagyon felizgatott kedélyeket békésen megnyugtadni.

Tudjuk, hogy a reform- és szabadságmozgalmak mindig újra és újra ki fognak törni Indiában. Hisz azokat nemcsak a haladó indusok, hanem a haladó angolok is okkal-móddal, erősebb vagy mérsékeltőbb formában óhajtják, de azokat egészen más célzattal az angol-ellenes irányok állandóan, nyíltan és nem nyíltan élesztgetik. Mégis azt hisszük, végzetes volna Indiára most a teljes önkormányzat (home rule) hirtelen megadása, az angolok eltávozása és az Indiában felhalmozott temérdek ellentétes energiák felszabadítása. A nehezen fékentartott évszázados vallási és faji gyűlölködés mohamedánok és hinduk, úgymint a számtalan különböző nyelveket beszélő népek között nyomban a legvéresebb harcokban és mézárásokban robbanna ki. Mentse meg a sors ettől Indiát.

Az indiai maharadszák, vagyis a belső államok bennszülött fejedelmei, ma már majd mind európai műveltségű, világlátott nagyurak, kik mindinkább igyekeznek igazságosan és méltányosan uralkodni. Túlnyomó részük ama kemény, harcos turáni khánok és császárok leszármazottjai, kik a középkorban északnyugatról behatolván Indiába, azt kitűnő hadseregeikkel meghódították. Kíváncsú volna, hogy India fejedelmei egyetértve az angol kormányzattal, a korral folyton haladva, népüket is hasonlóan fokról-fokra emeljék jóllétben, műveltségben és megelégedettségben, együttműködve a szomszéd népekkel. Aminthogy egyáltalában kíváncsú, hogy az örökös féltékenységek, villongások és túlkapások a nemzetek és népek között megszűnjenek és megértés, kölcsönös megbecsülés és testvéri együttműködés lépjen ezek helyébe.

VI. *Perzsia* okos, erélyes és céltudatos új uralkodója, Riza khán, úgy látszik, megtalálta a helyes középutat a modernizáló újító és a népnek sajátosságait, tehetségeit és hagyományait megbecsülő bölcs vezér hivatása között. Perzsia az újabb időkben állandóan Oroszország és Anglia Erisz-almája volt. A két nagyhatalom mindegyike lehetőleg az egész országot szeretne volna bekebelezni. Oroszország azért, mert ezzel végre az annyira óhajtott szabad, meleg tengerhez jutott volna, Anglia azért, mert ezzel egyrészt erősen megnagyobbítaná és közelebb hozná birtokait Európához, másrészt, mert ezzel ázsiai és afrikai birtokait folytonos láncolatban összekötné. Perzsia ma óvatosan félti és erősíti határait, szilárdítja belső hatalmát és igyekszik jó viszonyban maradni szomszédaival. S ez ma a legjobb politika. Közben Perzsia is halad a korral, nem elhamarkodva, hanem a kellő körültekintéssel. Ifjúságát bel- és külföldön iskoláztatja, útjait kiépítteti, olajmezőit feltárja, közigazgatását és hadseregét modernizálja, a Nyugat vívmányait meggondolt válogatással átveszi, a tudományokat és a művészetet pártolja, szóval lépést tart a haladó művelődéssel.

Vajjon Perzsia ellenállhat-e a jövőben az orosz és angol aspirációknak, vajjon ezek miképen fognak azután tényleg kielégülni és vajjon nem fog-e a most előtörő iszlám öntudat, az ázsiai Monroe-tannal párosulva a történelmi fejlődésnek más irányt adni, az ma még a jövő titka.

VII. *Afghanisztán* ma hasonló helyzetben van, mint Perzsia. Itt egy túlzottan gyorsan újító fejedelem kénytelen volt trónját és hazáját elhagyni, mert semmibe vette népének hagyományait, természetét és képességeit. Véres lázadások és felfordulások után az ország most nyugodtabb, jelenlegi uralkodója igen helyesen, mérsékeltén és okosan, hasonló politikát követ, mint perzsa szomszédja.

Afghanisztán Ázsiának egyik legkevésbé ismert és feltárt állama, mely azonban valószínűleg igen sok és értékes természeti kincset rejt magában. Lakossága főleg irániakból áll, bár több turáni törzs is él

közöttük. Igen vitéz, elszánt és kemény nép, túlnyomó részben mohamedán vallású. Ez állam is úgy Oroszország, mint Anglia terjeszkedő törekvéseinek célpontja, különben pedig a Népszövetség legújabb tagja.

VIII. *Arábia*. A nagy arab félsziget, a mai földrajzi fogalmak szerint, határozottan Ázsiában fekszik. Klíma, táj, növény- és állatvilág, valamint embertípus szerint azonban azonos az afrikai Szahara és környékének jellegével. Lakossága teljesen arab; ez az arabok őshazája. Innen áradt szét oly nagy területekre a mohamedán vallás; itt van Mekka és Medina, a sokmillió mohamedánság szent zarándokhelyei.

Jegyezzük meg magunknak jól, hogy a *pán-arab* és a *pán-mohamedán mozgalmak*, melyek sokszor és sokhelyt összeesnek, ma mint erős nemzeti áramlatok újból alaposan szervezkednek és előreláthatóan a közeljövőben jelentős eredményeket fognak érlelni. Az arabok ma tényleg Észak- és Közép-Afrikában (Egyiptom, Líbia, Tunisz, Algir, Marokkó, Szahara és Szudán), valamint Elő-Ázsiában (Palesztina, Szíria, Arábia, Irak stb.) a lakosság legfontosabb elemeit alkotják. A mohamedán vallás, melynek az arabok a leghívebb, legfanatikusabb követői és harcosai, még sokkal nagyobb területen az uralkodó, vagy az uralkodóval egyenrangú vallás, úgymint egész Észak- és Közép-Afrikában, Ázsiában pedig az összes arab, török, perzsa, afgán, indiai vidékeken, ezenkívül Kínában, valamint a Szunda- és Fülöp-szigeteken.

Az idegenyűlölet e vidékeken is állandóan terjed és erősödik. Az arabok mint intelligens, mozgékony és vállalkozószellemű nép, gyorsan magukévá teszik a nyugatnak technikai és egyéb vívmányait s azokat hamar felhasználják saját érdekükben, esetleg a fehérek ellen is. Jelenleg a független arab törzsek közül Arábia belsejében a vahabiták a legharciasabbak és legcéltudatosabbak. Uralkodójuk, Ibn Szaud, népének kitűnő, modern és energikus vezére, kinek, úgy mint a haladó araboknak általában, a nagy, független Arábia, vagyis lehetőleg az összes arab-lakta országok és vidékek egyesítése lebeg szeme előtt. Hogy ez az óhaj belátható időben, az elkerülhetlen visszaesések és szünetek beszámításával, meg fog-e valósulni, valószínű. Egyelőre az angolok Aden, Hadramaut, Omar és Irak körül lassan tért nyernek.

IX. *Törökország* Kemál pasában megtalálta az erős, egybefoglaló, kemény és céltudatos nemzeti államfőt, aki kész és képes volt államát nemcsak megvédeni a külső és belső ellenségekkel szemben és azt teljesen független, új, erős nemzeti állammá átalakítani, hanem azt az egészséges fejlődés és konszolidáció útján biztos kézzel tovább is vezetni. Törökország, mely a világháborúban mellettünk harcolt és vérzett és velünk együtt esett el, teljes kimerültségében is összeszedte megmaradt ősi erejét és hála kiváló nemzeti vezéreinek, úgyszólván fegyver és pénz nélkül, tisztán saját elszánt akaratával kiverte országából az egyesült angol, francia, olasz és görög hadseregeket. Ezzel soha el nem múló példát mutatott a hazájuk függetlenségéért harcoló államoknak.

Ma Törökország, mely a lausannei tárgyalások alatt és az azokat befejező egyezményben egyszersmind a legfényesebb diplomáciai győzelmet is aratta a nyugati hatalmakon, büszkén, biztosan és önállóan áll a maga lábán s napról-napra fejlődik erőben és öntudatban, valamint hadi, gazdasági és egyéb haladásában. Bár Kemál pasa állandóan igyekszik államát és népét külsőleg és belsőleg európaizálni, ezt bölcsen úgy hajtja végre, hogy népének bevált ázsiai jótulajdonságai és tradíciói alapjukban megmaradjanak és az ország javára fordíttassanak.

Törökország nagy jövő előtt áll. Az ország kitűnő földrajzi fekvése Európa és Ázsia között, hasznos tengerekkel körülvéve, jó éghajlata, ter-

mékeny földjei, értékes erdei, szénben és ércekben gazdag hegységei, főleg pedig edzett, igénytelen, kemény, harcos és becsületes népe minden bizonnyal meg fogja állani helyét mind a közel, mind a távol jövőben a nemzetek sorában.

Törökország valódi újjászületésen ment át, amióta Kemál pasa és kitűnő társai átvették a török nép vezetését. Új, erős, öntudatos és modern turáni hatalmasság lett a velünk rokon vitéz és férfias török nemzetből. Törökország felébredt, lerázta ellenségeit, megszervezte földjét és most céltudatosan fejlesztí népe erejét, tudását és képességeit. Kíváncsok, hogy a két legharciasabb turáni állam Európa szívében, vala mint Európa és Ázsia határán, Magyarország és Törökország, még barátságosabb viszonyba kerüljön egymáshoz és oly együttműködést fejtsen ki, mely előnyös legyen mindkét államra.

Visszatérve Ázsia délkeletére egy modern, a turániakhoz közelálló független, nemzeti államot találunk. Ez *Sziám*.

X. *Sziámnak* igen előnyös fekvése van a Délkinai tenger partján. Közvetlen szomszédjai nyugaton az angol és délen a francia ázsiai birtokok, melyek eddig állandóan bekebelezéssel fenyegették, de ez a veszély, úgy látszik, szűnőben van az ázsiai nemzeti államok folytonos erősödése következtében. Sziám igen termékeny ország, melyet hatalmas folyók öntöznek. Uralkodója csak nemrég látogatta meg hazánkat a királynéval és udvarának főméltóságaival együtt, úgy mint annak idején, 1897-ben, nagyatyja, Csulalongkorn király. Az ország jelenleg alkotmányváltozás előtt áll. Ma Sziám Ázsiának egyik legrendezettebb, legnyugodtabb és legmiveltebb nemzeti állama.

XI. *A francia és hollandi ázsiai gyarmatok* jelenleg megértő, modern kormányzás alatt állanak, azonban a folyton erősödő nemzeti erők nyomása mind érezhetőbbé válik, mely állítólag egyrészt szovjet, másrészt japáni befolyásra állandó tápot nyer. Tény, hogy úgy a franciák, mint a hollandusok e gyarmatokon igen sok jót tettek a bennszülöttekkel, de, sajnos, tapasztalati tény, hogy az uraltak rendszerint, ha a nyomás enged vagy megszűnik, alig emlékeznek többé a jótéteményekre, annál inkább azonban az elszenvedett sérelmekre.

A francia ázsiai birtokokat: Tonkingot, Annamot és Kambodzsát egybefoglalva Francia-Indokínának nevezik. A hollandi gyarmat-csoport Szumatra, Borneo kétharmada, Celebes, Jáva és Új-Guinea nyugati fele, vagyis a Szunda-szigetek legnagyobb részéből áll.

A mai Kambodzsában, Angkorban állanak a világnak talán legnagyobb és leggyönyörűbb épületei, melyeket a turániakhoz közelálló khmerek építettek a letűnt századokban. Szeretettel gondolok arra a két nemes-szívű magyar úrra, akik a nagy háború előtt az akkor még nehezen megközelíthető és úgyszólván még ismeretlen Angkort meglátogatták: Hopp Ferencre, a keletázsiai Hopp-múzeum megalapítójára és gróf Vay Péterre, aki becses keletázsiai grafikai és festménygyűjteményét a budapesti Szépművészeti Múzeumnak ajándékozta. Ugyanakkor kegyelettel meg kell emlékeznem két kiváló magyar gyűjtőről, Xanthus Jánosról és Bíró Lajosról, kik a hollandi Szunda-szigeteken (Bíró különösen Új-Guineában) rendkívül értékes néprajzi tárgyakat gyűjtöttek és ezzel hazai múzeumainkat gyarapították. Továbbá hírneves geológus-tudósunkról, ifjabb Lóczy Lajosról, aki főleg Szumatra és Borneo dzsungleiben olaj után kutatva, majdnem áldozatul esett a gyilkos trópusi kórnak, amiből őt, hősies küzdelem után, derék magyar hitvese mentette ki.

XII. *A Fülöp-szigeteket* az Amerikai Egyesült Államok, úgy látszik, most a közelmúltban felszabadították, megadva nekik az annyira óhajtott

autonómiát. Ez Amerika részéről bölcs és gyakorlatilag is helyes lépés volt, mert valószínű, hogy Amerika nem tarthatja sokáig a Fülöp-szigeteket, amelyek évente tetemes kiadást és temérdek idegen gondot jelentenek a washingtoni döntő tényezőknek.

Így végigmenve az egész ázsiai kontinensen és az azt környező szigeteken, azt látjuk, hogy a *nemzeti érzés* egyre erősebben és kifejezettebben hatalmába ejtette az ázsiai nemzeteket és népeket is. Az *ázsiai nemzetek* és népek is felvilágosulnak a kultúra, illetőleg a civilizáció haladásával. Kezdenek mindjobban foglalkozni saját történelmükkel és saját fejlődésükkel. A szellemi és anyagi közlekedés tökéletesülésével egyre jobban érintkeznek úgy a nyugati államokkal, mint a velük hasonló sorsban lévő többi színes nemzetekkel, intézményekkel és egyekkel. A film és a rádió napról-napra olcsón, kellemesen és érthetően bemutatja nekik nemcsak a fehérék erőnyeit, hanem azok hibáit és gyengeségeit is, amiből hamar tanulnak a nézők és hallgatók.

A nyugati vívmányok birtokában, felhasználva a mai civilizált élet számtalan lehetőségeit, a színes népek nagyon önérvényesek, némelykor túlságosan önérvényesek lettek, főleg Ázsiában.

Az *autarchia*, vagyis azon elmélet, hogy minden állam igyekezzék teljesen önálló, semmi más államra nem szoruló életet élni, ami a gyakorlatban ma már majdnem az összes európai és amerikai államok törekvése, az ázsiai nemzeti államokra is áttért és előreláthatólag még fokozódni fog. Az autarchia irányának vannak előnyei és hátrányai, kívánatos, hogy minden állam egészségesen fejlődjék, de lehetőleg nem mások kárára. A mások túlságos autarchikus törekvéseinek ránk, magyarokra az a kártékony kihatása, hogy egyrészt kivitelünk veszélyeztetve lesz, másrészt külföldön érvényesülést kereső fiatalságunk, így különösen mérnökeink, vállalkozóink, orvosaink, kereskedőink stb. esélyei csökkennek. Szerencsére az élet folyton változik és állami elméletek is, még ha sokszor nagyon is a gyakorlatba mentek át, mégis átalakulnak. Így egyszerre ott nyílhatnak lehetőségek, ahol azokat legkevésbé vártuk. Reméljük, hogy a jobb belátás és a magasabb felfogás jut majd diadalra, s a nemzetek és népek életében a jövőben nem kizárólag a rideg önzés érvényesül.

Még a *turáni eszméről* és a *magyarságnak szerepéről Ázsia jövő átalakulásában* szeretnék röviden szólni.

A *turáni eszme*, ahogyan azt mi tárgyaltuk, mindig csak a turáni, vagyis az ural-altáji népcsaládhoz tartozó államok, illetve nemzetek józan és ésszerű evolúciójára, lehetőleg barátságos együttműködésére, szellemi és gazdasági téren, történelmi fejlődésük tudományos kutatására, kultúrájuk és civilizációjuk állandó és kellő emelésére vonatkozott, de mindig összhangban a többi államokkal, illetve nemzetekkel és népekkel. Ez jogos, emberséges és civilizatórikus törekvés, melyet nemcsak minden magyarnak, hanem minden művelt embernek elősegítenie és támogatnia kell. Mi, a turáni eszme hívei és szószólói, soha nem vontunk vallási kérdéseket eszmekörünkbe, ellenkezőleg, ezeket tudatosan és gondosan mindig kizártuk és az illető államok, nemzetek és népek legsajátosabb egyéni ügyének tiszteltük. Mi nem szétválasztani, hanem összehozni kívánjuk az emberiséget a szabadság, egyenlőség és testvériség alapján. Nem mélyíteni kívánjuk a különbségeket fajok és egyének között, sőt épp ellenkezőleg, áthidalni és, hacsak lehet, kiegyenlíteni törekszünk azokat. Társaságunk negyedszázados működése alatt a legjobb erővel igyekezett tudományos és más téren ennek a gondolatnak szolgálatában dolgozni magasabb, általános emberi érdekek megvalósí-

tásáért. Erről tudományos expedícióink, tanulmányútjaink, részvételünk irányú tudományos és egyéb kulturális mozgalmakban, a turáni ifjak nevelésére vonatkozó akciónk, tudományos kiadványaink stb. tanuszkodhatnak.

A kereszténységnek nincs oka félni a turáni gondolat kihatásaitól, sőt ellenkezőleg. A turáni eszmekör művelői egyrészt a leghatározottabban védik a vallásos meggyőződést, másrészt éppoly határozottan elleneznek minden erőszakos eltérítést és üldözést. Ha akadnak eltévelyedett lelkek, akik az ősi pogány szertartásokat és babonákat óhajtsák visszaállítani és fehér lovakat áldozni a pogány isteneknek, azok éppoly szélsőséges túlzók, amilyenek minden országban időről-időre fel és letűnnek. Komolyan venni őket és miattuk egy tiszteletreméltó, hazafias és emberséges mozgalmat elítélni nem volna sem bölcs, sem méltányos dolog. Ázsia ébredésével az ottani állami vallások eddig túlságos merev és nyomatékos kiterjesztése enyhülni fog és előrelátható, hogy a kereszténység természetes és szabad felvétele, különösen a római katolikus keresztény vallás elterjedése, sokkal rohamosabb és biztosabb lesz, mint eddig.

Az egyes nemzetek rendszerint úgy keletkeznek, hogy bizonyos népcsoportok egy kiváló hadvezérnek vagy népvezérnek uralkodó és egybefoglaló hatalma alatt összetömörülnek, azután pedig az elért határokon belül évtizedeken át megmaradva nyelvük, gondolkozásuk, alkotmányuk, hagyományaik és törekvéseik kifejlődnek és jellegzetes alakot öltenek s ezeket évszázadokon át megtartani, bővíteni és állandósítani igyekeznek. A nemzetek sokszor már eleve igen elütő egyedekből tevődnek össze és később is részint önkéntes csatlakozások, részint hódítások révén idegen elemekkel gyarapodnak. Ezek az idegen elemek vagy beolvadnak, vagy pedig mint kisebbségek élnek tovább külön nemzeti ségi életüket. Így keletkezett és bővült a legtöbb nagy nemzet, így az angol, a francia, a német, az orosz, az olasz, a spanyol és a többi.

Az egyes nemzetek között is állandó volt már a történelemelőtti idők óta, van most is és lesz a jövőben is mindig tömeges vagy egyéni vérekeveredés, főleg háborúk, ellenséges betörések, önkéntes és kényszerített költözések és hasonlóak által. Tehát egészen tisztafajú nemzetekről költeni tévedés, mert tisztafajú nemzetek embertani (anthropológiai) szempontból sem léteznek.

Minthogy pedig minden nemzet és állam határai többé-kevésbé, de mégis állandóan változnak a történelmi fejlődés folyamán, valódi állandóságról az államok, nemzetek és népek fejlődésében szintén nem lehet beszélni.

De sok nemzet és állam az idők folyamán még nyelvét is kénytelen volt megváltoztatni; így például az angelnak, kik után a mai angolok neveztetnek, eredetileg a mai Németország és Dánia közti tengerparti vidékekről származtak és germán nyelven, a gallok, a mai franciák ősei Franciaországban kelta nyelven, a régi poroszok, a mai Németország legerélyesebb és legnémetebb néptörzse balti szláv nyelven, a bolgárok ősei és a mai Bulgária honfoglalói egy, a törökhöz közel álló turáni nyelven, a rómaiak és görögök elődei: az etruszkok és pelazgok valószínűleg kisázsiai eredetűek voltak és egy, tudományosan eddig meg nem határozott nyelven beszéltek. De így van ez majd minden európai és ázsiai nemzetnél és népnél.

Hazaszeretetből, kegyeletből és ragaszkodásból, tehát nemes és mély érzelmekből minden állam, nemzet és nép sajátmagát tartja a legjobbnak, leghatalmasabbnak és mindent elkövet, hogy multját, jelenét és

jövőjét mennél fényesebbé tegye. Ez nemzeti és emberi szempontból is dicséretes és helyes. Minthogy azonban ez a törekvés előreláthatóan oda vezet, hogy e nemes igyekezet sokszor épp a túlzott ambíciók miatt elfajul és kegyetlen élet-halálharcokat szül a nemzetek közt, a böles államférfiak inkább odahassanak, hogy a nemzetek versenyében ne a durva erőszak vagy az aljas fondorkodás győzzön, hanem az igazság, a méltányosság és az emberiség.

Erre törekszik a Turáni Társaság és a turáni mozgalom is és megvan minden reményiségünk arra, hogy ezt a kívánatos célt az emberiség valóban el is fogja érni. Kívánjuk, hogy mennél előbb.

Azért nem helyes a turáni eszme ellen itt-ott felbukkanó ellenszenv, magyar és emberi szempontból csak dicséretes mozgalmunkkal szemben. Mi mindig önzetlenül és csupán eszmei téren működünk a magyar nemzet, a velünk rokon nemzetek és a világ összes nemzeti érdekében. Tehát érthetetlen és megokolatlan az ellenérzés eszményeinkkel szemben. De meg vagyunk győződve, hogy ez a félreértés a jövőben eloszlik, hogy őszinte és igaz együttműködésnek adjon helyet a közös nagy célok megvalósításáért.

Ami pedig a *magyarságnak szerepére* vonatkozik *Ázsia jövődő átalakulásában*, azt igen fontos kérdésnek tartom, mellyel a legnagyobb gonddal, szeretettel és alaposággal foglalkozni legjobbjainknak is érdekes. Az előbbiekből látható, hogy *Ázsia evolúciója* teljesen folyamatban van; erről tudomást nem venni akarni vagy lekicsinyelni, vagy azt érdeklőnkbe nem tartozónak mondani nemcsak felületesség, hanem bűn volna. Minden európai nemzet előbb-utóbb kénytelen lesz akarva, nem akarva foglalkozni Ázsia fejlődésével, de nekünk magyaroknak ez különösen érdekünk.

Bár nem lehetetlen, hogy Ázsia belátható időn belül annyira erőre kap, hogy mint hatalmi tényező is fenyegetheti az európai nemzeteket; de ez nem valószínű. Így ez a veszély nem közeli. Azonban gazdasági és egyéb téren, az előbb kifejtett okoknál fogva, egyrészt rendkívüli módon fokozott versenyre lehetünk elkészülve, másrészt azonban egyidejűleg oly lehetőségek nyílnak előttünk, melyeknek meg nem ragadása bűn volna.

Kormány, társadalom és egyének foglalkozzanak behatóbban és nem annyira felszínes vagy egyoldalú felfogással, mint eddig, a Kelettel és különösen Ázsiával. Hisz *Európa és Ázsia egy kontinens*, földrajzi és tudományos szempontokból *nincs* határ Európa és Ázsia között, s igen helyes és megokolt a tudósoknak már évtizedes törekvése a legnagyobb földrésznek, az együttes Európának és Ázsiának, melynek mi is lakói vagyunk, összefoglaló elnevezést — *Euráziát* — adni, hogy összetartozásunk és egymásra utaltságunk jobban kifejezésre jusson. Sokak szerint a hódítások és a gyarmatok kora már letűnt. A ma egymás ellen áskálódó, esetleg még ma is új területekre vágyó, emellett pedig a legridegebb autarchiát alkalmazó államok kénytelenek lesznek idővel nemcsak a pillanatnyi, önző érdekekre, hanem általánosabb és méltányosabb szempontokra is tekintettel lenni. Akkor emberségesebb irányok következnek; a túlságosan kiélezett ellentétek enyhülni, a birtok- és területszerzések erőszakossága talán módosulni és a testvéri együttműködés talán magvalósulni fog.

A magyarságra mint összekötő kapocsra Európa és Ázsia között, nagy és fontos szerep van.

Ellenére a mai nehéz viszonyoknak úgy Európában, mint Ázsiában, ellenére a legtöbb állam legönzőbb elzárkózottságának az idegenekkel

szemben, ma is több magyar tehetség és vállalkozás tudott és tud magának utat és módot találni, hogy Ázsiában érvényesüljön. Magyarországnak nincsenek gyarmatai, nincsen sem olyan hadiflottája, sem olyan hadserege, mely adott esetben segítségére siethetne Ázsiában működő honfitársainak. Mégis sok kiváló, élő példáját tudjuk annak, hogy magyar mérnökök, tudósok, bányászok, erdészek, kereskedők, vállalkozók, orvosok, gazdák, katonák stb. ma is helytállanak és boldogulnak Ázsiában. Ezek természetesen inkább csak kivételes esetek, mert ma Ázsiában nem lehet szó magyaroknak nagyobb számban való érvényesülésére, de ez a helyzet a jövőben nagyon is megváltozhatik a javunkra.

Azért megokolt, hogy mind az illetékesek, mind az érdekeltek kelően és alaposan előkészítsék a talajt az illető ázsiai kormányokkal, testületekkel és egyesekkel a jövődő megmunkálására és a még jövődóbb aratásra és szüretre. Itt hivatalosoknak és nem-hivatalosoknak *vállvetve együtt kell dolgoznunk*, működnünk és hatnunk önmagunkért, nemzetünkért és az összességért. A magyar kormány és erre illetékes közegei máris ily irányban érvényesítik befolyásukat. Legújabb tudományos és kulturális egyezményünk Lengyelországgal nagyon szerencsés kezdeményezés, mely kellően folytatva és több államra kiterjesztve, bizonyára meghozza a várt kölcsönös eredményeket.

Nekünk magyaroknak nem szabad csüggednünk és nem szabad a küzdelmet egy-két sikertelenség után feladnunk. Az angol világimpérium, mely most, szemünk előtt egységes gondolkozású, érzésű és irányú testvérállamok szövetségévé alakult át az érdekeltek és az egész világ helyeslése mellett, fényes példa arra, hogy egy hajdan kicsiny és ellen-ségektől körülvett, de bátor és céltudatos, főleg azonban szívós és kitartó nemzet, hogyan győzte le egymásután a legnagyobb akadályokat és hogyan küzdötte fel magát a világ leghatalmasabb, legkiterjedtebb és legtekintélyesebb nemzetévé és birodalmává.

A magyar nemzet, mely egy évezred óta itt él Európa szívében és ez idő alatt az európai civilizáció jelentős tényezőjévé vált, e hosszú évszázadok alatt annyira átszövődött európai elemekkel és gondolkodásmóddal, hogy teljesen európai nemzetté vált. Ez azonban nem zárja ki, hogy ne érezzen rokonszenvet a vele testi és lelki rokonságban álló többi európai és ázsiai nemzetekkel úgy, ahogy azt a germán, latin és szláv nemzetek érzik. Mind azoknál, mind nálunk a nemzeti érzés igen jól egybekapcsolható az általános, magasabb emberi érzéssel.

Mi magyarok büszkéek lehetünk eredetünkre, történelmi fejlődésünkre és teljesítményeinkre úgy a múltban, mint valószínűleg a jövőben is.

*

A fentiekből látható, hogy az ázsiai államok, nemzetek és népek erős átalakulásban, sokhelyt igazi fellendülésben vannak, forronganak és alkalmazkodni iparkodnak a több tekintetben előnyükre fordult viszonyokhoz. Ezek a fejlődmények természetsszerűleg hol erőszakos, hol nyugodtabb jelenségek között fognak lefolyni; bizonyos az is, hogy szünetelések és visszaesések is lesznek, de nagyjában és egészben Ázsia több százmilliósi népei határozottan és önérzetesen ébrednek, megkívánják a kellő helyük biztosítását mind saját hazájukban, mind a többi nemzetek sorában.

E nagy fejlődésben nekünk magyaroknak is, bármily kis pontnak látszunk is, közvetve és közvetlenül oda kell hatnunk a kellő előrelátással és a kellő céltudatossággal, hogy e szemünk előtt lefolyó és előre látható átváltozások Ázsiában ne a nyugati civilizáció romlásához, hanem

az európai és ázsiai műveltségek egymás mellett való haladásával az egész emberi kultúra örvendetes felvirágzásához vezessenek. A magyar nemzetnek, mely eddig is kivette részét Európa és Ázsia fejlődésében, igazi, az egész emberiségre is áldást hozó hivatása tulajdonkép most indul meg.

Japán és Európa.

Írta dr. Cholnoky Jenő.

Japán minden tekintetben annyira különbözik Európától, hogy valóban külön világnak mondhatjuk. Igaz, hogy a japániak is emberek, ott is vannak jó és rossz emberek, ott is van éhség és jóllakottság, ott is van szeretet és gyűlölet, van gyávaóság és vitézség, egyszóval nagyjából ott is olyan emberek laknak, mint mi; mégis milyen nagy a különbség köztünk! A japáni ember embertani szempontból is lényegesen különbözik tőlünk. Aránytalanul rövid lába van, ezért termete alacsony, zömök, a mi fogalmaink szerint nem szép; sőt a japániak is szebbnek tartják az európai termetet, mert képeiken a nőket, a hősoeket stb. európaiasan hosszúlábúnak rajzolják. Ez onnan származik, hogy a japáni arisztokrata-típus, a samurai, sokkal jobban hasonlít az európai, mondjuk, klasszikusan szép alakokhoz.

Embertanilag nagyon különbözik a japáni arc is az európaítól. Mongolszerű vonások: kiálló arcsont, kissé ferdevágású szem, nagy száj és erős, a szájba alig beférő nagy fogazat jellemzik, gyér bajusz és szakáll-növésoük csúnya, arcszínük tisztátalan sárgának látszik, azért mindez az európaínak nem tetszik. Keskeny, hosszú kezük is mongolos jellemvonás.

A külső különbség is elég tekintélyes; hisz a japánit mindjárt föl ismerjük magunk közt, de még nagyobb különbségek mutatkoznak a japáni lelkületben. Érdekes, hogy a kínaiak, különösen az északkínaiak embertani szempontból sokkal közelebb állnak hozzánk, mint a japániak. Magas, „klasszikus“ termetük van, orruk sokszor erős satorr, szemük kevésbbé ferde metszésű, bőrük világosabb. Ez minden bizonynyal turk népekkel való erős keveredés következménye. Különösen a tunguszokkal és a mandzsukkal való keveredés kétségtelen. És bár a kínai embertanilag jobban hasonlít az európaíhoz, bizonyos tekintetben lelkülete még messzebb van tőle, mint a japánié. A legfeltűnőbb különbséget a két keleti nép között a harciasságban, a hősi erényekben látom. A japáni támadó, harcias, a vitézséget igen nagyra tartja. Kína a béke erényeinek országa. Ott a katonáskodás a legmegvetettebb foglalkozások közé tartozik. A hősiességnél sokkal többre becsülik a ravasszágot, az erőszaknál az agyafúrtságot.

Mindezeknek a különbségeknek már magukban is jelentős szerepük van abban, hogy az életmód és a gondolkozás egészen más, mint Japánban, s megint más Kínában. Meg kell jegyezmem, hogy a nép műveltsége Kínában is, Japánban is sokkal magasabb, mint nálunk a Balkán-félszigeten s csakis a legmagasabb műveltségű európai népek múlják fölül ezeket a keletázsiai népeket népműveltségben. Kína természetesen óriás nagy ország, benne éppen olyan különbségeket látunk, mint Európa

némely részeiben. A muzsika muzsikot, vagy az ószerbiai szerb parasztot nem lehet összehasonlítani a svéd, vagy a hollandus köznéppel. Ilyen különbségek Kinában is vannak, de Japán sokkal kisebb ahhoz, hogy ilyen egyenlőtlenségek alakulhassanak ki benne.

Mindennek földrajzi oka van. Japán idegenszerű világát azonnal értelmezni tudjuk, ha kiemeljük azokat a földrajzi jellemvonásokat, amelyek az ilyenféle különbségek kialakításában döntő szerepet visznek.

Az eredeti Japán négy nagy szigetből áll: Hondo (helytelenül Nippon) a fősziget. Ívalakban hajolva rekeszti el a Japáni-tengert a Csendes-óceántól. Tőle északra van Hokkaido (vagy Jeszo), délre pedig Sikoku és Kiusiu.¹

A Japáni-szigetív úgynevezett pacifikus fölvetődés, vagyis a földkéreg egy darabja nagy körcikkely alakjában elvált a kéreg többi részétől, a körcikkely középpontja lesüllyedt, köralakú pereme pedig kiemelkedett. Ez a kiemelkedés a Japáni-szigetív. De ez a kiemelt ív is megkettőződik; a Japáni-szigeteken két párhuzamos hegyvonulat húzódik végig. Egyik a Japáni-tenger partján hirtelen kiemelkedő hegyvidék, a másik a Csendes-óceán partján ezzel párhuzamosan fut. A két párhuzamos peremhegység közt hosszant nyúlik el a Fővölgy. Ennek egy részét, Hondo déli fele és Sikoku-sziget közt Japáni-beltengernek, Seto-uo-ucsinak nevezzük, mert ellepte a tenger. Folytatásában észak felé van a nagy Biva-tó, aztán egészen északon szép nagy völgy, ezen vezet a vasút Tokiótól északra, Hondo északi részére.

A Fővölgy északnyugati oldalán húzódik végig a Japáni-Alpok vonulata. A Kiusiu-szigetet Hondótól elválasztó Simonoszeki-tengerszorostól kezdődik s Hondo legészakibb csúcsán végződik. Helyenkint nagy magasságra, 2000 méter fölé is emelkedik, más helyeken meg keresztirányú törésekkel lealacsonyodik, tehát elég változatos, könnyen járható hegyvidék.

A Fővölgytől délkeletre a második hegyvonulat közéről sem ilyen összefüggő; különösen déli része különálló darabokra töredezett. Sikoku-sziget hegyei, meg a Kiotótól délnyugatra kinyúló félsziget hegyei tartoznak ide, de megtaláljuk darabjait végig az óceán partja mentén, mint alacsony, szigetszerűen felbukkanó, de mindig kristályos kőzetekből álló tönköket. A legösszefüggőbb darab északon van, Sendaitól északra.

Egyik hegyvonulat sem ékeskedik különálló, merész csúcsokkal. Mindegyik hajdan lepusztult s újra kiemelkedett tönk; tehát meglehetősen egyhangú hegyhátak sorozata. A Japáni-Alpok vonulata meredek lejtőivel mégis elég jól elkülöníti a nyugati partokat a keletiektől. A két hegyvonulatot csak középen, a hegyvonulatok derekán töri át nagyobb árkos besüllyedés. Ezt a geográfusok Nagy-Ároknak, Fossa-Magnának nevezik. Azért nevezetes ez az északdéli irányú, széles, nagy árok, mert ez a japáni földrendések és vulkánosság középpontja.

Japán hegyeinek fölépítése tehát nagyon egyszerű volna, ha a kristályos kőzetek igen bonyolult gyűrődéseit figyelmen kívül hagyjuk, mert ezek úgysem játszanak lényeges szerepet Japán földrajzi képének kialakításában. Ezt az egyszerűséget azonban meglehetősen összebonyolítja a vulkánosság, különösen a Fossa-Magna körül. Itt van a 2523 m magas Asama-jama (jama = vulkán), Tokió réme, mert ennek hamuesője már Tokióban is hullott s környékét sokszor háznagyságú bombákkal lövöldözi s ilyenkor temérdek kárt okoz. Környékén még vagy nyolc vulkán működik. Ettől a csoporttól délre van a legnagyobb, legszabályosabb,

¹ A japáni helyneveket úgy írom le, hogy lehetőleg megközelítsük helyes kiejtésüket.

ismert vulkánok egyike, a 3702 m magas Fuzsi-jama, Japán büszkesége, szent hegye és művészetének egyik gyakran szereplő tárgya. Csendesesen működik, nagyobb kitörése újabban nem ismeretes. Mindig is így dolgozhatott, azért olyan csodálatosan szabályos.

Az Asama-jama-csoporttól északra van a borzalmas Bandai-szan (1850 m), a szép, vulkáni eredetű Inavasira-tó partján. 1888-ban, ezer évig tartó hallgatás után egyszerre szétrobbant s irtóztató pusztítást vitt véghez gyanútlan környezetében, pedig láva nem is ömlött belőle. Ezen túl a vulkánok meg-megszakadó sorozatban, de sűrűn egymásután következnek egészen Hokkaido szigetéig. A sziget közepén emelkedik a 2500 m magas Asahi vagy Tokacsi-vulkán, valószínűleg már a Kurili-szigetek vulkánosorához tartozó, hevesen működő hegység. Az egész Hokkaido-szigeten igen sok a vulkán és a vulkáni kőzet.

A Japáni-beltenger környéke vulkánmentes, de Kiu-siu szigetén annál elevenebb a plutonikus tevékenység. Kiu-siu legdélibb végén nyúlik be a Kago-sima-öböl. Ennek belsejében van a Szakura-sima-sziget, működő vulkán. 1913. évi borzalmas kitörése különösen temérdek látást öntött a tengerbe s hatalmasan megnövelte a sziget területét. Északra tőle a Kirisima, meg az Aszo-szan szintén működnek.

A Fossa-Magna környéke a földrengéseknek is igazi centruma. Egész Japán területén hihetetlenül sok a földrengés, de itt szinte állandóan reng a föld. Ma már igen sok földrengésjegyző állomás dolgozik Japánban s ezeknek följegyzéseiből nagyon pontosan tudjuk, hogy ezen a vidéken mindennap van legalább egy földrengés. A Biva-tó és a Nagy-Arok közt közbül fekvő Gifu városka földrengésmérő-intézete évenként közepesen 517 földrengést jegyez föl, Nagoja 240-et. Ilyenformán az egész szigetsorozatban, valóban mondhatjuk, hogy Japán földje állandó rengésben van s igen gyakran rettenetes katasztrófák pattannak ki. Az 1923. évi tokiói földrengés majdnem 100.000 ember életébe került. Átlag mintegy másfélezer évre visszanyúló statisztikai adatok szerint minden 5–6 évben van egy-egy pusztító földrengés.

Ennek a rémes tüsteménynek igen nevezetes hatása van Japán életének kialakulásában, mint később látni fogjuk.

Japán hegyei közt a tenger hajdani lerakódásaiból, meg a hegyekből származó törmelék felhalmozódásából termékeny síkságok épültek föl. A Beltengert nem tudták betemetni, de a Fővölgy legnagyobb része még nem régen szintén tenger volt s csak a fiatal harmadkorban, sőt nagyrésze a negyedkorban változott síksággá. A tengerparton kevesebb síkság keletkezhetett, különösen a Csendes-óceán felől, mert ott a tenger munkaképessége igen nagy, a folyók pedig mind kicsiny patakok. Emiatt tölcseértorkolatok sem alakulhatnak ki. Nagy és döntő jelentőségű különbség ez Nagy-Britanniával szemben. Britanniában kis folyóknak is óriási nagy tölcseértorkolata van, mint például a Thamesnek, s ezek elsőrangú, jó kikötők (London, Liverpool, Newcastle, Bristol stb., Németországban Hamburg, Belgiumban Antwerpen, Amerikában New-York, Buenos-Aires stb.). Ilyenek Japánban nincsenek. Kis patakok kicsiny torkolatában hajdan a kis japáni dzsunkák (vitorlás hajók) és halászbárkák jó kikötőre találtak. A Beltenger partjai aprón csipkézettek, romantikus sziklaöblök, fokok, apró hullámtörő sziklaszigetek védelmében a halászhajók remek kis menedékhelyekre leltek. Az ősi japáni műveltség és civilizáció kifejlődésének ez az igazi hazája, olyanforma szerepe volt kicsinyben, mint a Földközi-tengernek nálunk nagyban.

A mai nagy tengeri hajók számára azonban Japánnak nem sok jó kikötője van. Nagasaki, Kobe és Jokohama a három igazán jó kikötő

természetből fogva, de ezeken is sokat kellett mesterségesen javítani. A többi kikötő úgyszólván kizárólag mesterségesen védelmezett rév. Ennek a földrajzi ténynek is döntő jelentősége van Japán történetében.

Európával szemben a legnagyobb különbséget Japán éghajlata okozza. Éghajlata nagyon szerencsésnek mondható a sok szerencsétlenség közepett. Az éghajlat teljesen a monzim-szélrendszer hatása alatt áll. A monzim-szélrendszer minden mérsékeltövi szárazulaton kifejlődik, mert az az oka, hogy a mérsékelt égöv alatt télen a kontinens sokkal hidegebb, mint a tenger, nyáron viszont sokkal melegebb, mint a tenger. A levegőben az egyenlőtlen melegítés következtében tehát váltakozó, köröző légáramlás keletkezik. Télen a szárazulatról a tengerre fúj a szél, a tengeren fölemelkedik a levegő, a magasban visszatér a szárazföld fölé, ott leszáll és megint kiömlik a tengerre. Ez a téli monzim.

Nyáron megfordul a dolog. A tengerről ömlik a levegő a szárazföldre, ott felszáll, a magasban visszaáramlik a tenger felé s ott száll le megint. Ez a nyári monzim. Ott, ahol a levegő leszáll, száraz, derült idő van. A Szaharán mindig leszáll a levegő, azért ott sohasem esik az eső. Ahol viszont a levegő fölemelkedik, ott eső esik, mert minden esőnek (és hónak) az az oka, hogy a levegő valami okból fölemelkedik.

Japán területén tehát az ázsiai monzim-szélrendszer uralkodik. Ez annyit jelent, hogy télen Ázsia felől fúj hideg, száraz szél. Ez Japán hegyeinek nyugati oldalán fölemelkedni kénytelen, tehát hó esik belőle. Valóban, a fősziget nyugati oldalán csúnya szeles, havas, meglehetősen hideg tél uralkodik. Délkeleti oldalán a szél leszáll, tehát száraz, ilyenkor hűvös van Japánban, de ezen az oldalon sok hó és eső télen nem esik.

Nyáron a Csendes-óceán meleg, párás levegője fut be Ázsia forró belseje felé. Ilyenkor Japán délkeleti oldala bőségesen kap meleg esőt, s hatalmas hullámvérés morajlik a sziklás partokon.

Ha csak ez a szélrendszer volna úr a mérsékelt égövön, akkor Európa is, meg Japán is nagyon rosszul járna. Csak nyáron volna esős a tavasz, tél és ősz pusztító szárazságot hozna reánk. Szerencsére a monzimmal mindig összetevődik a mérsékelt égövekre jellemző nyugati szél. Európában ez a mi legnagyobb jótévőnk, mert ez hozza a tavaszi és őszi esőt. A nyugati szélben ugyanis mindig nagy kiterjedésű örvénylések, úgynevezett depressziók vannak. Ezekben mindig fölemelkedik a levegő, mint a centrifugális szivattyúban s önti magából az esőt.

Ezek a mérsékelt égövi örvénylések, depressziók természetesen az állandóan fúvó föltartóztathatatlan nyugati széllel együtt nyugatról keletre vonulnak. A monzim-szélrendszer összebonyolódik a nyugati széllel, ezért Ázsia keleti partjain a téli monzim sokkal erősebb, mint Európában, viszont a nyári monzim meg az északibb mérsékelt égöveken Ázsiában, például a Kurili szigeteken vagy Kamcsatkában sokkal gyöngébb, mint Európában.

Amikor a téli monzim megáll, s a nyári monzim lendítőkereke még nem jött mozgásba, a nyugati szél örvénylései áthúzódnak Indián, Hátsó-Indián és Japánon keresztül, ki a Csendes-óceánra. Éppen így ősszel, amint a nyári monzim megállt s a téli még nem kezdődött, szintén átvonulnak az örvénylések Japánon is. Ezek aztán tavasszal is. Összel is megöntözik a szigeteket s a földművesnek megfizethetetlen szolgálatot tesznek. Ennyiben hasonlít Japán éghajlata Európához. Mindkettő nagyon kedvező helyzetben van ebből a szempontból, s ezért a mérsékelt égövön seholsem lehet kis területen olyan sokat termelni, mint Dél-Európában és Dél-Japánban.

Japán szigetcsoportja ugyanazon a szélességen fekszik, mint a Földközi tenger. Hondo sziget legészakibb foka a 45° szélességen éppen olyan messze van az Egyenlítőtől, mint Fiume. Kiu-siu déli foka pedig kerekén a 31° -on van, tehát mint Alexandria Egyiptomban. Csakhogy Japánban a hőmérséklet délről észak felé sokkal rohamosabban csökken, mint nálunk, ezért Japán átlag sokkal hűvösebb, mint a megfelelő földközi-tengeri vidék. Kiu-siu legdélibb csúcsán az évi középhőmérséklet átlag 18° , tehát olyan meleg, mint körülbelül Nápoly, viszont Hondo északi végén az évi középhőmérséklet átlag $+6^\circ$, tehát olyanforma, mint Bergenben, Norvégiában, a 60° szélességen. Európában tehát (nyugaton) körülbelül 20° szélességkülönbségre jut az a hőmérsékletcsökkenés, amely Japánban már 14° szélességkülönbségre. Ezért igen nagy az ellentét Japán északi és déli részei közt. Még jobban érvényesül ez januáriusban. Ebben a hónapban Japán legdélibb pontján $+12^\circ$ a középhőmérséklet, tehát olyan, mint Malta szigetén; Japán legészakibb pontjain, Hokkaido szigetén a januárius középhőmérséklete -10° , tehát olyan, mint a Murman partokon, Kola félsziget északi partján. Nyugat-Európában tehát 33° szélességkülönbségre jut ugyanolyan hőmérsékletkülönbség januáriusban, mint Japánban 14° szélességkülönbségre. Óriási különbség ez s megmagyaráz sok olyan életjelenséget, amelyet ennek ismerete nélkül nem érthetnénk. Legegyenletesebben oszlik el a hőmérséklet a szigeteken júliusban, mert ilyenkor a nyári monzim meleg, nedves tengeri levegője egyenletesen osztja szét a meleget.

Ha a szigeteken végigvasutazunk Nagaszakiból Hondo legészakibb részére, aztán átutazunk Hokkaidón a La-Pérouse szorosig, mintha Dél-Itáliából Észak-Finnországha utaztunk volna. Délen rizstermelés, örökzöld növényzet, narancsfák és pálmák, Hokkaidón már alig lehet a földet művelni, Szakhalin sziget déli felén, körülbelül Budapest szélességében, már csak halászatból és vadászatból él az ember, mint Szibíria zord, északi részein!

Azt mondhatjuk tehát, hogy Japán legdélibb részein majdnem szubtropikus, de mindenesetre a dél-földközítengeri éghajlathoz hasonló a klíma, Japán északi részén pedig már közel szibíriai jelenségek mutatkoznak. Mintha Japán itt feküdnék a Földközi tengeren, déli vége Tripolisznál, északi vége Fiuménál s déli végén szicíliai éghajlat, Fiuménál pedig már norvégiai éghajlat volna! Szerfölött lényeges különbség ez Európával szemben s eddig alig méltatták figyelemre.

Japán éghajlatának van még egy, Európában ismeretlen tüneménye. Ez a taifun, a forró égöv északi határvidékének szörnyű csapása. Igen heves forgószelel ez, forróégövi ciklon. Az óramutató járásával ellenkező módon szédületes sebességgel örvénylik a szél, aránylag kis helyre összeszorítva s nemcsak irtóztató erejével rombol, törzúz, hanem még a tenger is nekizúdítja vihardagály alakjában a partoknak s amit a szél szertedobált, azt a tenger aztán leöblíti, akár élő, akár élettelen áldozat legyen is az! A földrengéseken és a vulkáni kitöréseken kívül ez Japán legnagyobb csapása.

A sajátos éghajlatnak megfelelő Japán növényzete is. Természetesen nagyon változatos. Délen forróégövi, északon szibíriai növények díszlenek. A japáni erdőket 168-féle fa teszi össze, Európában nem találunk többet, csak 85 fajt! Ezért a hegyeket legnagyobbbrészt fenyőerdők borítják, a völgyekben lombhullató és örökzöld lombú fák díszlenek, a déli vidéken, a lapályokon nagyban termesztik a bambuszt, van tea és rizs, de megéri a narancs is. Hokkaidón viszont Kamcsatkára emlékeztet sok fa és fű.

Mi lehet annak az oka, hogy Japán hegyeit gyönyörű erdők borítják, a kínai hegyek ellenben mind kopárak? Japánban valóságos erdő-kultusz van, Kínában meg minden erdőt kiirtanak.

A feleletet könnyen megtaláljuk rá. Dél-Kínában bambuszból és téglából építenek, csak újabban és a városokban terjedt el a faépítkezés, tehát fára régebben alig volt szükségük. Még a kisebb hidakat is kőgerendákból építik. Észak-Kínában a kemény tél miatt nem lehet házakat építeni, hanem csakis kő- és vályogházak épülnek. Ami kevés épületfa kell, azt az udvarokon, falvakban, kisebb ültetvényekben termesztik, sokat importálnak is az újabb időkben. Kínában tehát eredetileg igen kevés fára volt szükség, az ország legnagyobb részében, különösen a legsűrűbben lakott területeken a bambusz minden szükségletet kielégített, jobban, mint a fa.

Ezenkívül Kína határos olyan területekkel, amelyekről az erdők sűrűjében bujkálva ellenséges népek és veszedelmes ragadozók hatolhatnak belsejébe. A tigris hajdan Kínában is élt, hisz a kínai képzőművészet és költészet sokat foglalkozik tigrisekkel. De az erdők kiirtásával a hátsó-indiai és mandzsúriai tigrislakta erdőterületek közt megszűnt az összeköttetés. Éppen a mandzsúriai, bengáli tigris jelenléte bizonyítja legjobban, hogy ennek a fenevadnak hajdan Kínában is hazája volt. Ugyan-csak a veszedelmes, harcias hegyi törzsek (kínai nyelven san-törzsek) az erdők kiirtásával elvesztették létfeltételüket s vagy elmenekültek, vagy beleolvadtak a kínaiakba. A hegyi törzsek veszedelmességét bizonyítja, hogy még ma is a miau-c' és lo-lo népek Kínában elkerített területeken, valóságos rezervációkban élnek.

Japánban nem terem elég bambusz, s a földrengések meg viharok miatt a lakosok kénytelenek a házakat legnagyobbbrészt fából építeni. A bambuszgerendákat nem lehet eresztékezni, vagy egymásra illeszteni, tehát nem lehet belőlük olyan földrengésálló házakat építeni, mint fából. Ezért Japánban igen nagy szükség van a fára!

Japánban nem kell félni az erdők vadjaitól, sem erdei lakók rablóhajlamától, ott ilyenek nincsenek. De fára igen nagy szükség van, mert csak ebből lehet a hideg télnek, az erős időjárásnak megfelelő, orkán- és földrengésálló házakat építeni. Vályog, téglá és kő itt a legnagyobb mértékben életveszélyes építőanyag. Az európai házakat majmoló tokiói épületekben pusztult el a legtöbb ember; ezek dőltek össze legborzalmasabban.

A japáni erdőművelésnek alighanem van még egy nagyon fontos ősoka. A japáni épületek architektúrája azt tanúsítja, hogy eredetileg a Fülöp-szigetek és hátsóindiai lapályos helyek *cölöépítményeivel* rokonok. Cölöépítményt pedig csak fából lehet készíteni. Az eredetileg cölöépítmények stílusát azután nagyon kiforgatta a kínai hatás, hisz Japán műveltségének legnagyobb részét Kínából kapta, részben koreai közvetítéssel.

Japánban a fákon kívül a dudva-növényzet is rendkívül gazdag és változatos. De még szebbé teszi a szigetvilágot a sokféle termesztett növény, meg a sokféle dísznövény. A lakásokban nincs úgysem bútor, de virágváza mindig van szépen rendezett virágokkal. A virágcsokrok elrendezése Japánban valóságos művészeti iskolává fejlődött.

A növényeknek ez a rajongó szeretete teszi aztán az erdőket is széppé, mert ott senki sem pusztítja a fákat, senki sem okoz bennük kárt. A lelkiültre is nagyon nemesítőleg hat ez a rajongás és ez tükröződik a japániak egész gondolkodásmódjában, művészetében, és nem kétkedem, hogy a hazaszeretet felébresztésében szintén igen nagy

jelentősége van. Hisz a mi egyszerű földművesünk is azzal kezd hovágyat érezni, hogy szeretné megint látni a pipacsos, búzavirágos mezőket. A földrajzi képet jellemző növények mindig a legjobban feltűnő ecsetvonásokkal festik elénk a homi tájakat.

*

Japán területe hegyszerkezete következtében számtalan apró medencére bomlik. A Beltengerre néző félmedencék csoportja meglepően emlékeztet a kis hellén államok medencéire; ezek is így tekintettek egymásra az Égei-tenger zezugain keresztül. Kiu-siu nyugati oldalán, a Szacuma medencecsoport ettől meglehetősen elkülönül. Ezeknél sokkal nagyobb a Fossa Magna medencecsoportja, különösen pedig Tokió medencéje valamennyinél nagyobb számú lakosság befogadására alkalmas. Mint ahogy a római medence úrrá lett az itáliai medencéken, úgy lett a tokiói medence is a leghatalmasabbá. Általában sok tekintetben hasonlít Japán Itáliához. A medencékre való bomlottság szülte a partikularizmust. A kiskirályok, a daimiók sokszor szétszedték az országot s csak az uralkodó (mikádó) és sogunjának erélye tudta őket megint egyesíteni. Nehéz volt az egyesítés, mert Tokió (Róma) medencéje nem volt olyan túlnyomóan hatalmas a többi fölött, mint például az angol medence a többi britanniai medence fölött.

A részekre-bomlás kifejlődése nevelte nagyra a japáni nép harciaságát, megteremtette a lovagi erényeket, a hősködést, sokszor az ököljog uralmát. Ezzel szemben az óriási Kína egyes medencéi is nagyobbak, mint egész Japán, tehát ott ilyenféle, európai és japáni partikularizmus ki nem fejlődhetett, hanem a császár személyében megtestesült központosítás volt a vezérlő eszme. Kínában a békebontó, az erőszakoskodó a legnagyobb gonosztevő, a hősiesség nem erény, a bátorság nevetséges. Csak semmi hősködés! Mindent békésen és nyugalmasan.

A japáni nép életmódja is ehhez a változatos földrajzi képhez alkalmazkodott. Nagyon sokféle földművelés, halászat és ipar fejlődött ki, de állattenyésztésre alig van mód. A hegyek nem arra valók, hogy ott a pásztorkodás kifejlődhetett volna. Ezért Japánban csodálatosan kevés a háziállat. A hús-szükségletet tökéletesen kielégíti a tenger. A halászat termékeinek kevés olyan nagy fogyasztója van, mint a japáni nép. Ezért nem egészen helyes azt mondani, hogy a japániak majdnem teljesen növényevők. Ez nem igaz! Igen sok halat esznek s ez testüknek nitrogéntartalmú táplálékszükségletét bőségesen kielégíti. Még nevetségesebb azt állítani, hogy a japániak azért olyan rövid lábúak, mert nem esznek húst.

A japáni élet legfeltűnőbb jelenségei közé tartozik a házak könnyed építkezése és a lakások teljes bútortalansága. Sok szobában okoskodó író annak tulajdonítja ezt, hogy a japáni a földi életet csak ideiglenesnek tekinti s nem gondol állandó, kényelmes otthonra. Majd a másvilágon! Ez az okoskodás egészen hamis, azt mondanám, hogy „talajtalan spekuláció”. Általában az ilyesmit nem szabad valami filozófiai vagy vallási felfogás következményének tekinteni. Pedig irodalmunk tele van az ilyen „szellemtörténeti”, furfangos frázisokkal.

Maradjunk csak a reális életben! A japáni nem építhet szilárd, erős házat, mert kénytelen földrengésállóan építeni. Azokat a szellemtörténeti frázisgyártókat szeretném ide kitelepíteni Japánba, hogy az ő szellemtörténeti fejlődésmélettüknek megfelelő, szép kő vagy téglaházakat építsenek. Hamar kivesznének, mert a legelső erősebb földrengés a nyakukba döntené a házakat. Itt nem lehet másként, csak földrengésállóan építeni. A modern Tokió pompás, európaias épületei mind

földrengésálló vasbetonházak. A modern technika megtalálta a még biztosabb építómódot is.

A japáni házak papiros falai, könnyű teteje még akkor sem okoz nagy bajt, ha a ház földrengés következtében összeomlik. Szép csön-desen lefekszik, ha megrepedt alatta a föld s menekülni lehet belőle. Ezért nincs bútor sem a házban, mert az veszedelmes. Jobb a földön ülni, mert onnan nem lehet leesni, jobb az edényeket a földre tenni, mert onnan nem esnek le. Mintha ingó-bingó hajón volnának a japániak, mindig attól félnek, hogy leesik, feldől, rájuk zuhan, ami magasan van. Ne felejtjük, hogy Japán sűrűn lakott részein mindennap van földrengés! A német házaknak a hó miatt építenek meredek tetőt, az olasz házaknak erre nincs szükségük. A japáni házak a mindennapi földrengésre rendezkedtek be, úgymint mi a mindennap lehetséges esőre.

A japáni nép vallási felfogása nagyon közel áll a kínaiakéhoz, hisz a vallás Kínából származott át. A japáni filozófia teljesen a kínai hatása alatt áll. És lám! a kínaiak szolid házakat építenek, szép bútoraik vannak, széken ülve, asztalról esznek, sőt nem félnek igen nehéz, gyönyörű majolikadíszítésű háztetőket építeni, csak úgy görnyednek alattuk a gerendák! Nem kell félni, mert Kínában nincs, vagy csak igen ritkán van földrengés.

A japáni faházaknak megvan ugyanaz a katasztrofális oldaluk, mint az európai faházaknak, tudniillik szerfölött tűzveszélyesek. Tokió 1657-ben teljesen leégett, 1899-ben Jokohámában 3000 ház lett a tűz martaléka, most legújabban Oszaka égett le. Európában is voltak ilyen borzalmas tűzvészek faházak közt (London, Hamburg, Helsinki stb.). Ezért építik a japániak templomaikat mindig vagy kert közepére, rendesen mesterséges tó mellé, hogy legyen víz az oltáshoz. A gazdagabb japáni a házat is így építi. Az iskolákat is így helyezik el, hisz a gyermekeket nagyon szeretik, irtóznak még a gondolatától is, hogy benn égjenek az iskolában vagy az égő városrészben. A bútortalanság miatt a tűzvész megközelítőleg sem okoz olyan nagy anyagi kárt, mint nálunk.

A japániak ruházata beható tanulmányt igényel még, mert a nép eredetével áll szoros kapcsolatban. Kétségtelen, hogy Japán őslakossága az ainu és valami maláji nép volt. Ezeket hódították meg az altaji nyelvrokonságú s talán koreai eredetű japániak. A maláji nép azonban megmaradt, messze délről származó szokásaival.

A ruházat is innen ered. Eredetileg nagyon kevés, nem egészen az éghajlatnak megfelelő Észak-Japánban. A nőkön nincs más, csupán a kimonó, a férfiak nadrágot is hordanak. A meztelenség egyáltalában nem kelt megütközést, akárhányszor láttam, hogy férfiak egészen meztelenül dolgoznak, fiatal lányok, asszonyok mindenki szemeláttára csupaszon fürdenek. Lábukon csak fasaru van, ez sem egészen illik az éghajlathoz, kétségtelenül délibb származású. A test tetoválása szintén maláji eredetű.

Rendkívül feltűnő a japániak kényes tisztasága a többi ázsiai néppel szemben. Ebben a tekintetben az európai köznépet is messze felülmúlják. A mi parasztunk bizony csak nyáron fürdik néha, leginkább csak akkor, ha beleesik a vízbe. A franciák egyenesen gyanusnak és erkölcstelennek tartják, ha a lány sokszor fürdik.

A japáni lakások aggodalmasan tiszták, nem szabad ott semmi pornak, piszoknak lenni a falakon és gyékényeken. Ruhájukat hasonlóképp nagyon tisztán tartják, amennyire ez fehérnemű nélkül lehetséges. De a ruha aránylag tiszta marad, mert a japániak munkaközben levetik, aztán meg munka után, még a legegyszerűbb munkás is, azonnal megfürdik. Mindennap! Nem tudom, nem a hajdani cölöpépítményeken,

félíg vízen való lakásnak a hagyománya-e ez? Némelyek szerint onnan is származnék, hogy a japániak egynejtűségben élnek és sokkal több a nő, mint a férfi, tehát a nők közt igen erős verseny fejlődik ki a férfiak megnyeréseért. Ezt a testi tisztaságot, lelki szelídséget és engedelmenséget rákényszeríti a nőkre, de egyúttal erősen demoralizál, abból a szempontból, hogy a nő érintetlenségét nem tekintették olyan szigorú követelménynek, mint mi és különösen, mint a kínaiak, de ez semmiképen sem akadályozza meg azt, hogy a japániak családi élete minta-szerű legyen.

A gyermekeket nagyon szeretik, sehol olyan jó dolga nincs a gyermeknek, mint Japánban. A lovagiasság, a lovagerények nagymérvű kifejlődése okozza, hogy a japániak szerfölött udvariasak egymással szemben. Érzelmek mutogatásával nem akarnak terhére lenni társuknak. Mindég mosolyognak, mindég válogatott, udvarias kifejezésekkel beszélgetnek, mert nagyon kell vigyázniok, hogy meg ne sértsék azt, akivel beszélnek, mert ez nem illik és veszedelmes összeütközésre vezethet.

Az európaiak sokkal jobban szeretnek Japánban utazni, mint Kínában. Ennek egyik főoka a japániak szertelen tisztasága és udvariasága. Nagyan szívesen látják a pénzes európai természetjárót, alaposan megfizettetik mindenért, de pénzért mindent meg is lehet kapni. De akármilyen udvarias és előzékeny is a japáni, sohasem lehet benne bízni, mert modora tökéletesen eltakarja érzelmeit s tőlünk nagyon idegen gondolkozása teljesen kiismerhetetlen. Ez az alakoskodás is az örökös belvillongások és pártoskodások következménye.

Kínában nem szeretnek az európaiak utazni, mert a nép meg az épületek nagyon szennyesek, az európaiat „idegen ördögnek” (jangle-c') mondják maguk közt, sőt valósággal gyűlölik, csak kényszerűségből fogadják be. Mindezt nem kellemes Kínában utazni, pedig a nép becsületos, megbízható, tisztességes!

Japán az európaiakkal való szorosabb érintkezés előtt valósággal a „boldog szigetország” volt. Az európai technikai és természettudományi ismeretek átvétele lényegesen megváltoztatta a japáni életmódot, kérdés, hogy a nép javára-e vagy kárára.

Semmiféle exotikus nép nem volt képes olyan nagy mértékben átvenni az európai műveltség eszközeit és módszereit, mint a japáni, mert hisz egyik nép sem volt olyan nagyon művelt, mint a japáni, tehát egyik sem értette meg az európai természettudományi és technikai ismereteknek óriási gazdasági és hatalmi jelentőségét olyan hamar, mint ő. S éppen ilyen könnyedén vette át a kínai műveltség eszközeit is. Átvette a kínai írásjegyeket és azokat saját nyelvéhez alkalmazta. Átvette a kínai művészet stílusait, a bambusz-architektúra nagyszerűen fejlődött stílusát, a kínai díszítményeket, a tudományt és filozófiát, de természetesen mindegyikben érezni lehet azt az ós-japáni elemet is, amely saját, kezdetlegesebb műveltségének tulajdona volt.

Most az európai műveltség alakítja át Japánt. Exotikus népek közt sehol sem tudott az európai műveltség annyira hatni, hogy európai értelemben vett komoly tudományt és művészetet fejlesztett volna, komoly tudósokat és művészeket tudott volna nevelni. Japán például a földrengéstudomány terén vezető szerepet játszik, de más téren is igen értékes eredményeket mutat fel. Csak mint rám vonatkozó dolgot említem meg, hogy a Balaton jegéről írt tanulmányomat lefordították japáni nyelvre, s a japáni tavak jegének tanulmányozásai jelenleg az én utasításaim szerint történik. Lefordították az „Az emberföldrajz alap-

jai" című munkámat is, mert fölismerték jelentőségét. Sajnos, az európai tudósok féltékenyebbek egymásra, hogysem olyan kis nemzetnek, mint amilyenek mi vagyunk, a fiát elismerjék.

A technikai haladás veszedelmes versenytársa tette a japániakat. Ha az amerikaiak nem féltékenykednének Japán csendesóceáni uralmára, Japán már végzetes csapást mért volna az orosz szovjetre. A bolsevizmus leküzdése szempontjából ez talán jó volna, de nagyon félek a „sárga veszedelem”-től. A mindig civakodó Európa gyöngye volna az egyesült kínai-japáni hatalommal szemben, ha az európaias felfegyvereznék. Szerencsére a kinaikban egyáltalán nincs kifejlődve a harciaság s így az említett veszedelemtől egyelőre nincs mit tartani.

Gazdasági szempontból szintén igen veszedelmes versenytárs Japán. A japáni „dömping” egész könnyen lehetséges, mert sehol olyan alacsony munkabérek nem lehetségesek, mint Kínában és Japánban. Ha Kína is belesodródik ebbe a világversenybe, rettenetes csapás lehet belőle, mert japáni csak mintegy 60 millió van, de 425 millió kínai szegődhetik hozzájuk.

Bizony, nem valami vigasztaló a jövő képe!

A finn és a magyar nemzet rokonságának tudata*.

Írta dr. Bán Aladár.

A magyar nép mindenkor szeretettel és nagyrabecsüléssel emlékszik meg a finn nemzetről, mely évszázadokra terjedő svéd, majd orosz uralom után teljesen a maga ura lett s minden téren oly hatalmas fejlődést ért el, hogy ma egyike Észak-Európa legszámottevőbb politikai és kulturális tényezőinek. Hosszú, úgyszólván évszázados irodalmi küzdelem után érkezünk oda, hogy ma minden művelt magyar igaz szeretettel s rokoni érzéssel fordul az ezertő országra, Suomi felé.

Mi okozza ezt a megkülönböztetetten benső vonzalmat? Nem más, mint az az igazság, hogy a finn és a magyar nép évezredekkel ezelőtt egy töből sarjadt, egy nyelvet beszélt s azonos szokások között élt. Képzeljük el, ha nem volna ez a kapcsolat; vajjon nagyobb érdeklődéssel tekintenénk-e e derék északi nép felé, mint a többi, bár rokonszenves, de velünk semmiféle vérségi kapcsolatban nem levő nép felé. Az, hogy a finn és a magyar különös gonddal foglalkozik egymás kultúrájával és sorsával, kétségtelenül a néprokonság tudatából fakad.

Évszázadokon át élt a magyar nemzet Anonymus krónikája nyomán abban a hitben, hogy az ő egyetlen, hatalmas rokona, a hún nép, elenyészett a föld színéről s legfeljebb Ázsia messze tájain lehetne valami népet találni, amely az ő nyelvén beszél s vele egy töről származott. Ez az ábrándos vágy vitte keletre a XIII. század közepén a sokat emlegetett Juliánus barátot, aki oroszföldi útjában találkozott is valami magyarfajta nép tagjaival, de az ő homályos értelmű tudósítása nem szolgálhatott kiinduló pontul tudományos vizsgálódásra. Az igazság azonban, a feledésnek bármily vastag rétege fedte is, elővillant, mint

* Előadás a magyar rádióban a finn nemzeti ünnep alkalmából 1934 dec. 6. Forrásművek: Szinnyi József: A magyarság eredete, nyelve és honfoglaláskori műveltsége. 1919. — Pápay József: A magy. nyelvhasználat tört. 1922. — Bán A.: A finn nemz. irodalomtört. 1926.

a homokba esett gyöngyszem. Amire az évszázados kutatás csak hosszú rapogatódzás után jutott mint végeredményre, az a tudományos igazság már több, mint 400 éve fölcsillant a világtörténelem egyik rejtettebb lapján. Midőn ugyanis III. Iván Vasziljevics moszkvai nagyfejedelem, Mátyás királyunk kortársa, meghódította Jugriát, vagyis az Ural-hegység körüli területet, ahol a magyarral legközelebbi rokonságban álló ugor népek: a vogulok és az osztjákok laktak önálló fejedelmek alatt: egész Európában híre ment, hogy Iván meghódította a magyarok őseit, azaz az ugorokat, akiket Oroszországban és a tudományos irodalomban ma is így neveznek. Lehet, hogy e hit alapjául az ugor szónak a magyarok latin nevével való hasonlósága is szolgált, de valószínűbb, hogy Mátyás király magyar követei, kik a hódoló és díszes nemzeti köntösben megjelent vogul és osztjáki fejedelmekkel egy időben jártak Moszkvában, megismerkedvén e fejedelmekkel, észrevették az ő nyelvüknek a magyarral való hasonlóságát. S ez nem is volt lehetetlen; hisz a mai vogul nyelvben is ilyen hasonlóságok vannak, mint pl. magyar: két nő vogulul: kit né; magyar: háromszázhusz ló vogulul: churemszázhusz ló, magyar: szem, nyelv, fül, vogulul szem, szelm, pil stb. Fel is jegyezte ezt az isteni ujjmutatáshoz hasonlítható tudósítást több azonkorbeli nevezetes tudós, így *Aeneas Sylvius*, a későbbi II. Pius pápa 1503-ban, utána *Miechovi Mátyás* krakkói kanonok 1517-ben, majd *Herberstein Zsigmond* osztrák történetíró 1549-ben. Nálunk, magyaroknál ez a tudósítás — alighanem ferdén értelmezett nemzeti büszkeségből — hiteltre nem talált. A magyar tudósok, a külföldiek példájára, bibliai alapon minden nyelvet s így a magyart is a héberből származtatták, s még a „nagy” Révai Miklós, a történeti nyelvtudomány világhírű megalapítója sem tudott ettől a tévedéstől szabadulni.

Am, míg az ugorokkal való rokonságnak följegyzésekből eredő gondolata tudományos szempontból nem hozott igazi gyümölcsöt, Európa művelt nemzeteinél csakhamar fölmerült a tényeken alapuló kutatás a magyar nemzet és nyelv talányos eredetének földelésére. E kutatás megindítására a lökést Szenczi Molnár Albertnek 1610-ben latin nyelven megjelent magyar nyelvtana adja meg. Itt mondja ki Szenczi, hogy a magyarnak a hébertől való származását nem látja bebizonyítotttnak, s őszintén bevallja, hogy ő nem tudja, honnan lehetne származtatni nyelvünket.

Míg a magyar írók és tudósok e kérdésben ily módon mintegy kátyúba jutnak, s csupán azt sejtik, hogy népük és nyelvük eredetének kutatásában kelet felé kell tájékozódniuk, addig külföldön kezdik sejteni a helyes utat. Egy éleselméjű hamburgi orvos és ezertudó, *Fogel Márton*, 1669-ben írt, de sajnos, kéziratban maradt értekezésében: „De lingua Fennica observationes” (Megfigyelések a finn nyelvről), már az egész későbbi finn-ugor, sőt a tágabbi ural-altáji nyelvészet körvonalait is pedzi. A nagyértékű kéziratot, mely hivatva lett volna már akkor fényt deríteni a magyar vonatkozású nyelvényomozásra, 1888-ban Setälä Emil, a jeles finn nyelvtudós fedezte föl a hannoveri királyi könyvtárban s ő ismertette meg a fejtegetés meglepően értékes tartalmát a tudósokkal. Mondhatjuk, hogy igaza volt Fogelnak, mikor ezt írta: „Szerencsésen fölfödöztem, amit eddig tudtommal előttem senki sem vett észre, hogy a magyar és a finn nyelv egymással rokonságban van.” Szóegyeztetésekkel és nyelvsajátságok egybevetésével kimutatja a két nyelv közös eredetét. De még tovább megy. Négy évvel később a rokonságot kiterjeszti a lapp nyelvre, sőt egy kéziratoss művében a török-magyar nyelv-rokonság kérdésével szintén foglalkozik.

Míg Fogel jeles kézírata az ismeretlenség homályában lappangott, addig más külföldi tudósok már a nagy nyilvánosság előtt kezdik hirdetni a finn-magyar, sőt a finn-ugor s a később uralaltájának nevezett tágabb rokonságot is, amely utóbbit a mult század közepe óta *Müller Miksa* nyelvtudós példájára turáninak is neveznek. Így a svéd *Stierhielm* Ulfilas-fordítása bevezetésében 1671-ben a finn-magyar, a nagyhírű német tudós, *Leibniz* az egész finn-ugor és szamojéd, azaz urali, *Rudbeck Olaf* svéd tudós 1717-ben a finn-ugor rokonságot emlegetik, de az első, aki 1722-ben írt művében már egész sereg tudományos bizonyítékot hoz fel az egész finn-ugor nyelvcsaládból, az *Strahlenberg Fülöp* svéd katonatiszt volt, aki 13 évig tartó oroszországi hadifogsága alatt személyesen megfordult e népek között s megfigyeléseit kiterjesztette az ú. n. uralaltáji népekre is. Pár évtized múlva szintén e nyomokon haladt *Fischer János* 1770-ben sajtó alá került „De origine Ungrorum“ (A magyarok eredetéről) című művében s igyekezett az egész ú. n. uralaltáji nyelv-rokonságot igazolni. Tételei közül nem egy ma is elfogadható.

Mint látjuk, a művelt Nyugaton már századok óta a helyes útra léptek, míg itthon a nemzet zöme teljes homályban tapogatózott a származását illető kérdésekben. Nem csoda, hogy a beavatottak előtt villámként hatott *Sajnovics János* magyar jezsuitának 1770-ben előbb Kopenhágában, majd Nagyszombatban megjelent latinnyelvű műve: „Demonstratio idioma Ungarorum Lapponumque idem esse“ (A magyarok és lappok nyelve azonos voltának megmutatása). Az azonosságon ő egészen helyesen, ősi azonosságot ért megemlítve, hogy a két nyelv hosszú idő alatt természetesen elváltozott egymástól. Hibái mellett is *Sajnovics*ban tiszteljük a finn-ugor összehasonlító nyelvtudomány megalapítóját. Nagyon természetes, hogy ő a lapp rokonságra nem a lappok beszédének közvetlen megfigyelése folytán jutott, hanem irodalmi tanulmányok alapján. Hisz fel van jegyezve, hogy *Hell Miksa* jezsuita társaságában északnорvégiai csillagászati tanulmányújtára azzal az eltökélt szándékkal indult, hogy a finn és a lapp nyelvnek a magyarhoz való viszonyát személyes tapasztalatból állapítja meg. E szándékában bizonyára támogatták norvég ismerősei, akik már régóta tudomással bírtak a magyar nyelv hovatarozásáról. Hogy *Sajnovics* épp a lapp nyelvre fordította figyelmét, onnét magyarázható, hogy az egész lapp népnek kétharmad része ma is Norvégia északi részén lakik.

Méltán kérdezhetné valaki: miként van az, hogy külföldön erre a távoli rokonságra oly régen rájöttek, míg a magyarok aránylag sokára, csak 100—200 évvel későbbben? Egyszerű a felelet. A többi európai nyelv valamennyi az indogermán, azaz árja csoport tagja, csupán a finn és a véle testvér észti s a lapp, valamint a magyar nem tartozik az említett csoportba. A nyelvészek úgy okoskodtak, hogy e különálló nyelvek között valami kapcsolat lehet. Ezzel a föltevessel fogtak tehát azok egybeazonosító vizsgálatához, s e munka eredménye nem lehetett más, mint az igazság felderítése.

Nincs terünk itt bővebben foglalkozni a magyar nyelvtudomány fejlődésének történetével, csak a legszükségesebb adatok felemlítésére szorítkozunk. *Sajnovics* ú. n. fölfedezését itthon nem nagy örömmel fogadták sem a tudományos körökben, sem az olvasóközönség, sőt sokan egyenest ellenséges magatartást tanúsítottak s nem átalották *Sajnovics*ot hazugsággal vádolni. A kevés megértők között első helyen áll a nagy történetíró, *Pray György*, aki már 1775-ben hirdeti *Sajnovics* tanítását, sőt elismeri a többi finn-ugorokkal való rokonságot is, de ezek mellett a török és a mongol nyelvet szintén a rokonság körébe csatolja. Sajno-

vics után kb. három évtized telt el, míg a kérdés nyelvészeti oldala újabb művelőre akadt. 1799-ben adta ki *Gyarmathi Sámuel* „Affinitas linguae Hungaricae cum linguis Fennicae originis grammaticae demonstrata” (A magyar nyelvnek nyelvtanilag kimutatott rokonsága a finn eredetű nyelvekkel) című terjedelmes művét, amelyben rendelkezésre álló forrásművek alapján nyelvünket az összes finn-ugor nyelvekkel egybeveti. Megemlítendő, hogy a nyelvünkben található török elemeket ő nem ősrökonságból magyarázza, hanem, mint Pray, átvételeknek tartja. Sajnovics mellett az ő könyve haladást mutat főleg abban a tekintetben, hogy a nyelvhasználást az egész nyelvcsaládra kiterjeszti.

De térjünk ki arra a kérdésre, hogy míg külföldön és hazánkban a finn-ugor rokonság kérdése elég nagy hullámokat vert — vajjon története e téren valami a magyaron kívül akkor egyedül számbavehető rokonnép, a finn körében?

A finnek népük eredetére nézve sokáig éppúgy, sőt talán még inkább homályban tapogatództak, mint mi magyarok. Voltak, akik némely nyelvtulajdonság s pár szóhasonlat alapján a görög nyelvből, mások pedig, mint a tüzes hazafi: Juslenius Dániel, a héber nyelvből származtatták a finnt. Az első, aki a finn-magyar nyelvrokonságot hathatósan és eredeti felfogással hirdette, *Porthan Henrik Gábor* (1739—1804), „a finn történetírás atyja volt”. Bizonyára tanulmányozta ő is a fentebb említett jeles tudósok, főleg Leibniz és Sajnovics művét, s minthogy a nyelvészetet — mint akkor általános szokás volt — ő is a történetírás segédtudományának tartotta, nyelvészeti tanulmányait történeti műveiben értékesítette. Ő volt az első, aki nyelvünket gyakorlatilag is megismerte, midőn 1779-ben Göttingában néhány magyar ifjúval barátságot kötött s tőlük magyarul tanult s levelezésbe lépett néhány magyar tudóssal. Kéziratban fennmaradt jegyzeteiből kiderült, hogy nemcsak a finn-ugor nyelveket ismerte, hanem vizsgálódását kiterjeszti a távolabbi fokon rokonnak tartott nyelvekre; a szamojédra, a törökre és a mongolra is. Ily módon kijelölte a jövőbeni finn nyelv kutatás egész körét. Ő volt ezenkívül az első, aki a finn-ugor nyelvek eredetinek bizonyult szavait az ősműveltség bizonyítékai gyanánt használta.

De ugorjuk át a magyar nyelvhasználat történetének néhány lapját s vegyük fel a fonalat a magyar és a finn nyelvtudomány első nagy korszakának vázolásánál. A XIX. század második negyedében vagyunk, midőn a két művelt finn-ugor népnél majdnem egyszerre támad a nyelvtudománynak egy-egy örökemlékü hőroza. Mindkettejük 39 évet élt s egyformán évekig tartó orosz földi kutató útjukon szerzett tudósbajban pusztult el: *Castrén Mátyás Sándor* 1852-ben s *Reguly Antal* 1858-ban. Kettejük közül az alaposabban képzett tudós a finn Castrén volt, de a mi Regulynk az ősi hagyományok ellesésében és feljegyzésében volt nagyobb. Mindketten meg voltak győződve, hogy nem csupán a finn-ugor népek rokonok, hanem a török-tatár és mongol törzsek is hozzájuk tartoznak. Ily módon hirdetői voltak, sőt Castrén igazi megalapítója volt a szélesebbkörű ural-altaji nyelvrokonság elméletének, amelynek — mint láttuk — nyomait már a régebbi tudósok feljegyzéseiben is megtaláljuk. Reguly életének főeredménye a szerföldről nagyértékű s majdnem csodás ihlettel egybegyűjtött vogul és osztják szövegek, amelyeket több, mint fél század múlva két kimagasló nyelvtudósunk: *Munkácsi Bernát* és *Pápay József* fejtett meg teljesen, sőt újabb kincsekkel gyarapított. Reguly hagyatékán lett kiváló nyelvész a finn-ugor nyelvtudomány tulajdonképi megalapítója, *Hunfalvy Pál* (1810—1891), e tudománynak első tanára az akkor még egyetlen magyar egyetemen. Ő állapította meg,

hogy a magyarhoz csakugyan a vogul és az osztják nyelv áll legközelebb, amint ezt már az első felfedezők állították. Hunfalvy úttörő munkássága előkészítette a talajt a rendszeres összehasonlító nyelvészet számára, amelynek első mestere nálunk a német eredetű *Budenz József* (1832—1892) volt, aki éppen Reguly halálának évében, 1858-ban jött hazánkba a göttingai egyetemről, ahol ő is, mint egykor a finn Porthan, magyar ifjaktól tanulgatott magyarul. Az indogermán nyelvtudomány rendszerét a finn-ugor nyelvekre alkalmazva, korszakos eredményekre jutott, amelyek számos értekezésében s két főművében: a *Magyar-ugor összehasonlító szótárban* (1873—81) és *Az ugor nyelvek összehasonlító alaktanában* (1884—92) vannak letéteményezve. Szótárában 858 olyan magyar tőszó van feldolgozva, melynek megfelelői a többi finn-ugor nyelvben is megvannak. Budenzet 1882-ben éles támadás érte Vámbéry Armin részéről, aki a *Magyarok eredete* című művében kifogásolta Budenz rendszerét s azt állította, hogy a magyar nyelv török eredetű. Budenz a tudomány pártatlan ítélőszéke előtt teljes diadalt aratott ellenfelén, aki később maga is megelégedett azzal, a másoktól rég hangoztatott állítással, hogy a magyar nyelv mind a finnel, mind a törökkel rokon.

Ugyanezen időben a finneknél szintén kitűnő nyelvészek állottak elő, akik közül többen hosszú időt töltöttek az oroszországi rokonnépeknél s ily módon újabb adatokkal gyarapították az addigi nyelvanyagot. Sőt történetíróik között is akadtak, akik a nyelvrokonság eredményeit érves nyesítették. Így *Yrjö-Koskinen* (1830—1903) Hunfalvyhoz intézett egyik levelében ezt írja: „Mi, finnek mindig nagy vágyat érzünk arra, hogy más művelt nemzetekhez csatlakozzunk a tudomány és egyéb közös törekvések által s természetesen, hogy szívesen tekintünk Magyarországra felé, melynek népe velünk rokon s melynek állami viszonyai sok tekintetben a mieinkhez hasonlóak. Világos, hogy a magyaroknak és nekünk legalább egy közös kötelességünk van a történelemben, nevezetesen kimutatni, hogy a turáni népcsoportnak is van tehetsége és ereje önálló művelődést s független állami rendet teremteni. Ezért örömdetes tudunk, hogy a testvéri kezdet, melyet mi az északi kör hófedte határai felől nyújtunk a Kárpátok bortermő lejtői felé, ott testvériséggel fogadják.”

Budenz után a finn és a magyar összehasonlító nyelvészet rohamosan fejlődött. *Szinnyei József*, Budenz utóda a finn-ugor tanszéken és a finn-ugor nyelvészek nesztora, hosszú munkásságában egyre tisztábban fejti ki a magyar nyelv finn-ugor voltát s ma mindenki benne tiszteli e tudomány szellemi vezérét. A finneknél ugyane szerepet tölti be E. N. *Setälä* professzor, aki a folklór terén szintén érdemes munkásságot fejtett ki. Mellettük nálunk és Finnországban egész sereg jeles tudós munkálkodik a nemzeti nyelvtudomány fejlesztésén s újabb időben ebben a munkában hatékony részt vesznek a világháború után felszabadult észt nemzet jelesei is. E magas színvonalú munkásságnak köszönhetjük, hogy ma a finn-ugor nyelv- és néptudomány már teljesen egyenrangú a nyugati nemzetek hasonló munkásságával, sőt több tekintetben felül is múlja azt.

Eddigélé csakis a nyelvészetről szoltunk, mint a legfejlettebb és legexaktabb finn-ugor tudományágról. Am a kutatás más téren is nagy buzgalommal folyik, kivált a néprajz, a folklór és a régiségtudomány igyekszik a nyelvészettel lépést tartani.

Miután a tudomány teljes világításba helyezte a finnek és a magyarok rokon voltát, a két nemzet buzgó munkásai törekedtek a rokoni viszonyt más téren is gyümölcsöztetni. Így nálunk Hunfalvy Pál 1869-ben beutazta Észt- és Finnországot s kétkötetes jeles művében: „Utazás a

Balt-tenger vidékén“ hű képet fest a finn és észt nép multjáról és jelenéről. Szinnyei József 1882-ben „Az ezertó országa“ című érdekes művében élénk színekkel ecseteli a finn nép történetét, szokásait, az ország természeti és gazdasági viszonyait. Műve ma is egyike a kiváló szerző legbecsessebb alkotásainak. A finneknel a nagy magyarbarát, *Antti Jalava* írt egy romantikus hangulatú könyvet hazánkról, e sorok írója pedig „A csonka és ép Magyarország“ című 1926-ban megjelent művével igyekezett hű és reális képet nyújtani hazánkról a finn testvérm nemzetnek.

Az egyre szaporodó kulturális és társadalmi érintkezések leghatalmasabb megnyilatkozása a finn-ugor kultúrkongresszusok intézménye. 1921 óta immár négyszer jöttek össze a három művelt finn-ugor nép: a finn, a magyar és az észt képviselői az illető országok fővárosában a közös teendőik megbeszélésére és a rokoni kapcsolatok kiépítésére. A legközelebbi ily összejövetel 1936 júniusában lesz Észtország fővárosában, Tallinnban, amelyen remélhetőleg ismét száz és száz rokoni lélek vesz részt, hogy fájának és multjának dicsőségét mennél élénkebb színekkel állítsa a világ kultúrnépei elé.

Hajnal és Alkony.

Észt népmese nyomán.

*Fent északon a tél kemény,
De a szívben él a remény:
A bajt, mit a tél ránk mére,
Feledtetí nyár-éj fénye.*

*Akkor mindenki csak örül:
Örömtüzek gyúlnak körül...
Minden úszik szent örömben
S az éjszaka ismeretlen.*

*Az égbolt is mintha égne...
Lebukik a tófenékre.
Fehér felhő jár az égen...
Elmerülve rózsás fényben.*

*Valamikor a mesében
Ég-tündér élt fent az égben.
Cselédséget, udvart tartott,
Kormányozta a világot.*

*Volt két derék cselédkéje,
Örökifjú tündér-féle.
Egyik Alkony, másik Hajnal:
Szorgoskodtak éjjel-nappal.*

*Alkony dolga nem volt könnyű;
Aki komoly s nem könnyelmű,
Arra biznak ilyen munkát:
Megőrizni a napocsát.*

*Atveszi a napot este,
Kiolítja a tüzet benne...
Gondos szemmel megvizsgálja
És elzárja éjszakára.*

*Alkony dolga itt végződik,
Hajnalé csak most kezdődik:
Az égboltra kihelyezni
És az útját egyengetni.*

*Felgyújtja a napot újra,
Kiteszi az égi útra.
Vigyáz rája, ki ne hűljön,
Égi útján jól gördüljön.*

*Mind a kettő jól vigyázott,
Nap az égről nem hiányzott.
Tél idején korán szállott,
Hajnal később gyújtott lángot.*

*Télen az ég alján marad,
Dolga kevés, gyorsan halad.
Hamar megtér Alkonyathoz:
Hajnal lassan lát munkához.*

*Ilyenkor a kis cselédék
Egymástól oly távol éltek...!
Mindritkábban találkoztak,
Beszélgetni soh'sem szoktak.*

Tavasszal a Hajnal dolga
Szaporodott: több a gondja.
Nap sugarát a föld húzta:
Egyre lassúbb lett az útja.

A tündérek egymást várják:
Napot oltják, s már indítják.
Munkájukban közel vannak,
S mindgyakrabban találkoznak.

Egymást várni nem győzik már.
Nem is csoda...: itt van a nyár.
Égen egymás elé futnak...
Kitudódik, mit titkolnak.

Fiú egyik, a másik lány:
Lett belőlük szerelmes pár.
A találkát alig várják:
Egymás kezét szorongatják.

Virágoktól himes a rét,
Madárdaltól hangos a lég.
Alkony szende pirulása
Felel Hajnal mosolyára.

Szerelmesek... megszedülnek
És ajkaik összeérnek...
Felpiroslott az ég kékje,
Mikor ajkuk egymást érte.

Ég-tündér a csókot látja:
De megérti, megbocsátja...
Mind a kettőt elhivatja
És áldását rájuk adja:

„Legyen egy pár belőletek:
Ősszekötöm a kezetek!
Járjon együtt Hajnal s Alkony:
Földön örök fény honoljon!”

Pillantásuk összevillan:
Egyek ők a gondolatban.
„Ég-tündér, ha szeretsz minket,
Ne házasíts meg bennünket!”

Szerelmesek hadd maradjunk...
Ne öld meg a boldogságunk!
Hogyha házastársak leszünk,
Csókolódní elfelejtünk.

Úgy szép az, ha soká várjuk;
Szerelmesünk ritkán látjuk.
Vágyainkban egyre égünk...
Csókot mindig csak remélünk!

Évben egyszer, csak egy napon
Váltunk csókot est-hajnalon.
Hogyha zeng a csalogány-szó,
Az a legszebb nászinduló...!”

Kisfaludy János.

A külföldön élő tatárok.

Írta Móricz Péter.

Mi magyarok először akkor hallottunk egyet-mást a tatárokról, amikor Julián barát 1238-ban visszatért első útjáról, amely őt a magyar őshazához vezette, s arról is hírt adott, hogy ott lakó véreinket, akiket szerencsésen megtalált, nyugtalanítja a tatárok nyugati irányban haladó előnyomulása. 1241-ben már ránk szakadt a tatárjárás fergetege, amely hazai történetünk egyik legsötétebb lapján van feljegyezve. A hunok ellenállhatatlan előnyomulásához hasonló volt a Batu khán vezérlete alatt jövő tatárok minden akadályt könnyen legyőző támadása, amelynek a legrövidebb idő alatt áldozatul esett először Moszkva, majd Kiev és a német lovagok területe, azután Magyarország és a csatolt részek, Havasalföld és Beszarábia, ahonnan visszavonultak a nagy orosz sákra és a Kaspi-tó körüli tájakra. Abból az időből maradt meg ez a megjelölés: „*kutyafejű tatár*”, de ez nem találó kifejezés, mert Oroszországban ma majdnem a legszebb emberfajta a tatár. Kérdezhetné valaki, hogy honnan van ez az ellentmondás? Kik voltak tatárok abban

az időben és kik ők most? Mindez ki fog tűnni a következőkből. A tatár birodalom megalapítója Timudzsin, uralkodói nevén Dzsingisz khán, 1155-ben született és 1227-ben halt meg. Mongol fejedelmi sarj volt, akinek anyja a mongolok tatár (kínai nyelven tasta) nevű hatalmas törzsből származott. Innen van a tatár név. E lángeszű és törhetetlen akarátú hadvezér és uralkodó nemcsak az eddig egymással hadakozó mongol törzseket egyesítette, hanem uralmát mindig nagyobb és nagyobb harcok és győzelmek által kiterjesztette majdnem az összes akkor ismert török népekre és Észak-Kínára is. Hadseregébe belekényszerítette a meghódított népek fiatalságát úgy, hogy végül többnyire csak a hadseregek parancsnokai, az alvezérek, valamint a csapattestek parancsnokai, egész le a tizedesekig, voltak mongolok, a harcosok pedig legnagyobbbrészt törökök voltak, minthogy a legnépesebb meghódított országokban törökök laktak. A mongol elem lassankint elvegyült a meghódított népek sokaságában, kivált a dzsingizek birodalmának azon részeiben, amelyek a központtól, tehát a mongolok lakta vidékektől távolabb estek. Sajátságos azonban, hogy a török népek a dzsingizek birodalmának széteste után is tatároknak nevezték magukat, kivált a Batu khán birodalmához tartozó népek. Timudzsin még életében felosztotta fiai közt birodalmát úgy, hogy a részek már ő alatta nagy önállóságot élveztek. Egyik fia, Dsudsin (Batu khán apja) kapta a legnyugatibb részt, a Kaspi-tó körüli vidéket, amely északon a baskirok lakta tájakra is kiterjedt. A Kaspi-tó és az Ural-hegység közti síkságról zúdult a tatár hadsereg az orosz síkságra és onnan Oroszországra, Lengyelországra és hazánkra.

A tatárjárás után — e szó mutatja, hogy csak átgázoltak rajtunk és tovább mentek a tatárok — végleg megalakult az Aranyhorda birodalma, amely a XIII. század végefelé a nagy khántól — a mongolok fennhatóságától — is függetlenítette magát. Az Aranyhorda, amely a Batu khán öröksége volt, a XV. században több khánságra szakadt ugyan, de az oroszok csak Rettenetes Iván alatt szűntek meg a XV. század második felében adófizetői lenni a tatár khánnak.

Ma már el lehet mondani, hogy a térképen tatár néven említett népek, tehát a Krimben, a Volga középfolyásánál, Baskiriában, a Kaspi-tó északi partjain, a Kaukázustól északra és délre eső tájakon lakó ilyen nevű lakosok tulajdonképpen törökök. Köztük csak elvétve fordul elő mongol típusú egyén, vagy kisebb ily típusú embercsoport. Igazi mongolok az európai részen csak a Kaspi-tó északi és északkeleti partja körül lakó kalmükök, akik most önkormányzatú köztársaságot alkotnak a Szovjet területén.

Hozzáink legközelebb laknak a krimi tatárok. Ezek 1420-ban függetlenítették magukat, majd 30 égnéhány évvel később, II. Mohamed török császárral kötött szerződésük alapján, török fennhatóság alá kerültek és a törökök háborúiban mint vitéz lovas katonák, többnyire előrsi szolgálatot teljesítettek. A XV. században 200 ezerre becsülték a krimi tatár lovasság számát, amidőn a krimi félsziget feletti területek egy része még a krimi tatár khánsághoz tartozott. Az oroszok II. Katalin cárnő alatt vették birtokukba a krimi félszigetet, amelyet az orosz államférfiaknak ravasz fondorlatokkal sikerült az orosz császársághoz csatolni. A krimieknek akkor ígért kiváltságok azonban csak papírosan maradtak.

A félszigetre behatoló orosz hivatalnokok és tisztek, valamint az ortodox papság a leghihetlenebb módon kiforgatták a mohamedán lakosságot földbirtokából és vagyonából. Itt-ott egész falvaktól vették el a földbirtokot, úgyhogy a lakosság koldusbotra jutott és kivándorolni

kényszerült. Szomarakoff orosz író szerint 300 ezer, némelyek szerint azonban csak 80 ezer krimi tatár hagyta el akkor hazáját, akik közt karaiak is voltak. E szónál meg kell állni egy pillanatra, mielőtt a krimi tatárok további sorsáról megemlékeznénk.

Batu khán katonái Krimben nemcsak a kunok és besenyők meg az ezek előtt odatelepedett más török népek utódjait találták ott, hanem a karaiak nevet viselő zsidó vallású népet is, amely az Ószövetség mellett a talmudot nem ismeri el szent könyvnek és amelynek a nyelve török. Hogy mily népcsaládhoz tartoznak a karaiak, azt főleg orosz szaktudósok állapították meg, akik rájöttek, hogy a karaiak nem semik, hanem a kazár-török nép Krimben letelepedett maradéka. A karaiak még az iszlám Krimbe történt behatolása előtt lefordították tiszta török nyelvre az Ószövetséget. Ez a fordítás most valóságos kincsbányája a török nyelvújítással foglalkozóknak. Tudjuk, hogy keresztény törökök is vannak, névszerint a gagauzok, akik Bulgáriában élnek szétszórtan.

A krimi tatárok orosz uralom alá jutásuk után a XIX. században is ismételten kivándorlásban kerestek menekülést az elnyomástól, még pedig 1812, 1860, 1862 és 1898-ban. Utolsó kivándorlásuk a XX. században történt, 1905-ben. Mint a megelőző században, ebben a században is török területre költöztek, még pedig Dobrudzsába, aztán a mostani Bulgáriába és Anatóliába. A *hakk torpragi*-ra, az igazság földjére menekültek, mint ahogy ők ezt hangoztatták. Ma is ez a jelszava azoknak a krimi tatároknak, akik most már nem a krimi félszigetről, hanem Dobrudzsából vándorolnak ki Törökországba, mivel földjeik tulajdonjogát a román hatóságok épp úgy, mint a XVIII. században Krimben az oroszok, igen sok esetben nem ismerik el.

Dobrudzsában ma kb. 60.000 tatár lakik, akiket a román kormány jelenleg szeretne visszatartani a kivándorlástól és ezzel kapcsolatban meglepően jó bánásmódban részesít, mint nemzeti kisebbséget. Mielőtt erről bővebben megemlékeznénk, vessünk rövid pillantást a második nagy tatárlakta orosz területészre, Tatarisztánra, azaz a Tatár Köztársaságra, melynek most Kazán a fővárosa.

Ismeretes, hogy Oroszországban, a Kaspi-tó északi partja felett — mind az európai, mind az ázsiai oldalon — és a Kaukázustól északra, szintén tatárok laknak, de ezeknek a száma nem nagy. Csak a teljesség kedvéért említjük meg őket, valamint az azerbejdzsániakat, akik a Kaukázustól délre külön köztársaságban laknak. Ez utóbbiak magukat azerieknek nevezik és csak külföldön említetnek néha tatár néven.

A külföldre kivándorolt tatárok legnagyobb része kezdettől fogva Törökországban keresett új hazát, ahol ma már mint török nemzetiségűek szerepelnek és önmaguk sem helyeznek súlyt a tatár néven való említésre. Régi és tekintélyes tatár kolónia van Lengyelországban, amely tatártelepülés kiváltságos helyzetnek örvendő századok óta és mint a külföldön élő tatárok mozgalmainak egyik főtámasza bővebb említést érdemel. Tatár kolóniák vannak még Helszinkiben és Berlinben, amely városokban élénk nemzeti tevékenységet fejtenek ki a tatárok, továbbá több helyt Japánban és Mandzsuriában.

A kazáni tatárokat illetőleg emlékezzünk meg először röviden eredetükről, népi összetételükről, számukról, faji tulajdonságaikról és történetükről.

Ez a nép vegyülete a volgai bolgároknak és a kipcsakoknak (a kunoknak), akik összekeveredtek a XIII. században Kelet-Európába jött törökökkel, továbbá a Közép-Volgánál lakó eltörökösödött urali, vagyis finn és ugor néptörzseknek. Köztük kétféle típus különbö-

tethető meg. Az egyiknél jellegzetes az ovális, tojásdad arc, a magas termet, a rendes orr és a rendes vágású, kifejező nagy szem. Ez a típus teljesen európai. A másiknál jellegzetes a kissé szegletes arc, a lapos orr és a mongolvágású szem.

A kazáni tatárok nyelve a középtörök nyelvjáráshoz tartozik épp úgy, mint a baskiroké és a kirgizeké. Nagyon hasonlít az isztambuli nyelvjáráshoz. Ezek a tatárok békés természetű, józan, megbízható és dolgozó emberek. Maguk az oroszok is azt mondják, hogy a mohamedán munkások — azaz a tatárok — munkateljesítő képessége nagyobb, mint az oroszoké. A kazáni törökök értelmességükkel és becsületességükkel is kitűnnek. Házuktája mindig tiszta. 1917 előtt mint szorgalmas iparosok voltak ismeretesek, különféle használati tárgyakat készítettek és többféle gyárak is volt. Nagy hírnévre tettek szert mint aranyművesek. A Törökországban Eszkisehirben letelepedett tatárok többnyire szintén ezzel az iparral foglalkoznak. Tatarisztánban, a jelenlegi kazáni Tatár Köztársaságban, egymillióöttszázezer tatár (kazáni török) és egymillió baskír lakik. Egész Oroszországban azonban sokkal nagyobb a kazáni tatárok és a baskírok száma, amely összesen mintegy négy és félmillióra tehető. A kazáni tatárok Tatarisztánon kívül a Baskír Köztársaságban, Asztrahán, Nizsni és más orosz tartományokban, továbbá Krimben, a Kaukázusban és Turkesztánban is laknak, ami azt mutatja, hogy idők folyamán igen szétszóródtak.

Nyelvtudósaink szerint a magyar őshaza a Volga—Káma-területen volt, azon a tájon, ahol a két folyó egyesül, illetve a környező területeken, amelyeket keleten az Ural-hegység határol. A hunok hadserege, amikor a Volgán átkelt, legnagyobb részét török katonákból állt. Valószínűleg akkor alakult ki Nagy-Bulgária, a kevert török népek hazája (a bolgár szó kevertet jelent) a magyar őshaza helyén. A keletre és délre eltolódott magyarokkal a bolgárok szoros összeköttetésbe léptek, amint ezt a bolgár-törököktől kölcsönzött jövevényszavaink is bizonyítják. Itt kell megjegyeznünk, hogy a magyar nép, mielőtt kivált volna a kazár birodalom kötelékéből, igen sokáig a bolgár onogur törökökkel élt közös területen, úgyannyira, hogy midőn a honfoglalás előtt Lebediában, később pedig Etelközben, a Szereth, Pruth és Dnyeszter folyók partjain ültette fel tanyáját, onogur néven is volt ismeretes. E névből eredhetett ugyanis későbbi idegen elnevezésünk: a hungarus, venger, ungrí, ungar szavak. Különben is a hazánkba bevándorolt hét, vagy mint későbbben megállapították, kilenc magyar törzs közül három kabar, tehát török volt, a többieknek pedig a megyeri vagy mogyeri főtörzs néven kívül török eredetű neve volt.

A tatárok éppúgy, mint a IV. század második felében a hunok, nagy török tömegeket hoztak magukkal Európába. A kipszakok (kunok) előzőnlötték a bolgárok volgamelléki hazáját. A bolgárok ezután csak hamar annyira eltörökösödtek, hogy a XV. század kezdetén már a bolgár név is feledésbe ment. A XIII. század vége felé a nagy mongol birodalomból, amely Kínára is kiterjedt és amely a Pekingben székelő nagy khánt uralta, kivált az Aranyhorda. A XV. század kezdetén viszont az Aranyhorda oszlott fel több új khánságra. A krimi khánság 1420-ban, a kazáni khánság pedig 1429-ben függetlenítette magát. Ez a feloszlás főleg annak a megsemmisítő vereségeknek volt a következménye, amelyet Toktamis, az Aranyhorda khánja Tamerlán, a híres török hódító részéről szenvedett. Toktamis Litvániába menekült és ott halt meg 1406-ban.

Körülbelül 100 év múlva megkezdődött az oroszok kelet felé való terjeszkedése. Rettenetes Iván cár 1552-ben elfoglalta és lerombolta

Kazán városát, a lakosságot pedig felkoncoltatta. Az oroszok előtt az a cél lebegett, hogy a kazáni khánság lakosságát a keresztény hitre térítik, vagy ha ez nem sikerül, anyagilag egészen tönkreteszik és rab-szolgaságba süllyeszti. Ezután hosszú időn át folytatódott a térítési kísérletek és a tatárok üldözése sem szűnt meg. Ez utóbbiak országuk egész termékeny vidékéről észak felé vonultak vissza, minthogy földjeiket az oroszok elvették. Ezek a sanyargatások többé-kevésbé nagyobb szigorúsággal egész Nagy Péter uralkodásáig tartottak, aki azután egészen kegyetlenül járt el velük szemben. Ugyanis 1713-ban elrendelte, hogy a keresztény hitre át nem tért földbirtokosok földjeit és vagyonát el kell kobozni. Látva, hogy így sem ér célt, 1729-ben minden mohamedán kazáninak háromévi adó- és robotmunka-mentességet ígért, ha a keresztény hitre tér. Ez az intézkedés már nagyobb eredménnyel járt. Utódai folytatták a térítési munkát és a kazáni tatárok-nak messze északra vagy éppen külföldre kellett költözniök, hogy válásukat megtarthassák és az üldözésektől megszabadulhassanak. Csak a XVIII. század vége felé kezdett az orosz kormány a mohamedánokkal való megegyezés ösvényére lépni akkor, amikor II. Katalin cárnő Krimet fondorlatokkal hatalmába kerítette és a lakossághoz intézett manifesztumában vallásszabadságot és kiváltságokat ígért. Az orosz uralom állandóan súlyosan nehezedett a kazániakra, akiknek területén haladt keresztül az orosz kelet felé. Az üldözött, sanyargatott tatárok Közép-Azsia török államaiban — amíg ezek függetlenségüket el nem veszítették — vagy Törökországban kerestek menedéket.

Mielőtt áttérnénk a külföldön élő tatárok életviszonyainak és társadalmi mozgalmainak ecsetelésére, a kazáni tatárokra vonatkozólag még meg kell említenünk, hogy az első orosz forradalom idején, 1905-ben és a világháború alatt kitört orosz forradalom következtében keletkezett oroszországi mohamedán, illetve török-tatár függetlenségi törekvések központjában a kazáni törökök területe állt.

A bolsevikok végleges győzelmük után, 1920-ban megalakították a Tatár Köztársaságot (Tatarisztánt).

Mint legrégibb külföldi tatár kolóniát, első helyen említjük meg a lengyelországit. Egy Lengyelországban megjelent tatár évkönyvben, az *Annuaire Tartare* I. kötetében azt olvassuk, hogy a tatárok a XIV. század vége felé a krími félszigetről, azután a Kaukázusból és a volgántúli vidékről nagy számmal vándoroltak be Lengyelországba. Már 1410-ben 40.000 tatár harcos állt be a lengyel hadseregbe és részt vett a győzedelmes grűnewaldi csatában, amely véget vetett a Német Rend keleti terjeszkedésének. Ezután több századon át, Lengyelország második felosztásáig, hat tatár ezredet, összesen mintegy 10.000 embert számolt a lengyelországi tatár hadsereg. Ezeknek a lovas ezredeknek külön jelvényekkel ellátott zászlók voltak. Vitézül harcoltak az oroszok, a kozákok és a svédek ellen viselt összes háborúban, legújabban pedig Pilsudszky tábornagy kezdeményezésére, 1920-ban egy tatár csapattest vett részt a keleti front megvédésében. Míg a XIX. századig katonaszkodás volt foglalkozásuk, azóta a polgári életben mint életrevaló, kiváló népelem elősegítették a lengyel nemzet anyagi és szellemi fellendülését. Többnyire földműveléssel foglalkoznak, földjeiket még ősök kapták a lengyel hazának tett szolgálataért. Sokan azonban a közigazgatásban vagy a szabad pályákon foglalnak el nem ritkán kiváló helyet. A bevándorolt tatárok kevés asszony népet hoztak magukkal és azért többnyire keresztény nőkkel kötöttek házasságot. Az ilyen házasságból eredő gyermekek megtartották atyjuk vallását. Ősi nyelvüket elfelejtették, vallásuk nyelve azonban úgy, mint a többi mohamedán népeknél, az

arab. A többnejűség megszűnt náluk. Azok a tatárok, akik keresztény nőket vettek el, felvették feleségük nevét, még pedig gyakran úgy, hogy azt ősi nevükkel egyesítették. Később nevüket a földtől, amely tulajdonukban volt, vagy azon helységtől vették, ahova valók voltak. A Lengyelországban lakó mohamedán tatárok száma jelenleg csak kb. 6000. Főleg a vilnai, varsói, novogrodeki és a slonimi kerületben vannak letelepedve és teljes jogú honpolgárok.

A Törökországba kivándorolt tatárok ma már nem képeznek idegen elemet új hazájukban. Ők épp olyan törökök, mint a többi törökországi törökök, nagy intelligenciájukkal és szorgalmukkal pedig igen sokan közülök kiváló helyzetre tettek szert a török közéletben. Talán az isztanbuli Turáni Társaság, amely a külföldről odamenekült tanulóifjúság felsegélyezésével foglalkozik, említhető meg mint olyan alakulat, amely időnként a külföldről jött ifjúságnak, tehát a tatár ifjaknak is, estélyein alkalmat nyújt régi otthoni nemzeti viseletüket, táncaikat és dalaikat bemutatni és a régi hazáról megemlékezni.

A Dobrudzsában élő tatárok, vagy mint most önmagukat nevezik, az ottani krimi törökök meglepően szabad kulturális és társadalmi életük és jelentős számuknál fogva fontos, sőt volt krimi hazájuk közelségére való tekintettel, azt lehet mondani, hogy a legfontosabb szerepet játszik a külföldi tatár kolóniák közt.

Minket magyarokat kiválóan érdekelhet az ottani tatárok nemzeti mozgalma, mert a román kormány, kivéve talán a bánáti román területen élő szerbeket, egy nemzeti kisebbségnek sem enged annyi szabad mozgást művelődési téren és a társadalmi életben, mint a tatároknak, sőt szemet húný a krimi haza felszabadítását célzó propagandisztikus mozgalmak és tervezetések előtt is.

A folyó év május havában Konstanzában (Küstendzsében) tartották a dobрудzsai török kultúregyesületek nemzeti kongresszusukat, amelyen jelen volt Dzsafer Sait Ahmet bej is, aki azt megelőzőleg az egybegyűlt tatárság előtt arról tartott előadást, hogy mint nép, különböznek-e a tatárok a törököktől? Előadásában arra jutott, hogy a tudományos körök a krimi mohamedánoknak teljesen tévesen adták a tatár nevet, mert ezek kipcsak törökök, éppúgy, mint az asztraháni és a kazáni mohamedánok, akiket szintén tatár néven említenek. Ehhez hozzá fűzhette volna Dzsafer Sait Ahmet bej azt is, hogy még csak nemrégien ezek a mohamedán népcsoportok is így nevezték magukat.

Dzsafer Sait Ahmet bej, aki tavaly május hóban itt, a Turáni Társaságban tartott előadást a pánturcizmus atyjáról, Ismail bej Gaszparinszkyról, megírta Krim történetét a legújabb időkig. Ő maga is történeti egyéniség és arról ismeretes, hogy ő volt a krimi autonóm állam miniszterelnöke 1917-ben. Történeti könyvében részletesen előadja az akkor történeteket. Meg tudjuk e könyvből, hogy Krimben, Bakcsiszerrájban 1500 tatár képviselő gyűlt össze 1917 május havában és elhatározta, hogy Krim megalakul mint autonóm állam. A képviselőválasztások megejtése után a krimi nemzetgyűlés 1917 november 25-én ült össze. Az ellenforradalom kiűzése után Wrangel tábornok csapataitól szennvedtek sokat a krimiek, majd e „fehér” tábornok leverése után a bolsevikok vették át az uralmat és az oroszországi központi végrehajtóbizottság 1921 október 18-án megalakultnak jelentette ki a Krimi Köztársaságot, amelynek körülbelül 700 ezer lakosa van.

Ha még hozzátesszük a forradalom idejében történtek ezen rövid vázolásához azt, hogy 1917-ben a forradalom Krimben a tatár tanult ifjúság műve volt és hogy az ifjúság programjába felvette volt az oroszországi elnyomott népekkel való közös front megalkotását (Kiev

ben volt akkor ezen népek kongresszusa), eléggé ismertettük a történeti hátteret, amelyből kiemelkedik a dobrudzsai tatárok nemzeti mozgalma.

Az említett konstanzi tatár kongresszusban, a dobrudzsai török kultúregyesületek kongresszusában 64 falu és 6 város kultúregyesülete volt képviselve. 100 kilométernyi távolságról is eljöttek szekéren a ki- küldöttek, hogy az összejövetelen résztvehessenek. Miután a kongresszus egy délután folyamán megalkotta a dobrudzsai török kultúregyesületek alapszabályait, aznap este román újságírók, több hatósági személy, mint például az ottani török főkonzul jelenlétében tatár műkedvelők a következő című színdarabot adták elő: „Sahingiráj khán, vagy Krimnek orosz kézre juttatása“. A darabban az egyik szereplő így kiált fel: „Ez a szép török föld nemsokára ismét felvirul!“ Az ottani tatár folyóirat, az „Emel medzsmuasa“ így végzi a kongresszusra vonatkozó tudósítását: „Dobrudzsai nemzeti történetünkben a mai nap fordulópont. A nemzeti kötelességét és nemzetének helyét ismerő krimi török (értsd tatár) fiatalság hisz abban, hogy nemsokára eléri szent célját és függetlenségét s ezért csüggedés nélkül megy előre és mindig készenlétben lesz.“

Azt, hogy Romániában 1934-ben ily leplezetlen erős nemzetiségi propagandát nyiltnak, a hatóságok előtt fejthet ki nemzetiségi kisebbség, Magyarországon el sem hinnék, ha előttünk nem feküdnének az erről szóló hiteles tudósítások.

Mindenesetre szívós kitartásra vall ez az erős nemzetiségi felbuzdulás olyan kisebbségi csoportban, amely jó bánásmódban részesül új hazájában, ahova részben már 150 évvel ezelőtt költözött be. Úgy látszik, teljesen megfelel a valóságnak Dzsafer Sait Ahmet nálunk elhangzott azon állítása, hogy a tatárok tettekre kész nép, amelynél a cselekedet nyomon követi a felvetett gondolatot és amely rögtön vállalja a tettel járó kockázatot.

A kazáni tatárok külföldi vezéregyénisége *Ajasz Iszhaki*, aki Berlinben ad ki tatár folyóiratot, az *Új Nemzeti Utat*. Benne is a fáradhatatlan tevékenységű nemzeti előharcost láthatjuk. Tavaly még Budapesten láttuk őt, a folyó évben már Tokióban és több más japáni városban, majd Mandzsúriában tartott előadást tatár kolóniák előtt, amelyek kulturális egyleteken kívül itt-ott tatár iskolákat is tartanak fenn.

Az előadottakban igyekeztünk megvilágítani a külföldön nagyobb csoportokban élő tatárok nemzeti, illetve nemzeti kisebbségi tevékenységét, nem emlékeztünk meg azonban régi hazájukról és az ott élő fajtestvérek életéről. Annyit azonban megjegyzünk, hogy az életrevaló tatár népet ott sem kell attól féltetni, hogy nem tud magának, amennyire ezt a szovjetoroszországi belpolitika megengedi, képességeinek és szorgalmának megfelelő helyet kivívni a gazdasági tevékenység terén.

A Török Köztársaság kikiáltásának 11-ik évfordulóján a testvér török nép örömmel emlékezett meg azokról a hatalmas bel- és külpolitikai, valamint társadalmi alkotásokról, amelyeket rövid 11 év alatt nagy vezére, Gázi Musztafa Kemál köztársasági elnök útmutatását követve létesített. A 18 millió törökországi törökön kívül azonban a külföldön nagyszámmal élő török népek is megünnepelték lélekből a török nemzeti feltámadás ezen ünnepét, köztük elsősorban a tatárok, akik kiváló testi és szellemi tulajdonságaik, általában elismert gazdasági erényeik és lelkes nemzeti tevékenységüknél fogva szintén hivatva vannak arra, hogy jelentős szerepet játsszanak az emberiség történetében.

A vércsoportvizsgálat eredményei a turáni népeknél.*

Írta dr. Jeney Endre.

A Turáni Társaság mint Magyar Néprokonsági Egyesület a faji jellegzetességek kutatásával igyekszik segíteni látszólagos testvértelenségünkől eredő nehéz helyzetünkön. Az elesettség, megalázások és megpróbáltatások keserű évei termelték ki ezt az irányzatot; ez a természetes védekezés az elbuktató erővel szemben serkenti egyre jobban nemzetünket a még létező és felismerhető néprokonsági kötelékek felkutatására.

Ha faji jellegzetességek után kutatunk, tudnunk kell, hogy ezen csak azokat a tulajdonságokat érthetjük, amelyek egy fajon belül az egyének megjelenési típusában (ú. n. phaenotypusában) szabályosan felismerhetők és a phaenotypusban azért jelennek meg, mert ezek a jellegzetességek örökletesen (genotypicusan) megvannak egy bizonyos fajnál; ezek a tulajdonságok a külső (parakineticus) tényezők hatása alatt csak csekély ingadozásokat mutatnak s egy nagyobb népközösségen belül évezredekken keresztül nemzedékről nemzedékre átöröklődnek.

Ilyen faji jellegzetességek lehetnek alkatbeli (morphologiai), élettani és lelki különbségek. Az embertan, a nyelvészet, a fajélettan, a népléktan ezeknek a faji különbségeknek a felismerésére törekszenek.

Fajismereti tudásunkat eddigelé főként alaktani különbségekre alapítottuk, újabban megismerkedtünk azonban egy nagyon értékes, mert pontos természettudományi módszerrel dolgozó, fajbiológiai eljárással, mely az orvostudományok egyik fiatal és rövid idő alatt hatalmas fejlődésen átment ágának, a serologianak egyik legújabb hajtása.

Ez a serologiai reactio, amely az eredeti vértulajdonságok kutatásait lehetővé teszi, az úgynevezett isohaemagglutinációs reactio.

Az emberi szervezet biochemiai felépítését a különböző állatfajokkal, még az emberszabású majmokkal szemben is, bizonyos mértékig egységesnek tekinthettük a legutóbbi időkig. Ezelőtt 33 évvel Landsteiner ismerte fel, hogy a különböző egyének vérében a vörösvértestek és az egyes vérsavók különböző tulajdonságúak lehetnek. Az esetek jelentékeny részében egyes egyének vérsavójával a másik egyén vörösvértestjeit összezsapzódásra, agglutinációra lehet bírni. Ez a jelenség észlelhető nemcsak az embernél, hanem — bár sokkal kevésbé szabályszerűen — a különböző állatfajoknál és minthogy az élőlényeknek biológiailag egységes csoportjain belül mutatkozik a haemagglutinatio, ezért nevezte el Landsteiner isohaemagglutinációnak ezt a reakciót.

Landsteiner és iskolája megállapította azt, hogy ezeknek a reakcióknak az az alapja, hogy kétféle, úgynevezett „A” és „B” tulajdonságú, agglutinogen sajátosságú vörösvértestek lehetnek. Ezek a különböző tulajdonságú vértestek a különböző vérsavók egy részében jelenlevő, fajlagosan ható agglutináló anyagok, úgynevezett agglutininek hatására összezsapzódhatnak (agglutinálódnak). Így az „a” agglutininnek összezsapzják az „A” tulajdonságú vértesteket és a „b” agglutininnek összezsapzják a „B” tulajdonságú vértesteket. Ezek a vérsajátságok a vörösvértestekben és a savóban különböző összeállításban lehetnek jelen vagy hiányozhatnak, s ezen az alapon az embereket négy vértípus szerint lehet osztályozni: I. Oaβ — II. Aβ — III. Ba — IV. ABO.

* A Turáni Társaság orvosi szakosztályának megalakulása alkalmával, 1934 január 11-én tartott előadás.

Nemcsak a vér, hanem a különböző szöveti sejtek: tej, nyál, sőt némelyek szerint a vizelet is alkalmas ilyen csoportreakciók elvégzésére. Legkönnyebben és legpontosabban végezhető el azonban ez a vizsgálat vörösvértestekkel, illetve vérsavókkal. A vércsoportszám ismerete szükséges vératömlesztések, szervátültetések előtt és értékes lehet törvényszerű orvostani szempontból (vértőcsák eredete, apasági keresetek, gyermekcserék szempontjából).

Hogy valakinek a vértípusát meghatározhassuk, ahhoz vagy ismert tulajdonságú „ α ” és „ β ” agglutinineket tartalmazó vérsavókra vagy ismert „A” és „B” tulajdonságú vörösvértestekre van szükségünk. A legegyszerűbb és általánosan alkalmazott eljárás az előbbi, amelyik elvégzésére két vizsgáló savót alkalmazunk 1. a „ β ” agglutinin-t tartalmazó II. csoportba tartozó vérsavót, amely az „A” vértesttulajdonsággal összekapcsoltan fordul elő és 2. az „ α ” agglutinin-t tartalmazó III. csoportba tartozó vérsavót, amelyhez társult vörösvértestek „B” tulajdonságúak.

Ha a vizsgált egyén vörösvértestei egyik vizsgáló savóval sem adnak agglutinációt, az az egyén az I. vértípushoz tartozik. (1. ábra.)

Ha csak az „ α ” agglutinin-nel adnak reakciót, akkor az az egyén a II. vértípushoz tartozik.

Ha csak a „ β ” agglutinin-nel adnak reakciót, akkor az az egyén a III. vértípushoz tartozik.

Ha úgy az „ α ”, mint „ β ” agglutinin-ekkel reakciót adnak, akkor az az egyén a IV. vértípushoz tartozik.

Ezek a vértulajdonságok az átöröklésnél mint önálló „gen”-ek (átörökítő factorok; *Johansen*) szerepelnek. Ezt *E. von Dungern* és *L. Hirschfeld* mutatták ki (1910) és ők azt is megállapították, hogy ezeknek a vértulajdonságoknak az átöröklése mendelisztikus alapon történik. A Landsteiner-féle „két-gen”-elmélet számos változásokon ment keresztül. Mindenekelőtt két munkatársa: *Decastello* és *Sturli* felismerték, hogy az O, A és B vértípusok mellett, egy AB típus is, mint hybrid-forma, legalább is Európában szabályszerűen előfordul. Hogy az „O” vértípus honnan származik, az még most is kétséges. Landsteinerék felvették, hogy az „A” és „B” vértulajdonságok egyszerű hiánya, továbbá az „ α ” és „ β ” agglutininek együttes jelenléte folytán keletkezik az „O” vértípus. *Bernstein* (1923) ennek a csoportnak magyarázásához egy harmadik „gent”-t vett fel, mely az uralkodó jellegű „A” és „B” vértulajdonságok mellett visszahúzó jellegű lenne az átöröklésnél és ezt a „gen”-t „R”-rel jelölte. *Thomsen* és mások később az „A” tulajdonságot nem találták egységesnek és külön „gen”-eket vették fel az „A₁” és „A₂” típusok számára. Így alapította meg *Thomsen* a „négy-gen”-elméletet.

A „B” vértulajdonság (gen) viselkedése ezekkel ellentétben igen egyszerű és szabályos. A vele kapcsolatos észleletekből vonhatók le a legtisztábban következtetések és ez az a vértulajdonság, mely mint úgynevezett keleti vértulajdonság (III. típus) minket magyarokat is leginkább és legközvetlenebbül érdekel.

Hogy ezeknek a vértulajdonságoknak a fajismeret szempontjából jelentősége lehet, ezt a kérdést először *Ludwig* és *Hanna Hirschfeld* vizsgálták 1919-ben, az entente szaloniki hadseregében. Ezen a változatos összetételű emberanyagon megállapították, hogy az „A” tulajdonság legnagyobb százalékos arányban az angolszászoknál és általában az északnyugati népeknél fordul elő, a „B” tulajdonság pedig a hinduknál és általában a keleti népeknél Ázsiában gyakoribb. A „B” tulajdonság keletről nyugatra mindinkább ritkábbá válik, az „A” tulajdonság pedig

megfordítva viselkedik. Ebből arra véltek következtethetni, hogy a földrajzi fekvés szerint mutatkozik ez az érdekes eltérés a népfajoknál, tehát ezeknek a vértulajdonságoknak a létrejövetelében a külső tényezők szerepet játszhatnak. Az „A” tulajdonság őshazája Északnyugat-Európa lenne, a „B” tulajdonságé pedig Ázsia. L. és H. Hirsfeld egy „biochemiai fajindex”-et is megállapítottak oly módon, hogy az egy fajon belül talált összes „A” tulajdonságokat (tehát mind az „A”, mind az „AB”) arányba állították az ugyanazon fajon belül található összes „B” (tehát „B”+„AB”) tulajdonságokkal.

$$I = \frac{A+AB}{B+AB}$$

Ilyen „fajmutató”-t valamely fajra vonatkozólag csak akkor vagyunk jogosultak felállítani, ha azon fajhoz tartozók közül elég nagy számú, legalább 1000 egyénen végzünk isohaemagglutinációs reactiót, mert hiszen — és ezt több okból hangsúlyoznunk kell — egyetlen egyénnek a vizsgálata alapján nyert eredmény egyáltalán nem bír faj meghatározó értékkel, csak e négy vértípusnak a százalékos megoszlása egy nagyobb népességen belül nyújt jellemző adatokat valamely népfajra és csak ennek a százalékos megoszlásnak az alapján lehet „biochemiai fajindex”-et kiszámítani.

L. és H. Hirsfeld azonban nem gondolták azt, hogy ezek a serológiai különbségek a fajok között évezredekken át öröklhető faji jellegzetességek. Ők földrajzi viszonyokból igyekeztek ezt megmagyarázni. *Verzár* és *Weszeckzy* voltak azok, akik 1923-ban Debrecenben és környékén végzett vizsgálataik alapján először hívták fel a figyelmet arra, hogy ezek a vértulajdonságok valódi faji bélyegek. Ők ugyanis úgy találták, hogy a magyarországi német telepések fajbiológiai indexe 300 éves magyarországi tartózkodás után is körülbelül ugyanolyan, mint a Heidelberg körüli németeké, a kóbor cigányoké körülbelül olyan, mint a Hirsfeld-ék által vizsgált hinduké és a magyarok vértulajdonságai között igen gyakori a „B” tulajdonság. Ezt a körülményt egyes nyugati szerzők — sajnos — azzal a nem szerencsés szövegezéssel vették át, hogy a magyarok vértulajdonságai a nyugati népek és a cigányok vértulajdonságai között foglalnak helyet. Ettől a részünkre kellemetlen beállítástól eltekintve, e vizsgálatoknak az a jelentősége maradt meg számunkra, hogy először magyar szerzők mutattak arra rá, hogy évszázadokon keresztül egymás mellett élő, de nem keveredő fajok, mint a magyar, német és a cigány, megőrzik eredeti vértulajdonságukat és sajátos fajbiológiai indexet mutatnak.

Verzár-ék adatait idehaza szerény magam erősítettem meg elsőnek. Közleményük rendkívül ösztönzőleg hatott külföldi szerzőkre is és rövidesen tekintélyes irodalmi adatok állottak a fajproblémákkal foglalkozók rendelkezésére.

Ezeket az adatokat *P. Steffan* és *S. Wellisch* foglalták össze a *Z. f. Rassenphysiologie* első kötetében (1928, Lehmann, München). A Hirsfeld szerint kiszámított indexeket Európa térképére feljegyezve, az egyenlőértékű pontokat, a mutatózó hiányok önkéntes áthidalásával, vonalakkal kötötték össze. Ezen az úgynevezett „isarithmikus” térképen megállapították, hogy a Belső-Ázsiára jellegzetes vértípuseloszlások (vércsoportok), melyek az aránylag alacsony Hirsfeld-féle indexben jutnak kifejezésre, egészen az Oderáig majdnem változatlanul megvannak. Innen nyugatra az „A” vértípusok egyre szaporodni kezdenek és ez az emelkedés különösen fokozódik az Elba folyótól nyugatra, ahol az „A” esetek maximális gyakorisággal fordulnak elő. A keleti, „B” tulaj-

donságnak és az ezzel járó alacsony fajbiológiai indexnek a betörése Európába három nyelv alakjában szemléltethető a térképen. Az első a Finn-öböl felé terjed és megáll Nyugat- és Kelet-Finnország határán, a második a legszélesebb és ez a Fekete-tengertől északra, majdnem a Keleti tengerig terjedő széles fronton át halad Oroszországon, Lengyelországon keresztül a cseh-medencéig, Magyarorszáig és az Aldunáig. A harmadik előretörés Kis-Azsián, Törökországon keresztül mutatható ki. Igen érdekes, hogy a Kaukázus vidékét és a Fekete-tenger partjait a „B” tulajdonság aránylag kevésbé befolyásolta. Ezt főként az itt élő őrmények gyakoribb „A” tulajdonságával lehetne, legalább részben, megmagyarázni.

Ezek az első összefoglaló szemlélések nyújtottak ugyan bizonyos áttekintést, azonban a levont következtetések hűségéhez több okból szó fért. A Hirszföld-féle fajbiológiai index hibájául róható fel ugyanis, hogy az „A” és „B” tulajdonságokra vonatkozó adataiban mutatkozó különbséget tompítja az a körülmény, hogy a kevert (hybrid) „AB” esetek révén úgy az „A”, mint a „B” esetek egy része az indexnek mind a számlálójában, mind a nevezőjében szerepel. Továbbá súlyosan kifogásolható, hogy a „O” tulajdonságokat képviselő eseteket egyáltalán nem veszi figyelembe, holott ez a vértípus egyes népfajoknál, még hozzá ősfajoknál (indianok és eszkimók) szerfölött gyakori.

Ezeknek a hibáknak a kiküszöbölésére alkalmas index-értékeket nyerhetünk akkor, ha a Hirszföld-féle „két-gen-elmélet” helyett a Bernstein-féle „három-gen-elmélet” vesszük alapul. Bernstein 1923-ban ismertetett elmélete szerint, amellyel lényegében egyező a tőle függetlenül és közel egyidőben *Furuhata* által Japánban közölt elmélet, három („allelomorph”) gén-nel kell számolnunk. A két uralkodó agglutinin vértípus „A” és „B” mellett van egy visszahúzódó jellegű „R” tulajdonság is. A „A”, „B” és „R” típusú vörösvértesteket „ α ”, „ β ” és ρ agglutininek csapják össze. A három vértulajdonság kilenc változatot ad négy phaenotypussal és hat genotypussal. A vértesttulajdonságoknak megfelelő agglutininek hatása a saját vérsavóban, Bernstein szerint, valamely ismeretlen folyamat révén nem érvényesülhet. Az „AB” csoporton belül az agglutininek ezért hiányoznak és az „AB” csoporton belüli megtermékenyítés eseteiben agglutininek csak az „AA” és „BB” tulajdonságú gyerekeknél lesznek. Az agglutinogenek ezzel ellentétben a gyerekeknél csak akkor lépnek fel, ha a szülőknél jelen vannak.

A Bernstein-féle elmélet szerint — és ezt a tapasztalat teljesen igazolja — a szülők és a gyermekek között az O—AB viszony ki van zárva. Tehát például egy „O” vértulajdonságú gyerek miatt folytatott apasági keresetben az összes „AB” vértulajdonságú egyének kategórigusan kizárhatók a gyanúsítottak sorából.

Ha az A, B, R gének dekadikus gyakoriságát p, q, r-rel jelöljük, tehát

$$\begin{aligned} p + q + r &= 10 \\ (p + q + r)^2 &= AB + A + B + R, \end{aligned}$$

akkor a hat Mendel-féle típusra a következő valószínűségek adódnak:

$$\begin{array}{cccccc} AB & AA & AR & BB & BR & RR \\ 2pq & p^2 & 2pr & q^2 & 2qr & r^2 \end{array}$$

Bernstein szerint a legvalószínűbb nem kifogásolható gen-számok a következők lesznek:

$$\begin{aligned} r &= 0 \quad \sqrt{0} \\ p &= \frac{1}{2}(10 - r + \sqrt{0 + A - \sqrt{0 + B}}) \\ q &= \frac{1}{2}(10 - r + \sqrt{0 + B - \sqrt{0 + A}}) \end{aligned}$$

Ha például a vércsoportok százalékos megoszlása:

I.	II.	III.	IV.
0	A	B	AB
$35,79 : 38,28 : 19,55 : 6,38 = 100\%$			
$r = 5,9825; p = 2,5924; q = 1,4251.$			

Ezekkel a Bernstein-féle számokkal a következő csoportokat kapjuk:

I.	II.	III.	IV.
0	A	B	AB
r^2	$p+2pr$	p^2+2qr	$2pq$
$35,79 : 37,74 : 19,08 : 7,39$			

Ezeknek a számoknak együttvéve 100%-ot kell adniok, ha a számítás helyes.

Ezeknek a Bernstein-féle számoknak a jelentősége a jelen előadásommal kapcsolatban abban áll, hogy ezeknek a számoknak a segítségével különösen jól lehet szemléltetni az egyes népfajok csoportosulását. *Streng Oszkár*, a helsinki egyetem neves serologusa ajánlott erre a célra kitűnő szemléltető módszert (3. ábra). Ő abból indult ki, hogy egy egyenlőoldalú háromszögön belül bármely pontnak a három oldaltól számított legközelebbi távolságai együttvéve egyenlők a háromszög magasságával. Így egy egyenlőoldalú háromszög magasságát tíz részre osztva fel, minthogy a Bernstein-féle gen-számok összege is egyenlő tízzel ($p+q+r=10$), ha ezeket a p , q és r értékeket a háromszögnek mindig ugyanazon oldalával párhuzamosan rajzoljuk fel, az így megvont vonalak találkozáspontja a háromszögön belül a kérdéses népfajra határozottan jellegzetes helyet jelent. Ilyen módon mindenik népcsoport számára egy jellegzetes pont kereshető ki az isohaemagglutinációs vizsgálatok eredményei alapján.

Ezzel az eljárással sikerült Strengnek (1926) egy „néprajzi térképet” összeállítania, melyben a fajilag közelálló népcsoportok térbelileg, tehát serologiai alapon is egymás mellett, illetve egymáshoz közel helyezkednek el. Az egyes „gen”-ek keverődési viszonyait, a faji tulajdonságokat szemléltető „O”, „A” és „B” sarkokhoz való távolságokat ez a módszer sokkal jobban szemlélteti, mint bármely más indexszerű elrendezés.

Ha ilyen vér-genographiai háromszögben, melyet Streng szerint *Steffan P.* állított össze, azt nézzük, hogy az egyes népcsoportok milyen helyzetben vannak a három úgynevezett faji sarokpontokhoz, az O, A, B pontokhoz, és ezek a vércsoportok milyen viszonyban vannak egymással: néhány fajcsoport különíthető el, amelyek közül kettőt egybefoglalva talán turáni fajcsoportnak nevezhetünk.

Ha a Steffan által összeállított vér-genographiai háromszögben feltüntetett népcsoportokat áttekintjük, azt, a turáni probléma szempontjából igen érdekes és fontos megállapítást is tehetjük, hogy az ósamerikai és az óausztráliai csoportok mellett a belsőázsiai mongolszerű és a finn-ugor csoportok azok, amelyek legjobban elkülöníthetők és ezek azok a csoportok, amelyekben belül a vértulajdonságok és az embertani adatok a legszebben megegyeznek. Láthatjuk azt is, hogy a keleti típusú vértulajdonság, a „B” tulajdonság uralkodó jellegű és ebből a jellegéből az Európába történt áttelepedés során sem vesztett.

Minthogy a vércsoportok állatoknál is előfordulnak, érdeklődésre tarthat számot az a kérdés, hogy az egyes vértípusok hogyan oszlanak meg pl. a majmoknál. Emberszabású majmoknál ilyen vizsgálatokat

még nem végeztek nagyobb számban. Az eddigi adatok csak némi tájékoztatást nyújtanak.

Mindezek az eddig közölt vércsoportvizsgálatok csak minőségileg elvégzett isohaemagglutinációs reakciók eredményeit képviselik. A fajbiológiai vizsgálatoknál eddig nem vették tekintetbe, hogy pl. egy II. savó „ β ” agglutininje különböző hígításokban képes összecsapni a különböző III. és IV. csoportba tartozó vértesteket és a III. számú savó „ α ” agglutininje szintén változó mértékben képes agglutinálni a különböző II. és IV. csoportokba tartozó vörösvértesteket. Az egyes haemagglutináció mennyiségi értékelését már 1923-ban megjelent közleményemben szükségesnek tartottam. Technikai és egyéb nehézségek miatt csak a múlt évben sikerült *Rosztóczy Ernő* ezredorvos munkatársammal 100 egyénen (magyar férfiú) úgy végezni keresztezett haemagglutinációkat, hogy a savók legmagasabb hatásfokát minden esetben megállapítottuk. Ezen a 100 egyénen *Gáspár János* egy. m. tanár ember-tani méréseket is végzett és az egyes egyének típusait is megállapította.

A különböző típusú egyének vérsavójának agglutinintartalmát és vörösvértestjeinek agglutinálhatóságát (*receptorkészülékét*) egymás között keresztezeten és hatásfok szerint is vizsgáltuk. Az ily módon nyert agglutiningörbék a következő viselkedést mutatták:

1. A *keletbalti típusú egyének* vérsavója a legalacsonyabban (1 : 320) csapja össze az előáztsiaiak vértestjeit. Gyengén agglutinálja az alpesi, a földközi és dinári típusú egyének vörösvértestjeit. A saját csoportjába tartozók mellett legjobban csapja össze az északi és a mongoloid típusú egyének vörösvértestjeit.

2. Az *északi típusú egyének* vérsavója csak a *kelet-baltiak* vörösvértestjeit agglutinálja igen jól, a saját csoportjába tartozó vörösvértestek mellett; a mongoloidok vörösvértestjeit csak közepesen, a többieket pedig még sokkal gyengébben befolyásolja.

3. A *földközi típusú egyének* vérsavója az alpesi és előáztsiai típusú egyének vértestjeit csapja össze a leggyengébben.

4. A *dinári és alpesi típusú egyének* savója közepes értékek mellett befolyásolja a különböző más típusú egyének vörösvértestjeit. Különösen a dinári típusú mutat egyenletesen közepes (1 : 320) hatásokat az összes többi fajokkal szemben.

5. Az *előáztsiai és mongolszerű egyének* vérsavója feltűnően alacsony hatásfokot mutat mind az idegen, mind a sajátfajú egyének vörösvértestjeivel szemben.

A vörösvértesttulajdonságok a következő viselkedést mutatták:

1. A *keletbalti és északi típusú egyének vörösvértestjei* mindenik fajta agglutininrel feltűnően jól voltak befolyásolhatók (1 : 2560), a mongoloidok agglutininjeivel azonban csak közepesen (1 : 160).

2. A *dinári típusú egyének vörösvértestjeit* közepesen vagy annál valamivel jobban csapták össze az idegen fajtájúak agglutininjei.

3. A *földközi és alpesi típusú egyének vörösvértestjei* közepes agglutinálhatóságot mutatnak.

4. A *mongoloidok vörösvértestjei* a közepesnél is gyengébben voltak befolyásolhatók, csak a keletbaltiak és északiak részéről csökken kifejezetten (1 : 2560, ill. 1 : 1280).

5. Az *előáztsiai típusú egyének vörösvértestjei* általában a leggyengébben csaphatók össze (1 : 40—160), csak a mongoloidok savója agglutinálja valamivel jobban (1 : 320). Csak a saját népcsoportjukból származó agglutininek hatnak rájuk közepes mértékben.

Meggyőződésem, hogy bár igen fáradságosak ezek a pontosan ki-mért vizsgálatok, nagyobb számban elvégezve, a fajbiológia több bizony-talan kérdésének felderítésénél hasznos szolgálatokat tehetnek és van-nak kérdések, amelyek csak ezzel az eljárással lesznek megoldhatók.

Az előadottakban ismertetett vizsgálati eredmények — azt hi-szem — nemcsak sejtetik, hanem igazolják is azt a bevezetésben előre-bocsátott állításunkat, hogy a vércsoportmeghatározásokat végző seroló-giai irányzat önálló értékű eljárása a fajkutatásnak. Legalább is egyenlő értékű az eddig használt többi módszerekkel és sok egészen újszerű adat szolgáltatására alkalmas. Ebben az irányban szorgalmasan folyta-tott kutatások még sokkal fontosabb eredményeket ígérnek. Különösen szépen látszanak egyezni az embertani adatok és vértulajdonságok éppen a minket különösen érdeklő turáni népeknél. Nekünk magyarok-nak tehát ezzel a kérdéssel állandóan és behatóan kell foglalkoznunk és ennek segítségével igyekeznünk kell minden velünk rokon népnél és néptörredéknél a szunnyadó faji öntudatot felébreszteni, sőt — vélemé-nyem szerint — arra is kell törekednünk, hogy a velünk keveredett szomszédos népeket is annak tudatára ébresszük, hogy a mi keleti népünkkel való keveredés hatása közöttük is sokkal nagyobb mértékben kimutatható, mintsem azt nemzeti elfogultságukban gondolják és politi-kusaik, történelemíróik, tankönyvíróik hirdetni szokták. Ennek a fel-világosító munkának bizonyára eredményét láthatnók még a sokat emle-getett morális lefegyverzés során is, mert hiszen, legalább is az eddigi vizsgálatok után, sem a horvátok, sem a lengyelek, sem az oroszok, de még a moldvai románok sem állanak jelentékeny messzeségben tőlünk, magyaroktól. Nem is szólva a tótokról, akiknek *Manuila* szerint, tehát egy román szerző szerint, a „fajbiológiai indexe” majdnem ugyanaz, mint a magyaroké és akik a csehek indexétől feltétlenül távolabb állnak, mint a magyarokétól. Az orosz birodalom mostani — legalább is faji és nemzeti szempontból — szétesett állapota kivételes történelmi alkalmat nyújt nekünk arra, hogy az ott lakó turáni népeket újra faji öntudathoz segítsük.

Index : $\frac{AB + A}{AB + B}$			Index : $\frac{AB + A}{AB + B}$		
1. Magyar	Szeged	1,18	23. Német	Bécs	2,16
2. Magyar	Szeged	1,38	24. Román	Erdély	2,17
3. Horvát	Krajna	1,39	25. Román	Havasalföld	2,20
4. Orosz	Charkow	1,45	26. Szerb	Szaloniki had	2,30
5. Magyar	Szeged	1,47	27. Magyar	Budapest	2,31
6. Török		1,50	28. Bolgár	Dobrudzsa	2,32
7. Magyar	Debrecen	1,54	29. Cseh		2,36
8. Tót		1,61	30. Német	Bécs	2,54
9. Magyar	Debrecen	1,62	31. Sváb	Bánát	2,57
10. Ukrán	Ukrajna	1,63	32. Német	Bécs	2,64
11. Tót		1,64	33. Német	Ny.-magyar	2,70
12. Lengyel	Kielce	1,65	34. Német-tp.	Budapest k.	2,96
13. Magyar	Erdély	1,65	35. Olasz	Észak-Olasz.	3,15
14. Szerb	„Vajdaság“	1,65	36. Német	Heidelberg	3,25
15. Orosz	Moszkva	1,72	37. Szász	Erdély	3,41
16. Lengyel	Vilna	1,75	38. Olasz	Nápoly	3,45
17. Török	Macedonia	1,77	39. Német	München	3,63
18. „Serbokroat“	„Vajdaság“	1,77	40. Cseh		3,69
19. Román	Havasalf.	1,80	41. Szász	Beszterce m.	3,83
20. Horvát	„Vajdaság“	1,85	42. Német	Bécs	3,97
21. Román		1,87	43. Olasz	Trieszt	4,32
22. Bolgár	Szófia	2,15			

Vércsoportmeghatározás két ismert vizsgáló savóval (α és β).

	Ismert α -savó (III!)	Ismert β -savó (II!)	Cso- port	Jel
Az ismeretlen vörös vértetek agglutinációja	—	—	I.	$0\alpha\beta$
	+	—	II.	$A\beta$
	—	+	III.	$B\alpha$
	+	+	IV.	AB_0

Vércsoportmeghatározás ismert vörösvértetekkel („A” és „B”).

	Ismert „A” v. v. t. (II. sz.)	Ismert „B” v. v. t. (III. sz.)	Cso- port	Jel
Az ismeretlen savó agglutinálja	+	+	I.	$0\alpha\beta$
	—	+	II.	$A\beta$
	+	—	III.	$B\alpha$
	—	—	IV.	AB_0

Serografiai eloszlása a népcsoportoknak STRENG szerint.

		0	A	B	AB	r	p	q	
D	Németek Berlinben	36'8	42'66	14'89	6'37	6'007	2'864	1'129	Legtöbb „A”
W	Fehérek New-Yorkban	46'86	39'85	12'08	1'21	6'845	2'395	0'760	Legtöbb „B”
N	Négerék	44'25	30'27	21'78	3'70	6'652	1'927	1'421	Legtöbb „O”
I	Indiánok	76'10	23'90	—	—	8'724	1'276	—	Nincs „B”

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

Észtország tengeri- és gyógyfürdői.

Az Észt Orvosegyesületek Szövetsége erkölcsi súlyával az észt fürdőhelyek szakszerű népszerűsítésének szolgálatába állt akkor, midőn a magyar, finn, svéd, lengyel és litván orvosszövetségek képviselőit vendégül hívta meg Észtország gyógyfürdőinek megtekintésére. A helyes érzékkel és gondos programmal összeállított körutazást az észt orvosszövetség az idegenforgalmi szervekkel karöltve folyó évi július 22—29 között kizárólag orvosok részére rendezte.

Észtország gyógyintézményei és fürdői a külföld előtt mindezideig ismeretlenek voltak. Dr. Adalbert Lübek, az orvosszövetség elnöke ismerte fel az orvosok jelentős szerepét az idegenforgalom szolgálatában, s ő volt az egész utazás fáradhatatlan megszervezője s állandó baráti kísérője. Közismert, hogy az idegenforgalmi propaganda az utolsó években minden országban fejlődésnek indult. Az a célja, hogy a külföldi ne csak megtekintse a városokat és fürdőhelyeket, hanem lehetőleg hosszabb-rövidebb ideig ott is tartózkodjék. Észtország fürdőtulajdonosai helyesen fogták fel az orvosok fontos szerepét az idegenforgalom szempontjából. A gyógyfürdők felvirágozása a fürdőtulajdonos és a fürdőorvosok közös érdeke, mert csakis így alakulhat ki az a munka-közösség, melyben a gyógyfürdők felvirágzásának titka rejlik.

Tanulmányútnak első napján *Pirita* fürdőhelyre rándultunk ki. A tallinniai kedvelt kirándulóhelye ez élénk és színes tengerparti élettel. Itt a tenger nyílt, a hőmérséklet szeszélyes. Melegen sütött a nap, 25° C-t mutatott a hőmérő, amikor hirtelen megváltozott a szél iránya és olyan köd támadt, hogy tíz lépésre sem láttunk a forró napsütésben. Körutazásunk második állomása *Haapsalu* tengeri fürdőhely, amely az északi államokban iszap- és lápfürdőjéről nevezetes és ahol az északi reumások csodálatos módon gyógyulnak. A tenger sekély öblei tele vannak ugyanis rádióaktív iszappal. Az iszapot összegyűjtik, gőzzel felmelegítik és orvosi receptre fürdő vagy kompressz alakjában alkalmazzák. *Haapsaluban* nagyon olcsó a nyaralás. Észtország különben Bulgária után Európa legolcsóbb állama. Utána következő állomás *Kuresaare* volt, német nevén *Arensburg*. Ez a szigeti fürdőhely még *Haapsalun* is túl akart tenni a szíves vendégszereteten. Kitűnő iszapfürdője már az orosz uralom ideje alatt is nagy hírű volt. Negyedik nap *Pärnuba* érkeztünk, mely európai színvonalú tengeri fürdő, Észtország egyik gyöngyszeme, ugyancsak iszap- és lápfürdővel. Itt kell megjegyeznem, hogy Észtországnak ásványvizei, meleg forrásai nincsenek. A fürdőhelyek közül európai szemmel nézve *Pärnu* a legfejlettebb,

ahol V. Wadi tartui egyetemi tanár vezetése alatt reumakutató intézet is működik. A tengeri éghajlat legfontosabb gyógytényezőjéül itt a tengeri levegőt tekintik. A hőmérséklet, a nedvesség, a levegő áramlása és nyomása, azok a meteorológiai tényezők, melyek mind lényeges alkotórészei a terápiának. A második fontos éghajlati gyógytényezőnek Pärnuban a nap sugárzását tartják, mert itt esztendőnként 1800 órán keresztül van napfény. A tengerparton a nap visszavert fénye különösen erős s itt a rövidebb ideig tartó napsugárzás hatása sokkal nagyobb, mint a belvidéken. Megfigyelték, hogy a napfény helyes vétele mellett a vörös vérsejtek száma emelkedik. A harmadik fontos gyógytényező a tenger vize. A tengeri fürdő hatása különböző tényezőkön alapul; ezek a sótartalom, a nyomás és a hullámverés. A hűvös tengeri fürdő az egész szervezetet kedvezően ingerli, a haemoglobintartalom növekszik és az étvágy nő; az izom- és idegrendszer tónusa kedvező módon változik és a bőr életműködése is javul. Helyesen alkalmazott tengeri fürdő mellett a meghűlés és rheuma-hajlamosság is csökkenhet. A pärnui gyógyiszap nagy mennyiségben található a tenger sekély öbleiben. Az iszapképződés csak állóvízben lehetséges, ahol állati és növényi anyagok találhatók és ahol kedvező tengeri szél uralkodik, amely a különböző szerves anyagokat, mint az alumínium-, mész-, magnézium-, vas- és kén-elemeket és vegyületeiket megfelelő módon oda irányítja.

Az iszapkezelés köszvényben és minden idült rheumatikus állapotban használható. Pärnuban az iszapot háromféle módon alkalmazzák: iszapfürdő, száraz iszapkompressz és iszapgöngyölés alakjában. Az iszapfürdők orvosi rendelet szerint alkalmazandók. A gyógykezelés legalább két héttől hat hétig szokott tartani és ez idő alatt 10–30 fürdő vehető. Pärnu nagyon szép és kulturált gyógyfürdő. Tengeri fürdőpartja a hőingadozásoktól meglehetősen védett. Az árak itt is alacsonyak, például a mi pénzünkre átszámítva napi 3–4 pengőért kitűnő ellátás kapható. — Tanulmányutunk utolsó állomása Narva-Jõesuu tengeri fürdőhely volt, amely a Finnöböl nyiltabb részén, az orosz határ közelében terül el, több kilométer hosszú fenyveserdőkkel övezett partja megkapó látvány. Az orosz időkben a cári család és az orosz arisztokrácia kedvelt gyógy- és nyaralóhelye volt. A tenger vize itt nagyon szeszélyes. Ha a szélirány változik, a víz hőfoka órák alatt hihetetlenül süllyed. Ottlétünkkor, július 28-án, néhány óra alatt 21° C-ról 5° C-ra esett. Több gyógyintézete van, iszapja 0.18% kén, 0.60% vasat, 58.7% szerves anyagot tartalmaz.

Észtország állami költségvetése egyensúlyban van, s ha hozzáteszém, hogy a munkanélküliség jelenleg az egész országban ismeretlen fogalom, érthetővé válik, hogy általában olcsóság és jóllét uralkodik. Konyhájuk teljesen elűt a mienktől, nincs paprika, rántás és nincs gyúrt tészta. Mindent vajjal főznek és sütnék. Az egyszerű munkás és polgár sok tejet, vajot, burgonyát és halat eszik. A módosabb ember ezenkívül szendvicsekben, édes tésztákban és különböző húsokban dúlakodik. A tejet forratlanul isszák, a beteg tehenet az állam megveszi és kivégezteti, a gazda vagy készpénzben kapja meg a tehen árát, vagy kap egészséges jöltejelő tehenet. Észt vendégarátságot élvezni valóságos gasztronómiai élvezet. Bőséges, sokféle hideg előétel, száz és százféle módon készített hal, többféle meleg előétel, vajban sült hús és szárnyas, fagylalt, édessütemény a változatos ét sor. Kenyerük főleg korpás rozskenyér, bár fehér kenyérük is van, melyet vékony szeletre vágunk, mint nálunk a zsúrkenyeret. Magyar ember mégsem étezhetik

zavartalanul Észtországban, mert szomjas marad. A tejen kívül nincs jó italuk. Szőlő nem terem. Idegen bort vagy nem engednek be, vagy pedig méregdrága. Sajnos, Magyarországgal kereskedelmi szerződésük nincs, francia bor kerül bevitelre. Pedig minden észt embernek egyik legszebb álma, ha italtól beszél, a tokaji és a többi jó magyar bor. Fő italuk a vodka, burgonyából készült, 40%-ra hígított alkohol. Jégbe hűtve étkezés előtt és alatt isszák. Ha a pohárból hiányzik, a figyelmes házigazda vagy pincér rögtön teletölti a poharat. Egyébként gyenge sört isznak, amelyet sohasem hűtenek be; továbbá különböző limonádét, almából és ribizliből készült borokat. Sokan csak tejet isznak, de pusztá vizet senki sem iszik.

Észtország gyógyfürdői diétás konyhával is rendelkeznek, használatuk mindenkor egyénileg orvosi rendeletre történhetik. Iszapfürdőiket csont-, izület- és izommegbetegedéseknél, neuralgia, ischias, köszvény, limfatikus diatézis, angolkór, idült izzadmányos gyulladások, bizonyos bőrbetegségek és esszenciális hypertoniák eseteiben javallják.

Beszámolóm nem volna teljes, ha meg nem emlékezném Nikolai Kann kultusz- és népjóléti miniszternél történt tisztelgésünkről. A miniszter közvetlen és szívélyes államférfi. Több ízben volt Magyarországon. Melegen érdeklődött a magyarországi orvostársadalmi viszonyok iránt. Beszélgetés közben szóba került a vízum-kérdés. Ausztriából, Csehszlovákiából például vízum nélkül lehet utazni, nekünk magyaroknak azonban vízumra van szükségünk. Kijelentette, hogy kölcsönösség alapján a vízum-kérdést sikeresen meg lehetne oldani. — Megfigyelésembe némi szomorú körülmény is vegyül. Észtországnak Magyarországgal még most sincs kereskedelmi szerződése; az iszapfürdők tudományos leírásaiban a cseh és olasz gyógyiszapok összehasonlító táblázatai szerepelnek, de, sajnos, a magyar rheumafürdők tudományos adatait irodalmukban nem találtam meg. Sajnálattal kell megállapítanom, hogy a magyar propaganda az északi testvérállamban nem elégszerű. Pedig az észtek bennünket, magyarokat hatalmasabb, erősebb testvérm nemzetnek tekintenek és sokat várnak tőlünk. Dr. Gaskó Dezső.

A Finn-ugor Kultúrbizottság ülése Budapesten.

A három finn-ugor nemzet közművelődési ügyeinek, főleg a kongresszusoknak gondozására alakult állandó Finn-ugor Kultúrbizottság minden évben ülést tart az illető ország fővárosában. Az idén Budapest került sorra. Az ülést a Bizottság magyar osztálya készítette elő a választás- és közoktatásügyi minisztérium támogatásával. Az ülés június 5-én délelőtt folyt le a Turáni Társaság helyiségében. Jelen voltak: a finn osztály részéről M. Pesonen tanügyi tanácsos, elnök; Yrjö Loimaranta államtitkár; F. A. Hästesko liceumi igazgató s dr. A. Tulenheimo volt miniszterelnök, Helszinki főpolgármestere; az észt osztály részéről K. Jürgenson államtitkár és G. Ney min. ügyosztályvezető, elnök; a magyar osztály tagjai közül megjelentek: dr. Csekey István egyetemi tanár, elnök; dr. Bán Aladár kormányfőtanácsos, h. elnök, Vikár Béla főtanácsos, dr. Haász Aladár min. tanácsos, dr. Olay Ferenc min. tan., dr. Szádeczky-Kardos Tibor egyet. m. tanár, Faragó József tanár, dr. Horger Antal egyetemi tanár, dr. ifj. Szász Károly szföv. könyvtartiszt, Ispánovits Sándor polg. isk. igazgató és dr. Lukinich Frigyes titkár. Kimentették távolmaradásukat: Fekete József igazgató, dr. Jeney Endre egyet. tanár, dr. Kogutovicz Károly egyet. tanár, dr. vitéz Nagy István min. titkár és dr. Weöres Gyula egyet. lektor (Helszinki). — A Turáni

Társaságot *Pekár Gyula* elnök és *Paikert Alajos* elnökhelyettes képviselték.

Mindenekelőtt *Pekár Gyula* ny. miniszter üdvözölte az egybegyűlteket mint a néprokonsági eszme képviselőit. *Csekey* elnöki megnyitójában vázolta a Bizottság eddigi működését és céljait; majd meleg szavakkal köszöntötte a tagokat, főleg a hozzánk fáradt finn és észt testvéreket. Majd *Bán finn* és *Virányi észt* nyelven üdvözölte a Bizottságot, *Olay* pedig a kultuszminiszter jókívánságait tolmácsolta. Az üdvözlésekre finn és észt részről az illető elnökök válaszoltak. A tanácskozás folyamán *Pesonen* indítványt terjesztett elő, hogy a három nemzet egyetemei között előadó-csere létesíttessék. A bizottság az indítványt elfogadta s elhatározta, hogy annak megvalósítása érdekében az illető egyetemekhez átiratot intéz. Ugyancsak *Pesonen* elnök indítványozta az ösztöndíjasok cseréjét Finnországgal. *Ney*, illetve *Csekey* jelentették, hogy az ösztöndíjas egyet. hallgatók cseréje Észt-, illetve Magyarország részéről folyamatban van s az ügyet a jövőben is felszínen tartják. *Bán A.* indítványozta, hogy a jövő kongresszusokon kevesebb, de jól kiválasztott előadások legyenek, lehetőleg magyar, finn vagy észt nyelven, amelyek lekössék a hallgatóság figyelmét, hogy ne forduljon elő, ami a mult kongresszusokon gyakran megtörtént, hogy az előadó üres padok előtt beszélt. A bizottság az indítványhoz elvben hozzájárult. *Fekete József* indítványa az előadások technikai lebonyolítását kívánta gyakorlatibbá tenni. *Jürgenson* a finn-ugor főisk. hallgatók nyári kurzusait sürgette s *Ney* a képzőművészeti és néprajzi tárgyak és zenei anyagok csereakciójának megvalósítását sürgette. Mindkét indítványt magáévá tette a Bizottság. *Szádeczky-Kardos T.* javasolja, hogy a jövő kongresszuson a gazdasági és szociális kérdések is tárgyalásának. A Bizottság ezt az indítványt szintén elfogadta. Végül *Jürgenson* bejelenti, hogy az V. finn-ugor kultúrkongresszust az észt kormány 1936 júniusára készül kitűzni. — Ülés után a bizottság külföldi tagjai tiszteletüket tették *Hóman Bálint* kultuszminiszternél, *Petri Pál* és *Szily Kálmán* államtitkároknál, *Jürgenson* közlekedésügyi államtitkárt pedig *Fabinyi Tihamér* kereskedelemügyi miniszter fogadta különkihallgatáson. Délután *Omni Talas* finn követ látta ötórai teán vendégül az egész bizottságot, este pedig a székesfőváros vacsorára hívta meg a külföldi vendégeket a Gellért-szállóba. Másnap *Hóman Bálint* miniszter a Nemzeti Kaszinó különhelyiségében villásreggelit adott a Bizottság tiszteletére, melyen a tagokon kívül megjelent *Pekár Gyula*, gróf *Teleki Pál*, *Szinnyi József*, *Szily Kálmán*, *Petri Pál* és még több előkelőség. Itt *Hóman Bálint* beszédében többi között ezeket mondta:

„Sorsunkban közös: népi magányunk, de együtt tekintünk keletre és nyugatra. Keleten létünk alapjai, őstörténelmünk anyaga, amely iránt nálunk ma nagyobb az érdeklődés, mint bármikor volt, nyugaton a történelmi elhelyezkedésünk, jelenünk és jövőnk problémái. Észtország, Finnország és hazám a honalapítástól kezdve mindig — gyakran súlyos megpróbáltatások között — nyugatnak voltak a kultúrbástyái és a nyugati kultúra eredménye, hogy amikor a történelmi pillanat elérkezett, népeink a nyugati kultúra fegyverzetében állottak készen az új harcra és felvéve a küzdelmet, szívós, céltudatos munkával igyekeztek ott is, itt is megtenni mindazt, ami nemzetünk jövőjét biztosítja. A jövő munkálása és a történelmi mult emlékeinek mint örökké élő kapcsolatnak a fenntartása kultúrkongresszusaink célja. Kívánom, hogy ezt a célt az Észtországban 1936-ban megtartandó kongresszus mennél nagyobb eredménnyel munkálhassa.“

Loimaranta finn közoktatásügyi államtitkár Hóman Bálint felköszöntőjére a következő beszéddel válaszolt:

„Nagyméltóságú miniszter úr! A nemeslelkű és büszke magyar nemzetről már gyermekkorunkban tanultunk iskolai könyveinkből, de a mai finn ifjúság sokkal bővebb oktatásban részesül nagy és derék testvérnépünk sorsáról, mint mi részesültünk annakidején. Am mindez nem elegendő. Látni kell ezt az országot, csak úgy lehet igazán megismerni e szép földet. Nekünk volt részünk e két dologban, mert nagyméltóságod engedelmével az idén itt tartottuk a finn-ugor kultúrbizottság ülését Magyarország pompás képviselőházában. Most újabb biztosítékát látjuk annak, hogy Magyarország kultuszminisztere ezután is támogatni és irányítani kívánja azt a közös kultúrmunkát, amely szellemi eszközökkel törekszik egybefűzni, amit a történelem szétválasztott. Ebben a kulturális munkában és küzdelemben mi a jobb jövő reményével fáradozunk. Ahogy a magyar nemzet hisz feltámadásában, azonképen mi is hisszük, hogy ez a kultúrmunka egykor bő termést hoz a finn-ugor népek közös javára és boldogulására.“

Ezután a külföldi tagok Szegedre utaztak, hol az egyetem ünnepelt vendégei voltak s másnap este *Gombocz Zoltán*, az Eötvös-Kollégium igazgatója látta őket vendégül kedves emlékezetű, kedélyes összejövetelen.

B. A.

Laidoner, az észtek szabadsághőse.

Laidoner János eszt tábornok életfolyása a legérdekesebbek közé tartozik. A nép alacsony rétegéből származva a legmagasabbra emelkedett, amennyire csak ember emelkedhetik: népének megmentőjévé, hazája szabadságának megalapítójává lett. 1884 február 12-én született Észtország Viljandi nevű tartományának egyik kis falujában, Kurikban, ahol családjának első ismert őse, az ő szőpapa, a „Laidu“ (faluszéle) nevű tanya birtokosa volt, innen származott a Laidoner név. Nagypapa — mint fölsszabadított jobbágy — osztozott az észt parasztok szomorú sorsában: egyéni szabadságának visszanyerésével elvesztette házáét és földjét, azaz a jobbágytelket s fia, Laidoner tábornok atya, kénytelen volt cselédnek beszegődni a Raba nevű tanyára. Itt megnősült, feleségül vevén gazdája leányát. Itt született János fiuk, aki őt testvérevel együtt a legnagyobb szegénységben élte le gyermekora éveit. A községi iskolát is csak úgy végezhetette, hogy nyáron át pásztorkodott és csupán télen járhatott előadásra. Később szülei Viljandi — régi német nevén Fellin — városába költöztek s itt építési munkáknál nyertek alkalmazást. Itt, különösen erélyes anyja önfeláldozó munkássága folytán, a kis Jancsi — észtül Jukku — a helybeli középiskolát végezte s már ekkor feltűnt eszességével s őszinte, bátor jellemével. Érdekes megemlíteni, hogy ugyanazon iskolánál működött több évig, mint rajztanár, a legszorgalmasabb észt magyar fordító: *Murakin*, aki a világháború alatt, mint orosz hadifogoly, pár évet Budapesten töltött, teljesen megtanult magyarul s irodalmunk legjelesebb termékeiből, köztük az Ember tragédiáját is, egész sorozatot ültetett át észt nyelvre.

Középiskolai tanulmányai befejeztével János a vilnai orosz kadétiskolába vétetett föl, mint államköltséges s fényes eredménnyel végezte be tanulmányait és 21 éves korában alhadnagyi rangban a szegény sorsból származó orosz tisztek rendes állomására, a Kaukázusba helyeztetett. Itt csakhamar feltűnt egyik feljebbvalójának egyenes jellemével és kiváló katonai tehetségével, úgyhogy felsőbb katonai akadémiára ren-

delték be. Innen kikerülve, szokatlan gyorsan emelkedett pályáján. Csakhamar vezérkari tiszt, tábornoki adjutáns, majd vezérkari főnök s 1916-ban, tehát a világháború alatt, 32 éves korában ezredes. Hihetetlen gyors haladás egy nemzetiségi tiszt számára az orosz hadseregben. Általánosan elismert tény volt, hogy ő volt az orosz tisztikarnak egyik legerélyesebb tagja, aki még akkor is vasfegyelmet tartott divíziójában, amikor az orosz hadsereg már a széttűllés határán állott. S midőn 1917-ben kitört a Kerenszki-forradalom, amely a cárt megfosztotta trónjától — Laidoner elérkezettnek látta az időt nemzete szabadságának megszerzésére s Észtországba sietett.

Észtországban épp ekkortájt: 1917 november 28-án kiáltották ki első ízben az Oroszországtól való elszakadást. Ám ez nem a nemzet akarataból és annak javára történt, hanem a balti német nemesség kezdeményezésére és önkénye szerint. Ez a nemesség — mely évszázadokon át elkülönítette magát a föld népétől — továbbra is biztosítani akarta magának az ország birtoklását s az észtek ősi hazáját, mint külön hercegséget, Poroszországhoz kívánta csatoltatni és kíméletlen eréllyel germanizálni. Ezért az észtek, midőn 1918 őszén bekövetkezett Németország összeomlása s a behívott német csapatok elhagyták az országot, sietve nemzeti hadsereget toboroztak, amelynek feladata az észtt állam szabadságának kivívása észtt nemzeti alapon. Az önálló észtt hadsereg föllállításában és harcképessé tételében már kezdettől fogva a tábornokká kinevezett Laidoner játszotta az oroszlánrészt. Ebben az időben mondotta e nevezetes szavakat: „Egy nép sem vívta ki függetlenségét ígéretek és kiáltványok segítségével. Nekünk is fegyverrel kell kivívnunk szabadságunkat.”

Bár Laidonert a nemzetgyűlés a felszabadító sereg fővezérévé választotta, a nemzetgyűlésben sokan akadtak, akik nem voltak vele egy véleményen. Főleg a nagy számban levő szociáldemokrata képviselők — élükön a ma is működő Rei A. pártvezérrel — igyekeztek gátat vetni az erélyes fővezér — szerintük túlzó — függetlenségi törekvéseinek. A szociálisták szerint ugyanis nem kellett volna veráldozatot hozni Észtország szabadságáért, hanem megelégedve a helyi önkormányzattal, Oroszországgal valamiféle kapcsolatban kellett volna maradnia. Ezért e megalkuvó irány követői 1918 december 27-én határozatot erőszakoltak ki, hogy Laidoner helyett valamelyik angol vagy finn tábornok bizassék meg a fővezérlettel. Ezek a cselszövények annyira elkésérítették Laidonert, hogy 1919 elején három ízben is kérte felmentését. A lelkes, hazafias érzésű politikusok azonban, élükön Päts Konstantinnal, nem tágitottak Laidoner mellől, mert egyedül őt tartották hivatottnak a felszabadító hadjárat vezetésére. E támogatásból bizalmat mérítve, a fővezér új erővel látott az említett áskálódásoktól megingatott szellemű hadsereg szervezéséhez és kiegészítéséhez. Működése valóban tüneményes eredménnyel járt. Félév alatt a majdnem teljesen fegyvertelen népből harcképes hadsereget szervezett, amely 1919 májusában 75.000 főből állt, míg az előző decemberben csak 15.000 embert számlált. Ehhez járult még az újonnan megszervezett s 112.000 főből álló nemzetőrség. S ez a számra nézve is jelentékeny haderő törhetetlen lelkesedéssel követte a fővezér szándékait, akinek szerény és őszinte egyénisége mindenkit magához láncolt.

A szabadságharc alatt az ideiglenes kormány Laidonert 1920-ban altábornaggyá léptette elő s számos külföldi kitüntetésben is részesült, miután Észtország függetlensége az 1920 február 2-i tartui békekötésben biztosított. De e kiváló katonai tehetségnek ekkor vissza kellett

vonulnia a cselekvés mezejéről, amelyen még ma is sokat használhatna az orosz szovjettől annyira veszélyeztetett kis nemzetének. A többségre jutott szocialista párt beavatkozása folytán ugyanis az országgyűlés 1920-ban megszüntette a hadsereg főparancsnoki állást. De még egyszer akcióba kellett lépnie a hős fővezérnek, hogy megmentse hazája függetlenségét. 1924 decemberében ugyanis Tallinnban veszélyes kommunista puccskísérlet történt, amely az ifjú észt köztársaság rendjét föl akarta forgatni. Csupán Laidoner ébersége mentette meg Észtországot a nagyobb zavaroktól.

Hogy a külföld figyelme is ráirányult, bizonyítja az, hogy 1925-ben a Népszövetség őt jelölte ki a mosszuli kérdéssel foglalkozó bizottság elnökévé. Nem hagyhatjuk megemlítés nélkül, hogy mint országgyűlési képviselő is a meg nem alkuvó nemzeti irány legkimagaslóbb harcosa volt. S most, hogy az észt nép új alkotmány életbeléptetését vitte keresztül, hívei őt jelölték a legmagasabb méltóságra, a kibővített hatalmú köztársasági elnökségre.

Laidoner nagy egyéniségének képéhez tartozik a hála és az önzetlenség vonása is. A finn nemzet fegyveres támogatása nem kis mértékben járult hozzá az észt szabadságharc sikeréhez. Laidoner teljes szívvel-lellekkel híve a finn-észt testvéri együttműködésnek s ő vetette föl nyilvános beszédeiben azt a gondolatot, hogy a finn nyelvet az összes észt középiskolákban kötelező tantárggyá tegyék. Önzetlenségének bizonyítéka, hogy midőn a kormány 1920-ban nemzeti tiszteletdíjat ajánlott fel neki, ő azt nem fogadta el, hivatkozva arra, hogy az állam első kötelessége a hadirokkantokról, a hadiözvegyekről és árvákról való gondoskodás. Találón írt róla Walter Cowan tengernagy, a keletitengeri angol hajóraj parancsnoka, a következő szavakat: „Emlékszem rá, mily rendületlenül harcolt Laidoner tábornok 1919-ben, mily szeretet és bizalom hevíté őt nyomasztó helyzetben küzdő, de bátor hadserege és népe iránt, amelyek hősieg álltak mellette a legsötétebb és legkétségesebb körülmények között is.”

Laidoner nagy érdemeiről nem is feledkezett meg nemzete. A föl-szabadító hős iránt impozáns módon nyilvánult meg 50. születésnapján, 1933 február 12-én az egész észt nemzet hálája és nagyrabecsülése. E nap reggelén személyesen siettek üdvözlésére a kormány tagjai, az országgyűlés küldöttsége, a külállamok diplomáciai kara, az egyetemek, iskolák és egyéb intézmények képviselői. Este 7 órakor pedig nagyszerű ünnepély folyt le az Estonia-kultúrpalotának tágas hangversenytermében, ahol megjelentek az államfőtől kezdve a nemzet, a politikai, a tudományos és kultúrellet legkimagaslóbb reprezentásai. Itt Laidoner Páts Konstantin elnök és Soots tábornok üdvözlő beszédeire adott válaszában hangsúlyozta, hogy mily boldogság ahhoz a nemzedékhez tartozhatni, amely látta a nemzet szabadságának születését és részt vehetett annak megalapításában.

Az ország egyéb városaiban és községeiben pedig több, mint 300 ünnepély folyt le e napon s az összes iskolákban beszédet tartottak Laidoner érdemeiről. Társaságunk e szerény megemlékezéssel óhajtja kifejezésre juttatni tiszteletét az észt testvérnép nagy fia iránt. *Bán A.*

IRODALOM.

Pekár Gyula Attila-regénye. Folyóiratunk zártakor vesszük az örvendetes hírt, hogy Társaságunk elnöke befejezte rendkívüli érdeklődéssel várt regényét, amelyet a nagyhíré szerző évekig tartó búvárkodás és történeti tanulmányok után lángoló lelkesedéssel írt meg. A mű készülését az irodalom barátainak és a turáni mozgalom híveinek régen tudomásuk volt, s így örömük annál teljesebb, hogy a világverő hún király életét és történeti szerepét hivatott vezető kalauzolása mellett a költészet fényénél ismerhetik meg. Pekár Gyula könyve hivatva van arra, hogy az Attila-hagyományok és mondák bozótjában lélektani és történelmi belátással, az elmélkedés és mérlegelés segítségével rendet teremtsen. Mint ilytárgyú felolvasásaiból láttuk, a szerző Attila életét ifjúkorától haláláig élénk vetíti; nála nem „láthatatlan ember” a nagy hódító és államalapító, hanem céltudatosan dolgozó hatalmas lángelme, akinek tervei az egész akkori művelt világ átalakítására, új és jobb berendezésére irányultak. Korai halála tehát az általános művelődés fejlődésére is érzékeny csapás volt. A kétkötetes regényt Singer és Wolfner adja ki; ára 5 P, diszkötésben 7 P s havi részletekre is kapható.

Havas István: A városok városa. Költemények Budapestről. 64 l. Singer és Wolfner. Havas István, a „Nyírfá kisasszony” című turáni rege jeles szerzője legújabb versgyűjteményében Budapest multját és szépségeit énekli meg 52 finoman csiszolt szonettben és egyéb versben. A turáni érzés hangjai ebben a könyvében is megcsendülnek. Igen sikeresült mindjárt az első költemény, „Budapest”, mely a turáni motívumokat beleszővi a nyugati világnézet hangjaiba:

Aquincum-anyád: cézárokné leánya,
Övé arcéled, higgadt jellemed.
Atyád: Lebédia lovas turánja,
Kínél urabbat nem szült napkelet...

Suomen heimopäivä 1934. (A finn rokonsági nap.) A Finnség Szövetségének rokonnépi osztálya adta ki ezt a 30 lapra terjedő füzetet, hogy vezérfonálul szolgáljon az iskoláknak a finn-ugor rokonnapi megünneplésében. Pár alkalmi verset, rövid beszédeket, színjeleneteket s néhány versfordítást a rokon népek irodalmából tartalmaz ez a füzet, amelyhez hasonló, de gazdagabb tartalmút kellene nálunk is kiadni e nap megünneplésének megkönnyítésére.

Finnisch-ugrische Forschungen, XXII., 1—3. 1934. E nagytekintélyű folyóirat legújabb száma rendkívül értékes tartalommal jelent meg. Ebben a számban igen nagy helyet foglalnak el a magyar szerzőtől származó, vagy a magyar nyelvvel foglalkozó cikkek. Az előbbieik közül különösen említendő *Szinnye*i József nagyszabású értekezése, amelyben a magyar *-vel* rag eredetéről szól, kimutatva annak külön szóból való származását Mészöly Gedeonnal szemben, aki azt a vogul *-l* ragból

magyarázza. Az utóbbi, azaz magyar vonatkozású cikkek sorából ki-magaslík Y. H. *Toivonen* professzoré: „Über die Vertretung des fu-anlautenden k im ungarischen“. *Sefälä* Emil a szampo rejtelmének kérdését foglalja össze újabb adatokkal világítva meg elméletét.

Yrjö Liipola: Aurinkoista Unkaria. Porvoo-Helsinki, 1934, 160 l. (Verőfényes Magyarország.) Liipola neve hazánkban széles körben ismert. Hisz a több, mint két évtizedig közöttünk élt hírneves finn szobrászművészt, később konzult és műfordítót nemcsak a barátság, hanem a családi rokonság szálai is hozzánk csatolják. Több magyar regényt, novellát ültetett át finn nyelvre; most megjelent élénk tollal megírt művében pedig hosszú magyarországi tartózkodása alatt szerzett benyomásainak és megfigyeléseinek egy részét teszi közkincsé hazájában. Kár, hogy csak egy részét, mert például a magyar művészeti, irodalmi és tudományos körökben átélte s tán nem mindig kellemetlen tapasztalatait figyelmen kívül hagyja. Pedig mint tollforgató művészember e téren bizonyára sok értékeset tudott volna nyújtani. Egyébként könyve sokoldalú és legtöbbször oly szeretettel szól népiünkről és viszonyainkról, hogy finn testvéreink azt olvasván, kedvet kaphatnak a hozzánk való utazásra is. A könyv a következő 11 fejezetre oszlik: A magyar falu. Budapest. Először borpincében. Cigányok. Mágnes-palotában. Kávéházi élet. Valami katolikus papi emberekről. Magyarország megismerése. Székely földön. Kirándulás vadászatra. Sugár. — Némely fejezetéhez azonban szó fér. Liipola nem tudott behatolni például a magyar nemesség és a kat. papság lelki világába s leírásában gyakran egyoldalú. Midőn ezt megjegyezzük, kifejezzük abbéli reményünket, hogy Liipolától, a magyar nép őszinte barátjától még sokat várhatunk nemzetünk mélyebb tanulmányozása terén. Erre ő mint írói tehetséggel megáldott és kiváló műveltségű művészlélek valóban hivatott.

Az első magyar- finn szótár. A helsinki „Otava“ könyvkiadó cég dr. *Weöres Gyula* helsinki egyetemi lektor tollából 277 lapra terjedő magyar- finn szótárt adott ki, amely az első ilyen mű munka Finnországban. A Magyar Tudományos Akadémia már 1884-ben, tehát épp 50 évvel ezelőtt kiadta Szinnyi József „Finn-magyar szótárát“ s nagyrészt ennek köszönhető, hogy nálunk aránylag sokan és korán foglalkoztak a finn irodalom termékeinek átültetésével. Remélhető, hogy *Weöres Gyula* derekas, igen használható műve fel fogja lendíteni a finnekél a magyar irodalommal való behatóbb foglalkozást. A csinos kötésben megjelent könyv a Franklin-Társulatnál is kapható.

V. Tarkainen: Suomalaisen kirjallisuuden historia. Helsinki, 1934. 346 l. (A finn irodalom története.) A jeles finn irodalomtörténész, Tarkainen professzornak ez a könyve — a tankönyveken kívül — az első teljes finn irodalomtörténet, mely a népköltéstől és Agricola abécés könyvétől kezdve 1930-ig tárgyalja a finn irodalom fejlődését. Ez a régen várt mű valóban hiányt pótol mindenütt, ahol a finn nép szellemi termékei iránt érdeklődnek. Beosztása és stílusa könnyen áttekinthető, világos. A fontos jelenségek közé csoportosítva az eseményeket és egyezeket: föltárul előttünk a folyamat, amelyen át fejlődött a finn irodalom arra a tiszteletreméltó magaslatra, amelyen jelenleg áll. A mű megrendelhető: Helsinki, Otava; ára fűzve 75 márka (kb. 750 P), vászonkötésben 95 M.

Gyulai Boér György: Gyakorlati török nyelvtan latinbetűs fonetikus helyesírással. Budapest, 1934. 64 l. Ára 5 pengő. — Boér György nyelvtana főleg azoknak tesz jó szolgálatot, akik a török nyelv szerke-

zetéről óhajtanak képet nyerni. Egyszerű, világos beosztása folytán a gyakorlati tanulás célját is szolgálhatná, ha bővebb szemelvényekkel és szöszedettel volna ellátva. Az utóbbi hiányt azonban pótolni fogja a beígért török-magyar és magyar-török szótár. A könyv a Medika-nyomda kiadása.

F. Leinbock: Die materielle Kultur der Esten. Tartu, 1932. 114 l. Az észt nemzeti múzeum kiváló igazgatójának e műve valóságos katekizmus lesz mindazoknak, akik az észtek tárgyi néprajzával rendszeresen óhajtanak foglalkozni. A térképpel és szakképekkel ellátott klasszikus tömörségű, világos rendszerű mű a bevezetésben megismerteti az olvasót az észt néprajzi munkásság történetével a legrégibb időtől kezdve napjainkig. A tárgyalás a következő fejezeteket foglalja magában: megélhetési módok, technika (azaz munkák), népviselet és építkezés, népművészet és tudás. A végéhez csatolt forrásjegyzék kitűnő szolgálatot tesz a kutatóknak.

Oskar Loo: Estnische Volksdichtung u. Mythologie. Tartu, 1932. 109 l. Az észt folklór termékei már két évszázad óta figyelmet keltettek a tudományos világban nagy népköltési és néphit értékük miatt. Az észt néparchivum hírneves vezetője, O. Loo ebben a művében áttekintést nyújt az észt folklór minden alapvető kérdéséről és szemléltető ábráival nagyban megkönnyíti azok megértését. Gyönyörűen rajzolja az óriási észt népköltési gyűjtemények sorsát és világgraszoló értékét, az észt népdalok fajtáit s alaki és tartalmi tulajdonságait. Csupán azt lehet kifogásolni, hogy oly ridegen bán el az észt nemzeti eposszal, a Kalevipoeggel, amely pedig nem kis mértékben járult hozzá annak a nemzeti érzésnek fejlesztéséhez, amelynek eredménye a mai észt szellemi élet magas színvonala.

A Finn Irodalmi Társaság legújabb kiadványai. 1934. A Finn Irod. Társ. 5 legújabb kiadványa közül kettő a nagy költő, *Kivi Elek* emlékének szol. Az első „Aleksis Kiven satavuotismuisto 10. X. (Kivi centenáriuma) 1934.” címmel egy 375 lapra terjedő, gazdag tartalmú emlékalbum, amely 21, különböző szerzőtől származó cikkben fejtegeti Kivi költészetének vagy életének egy-egy mozzanatát. A bevezetésben *V. Tarkiainen* professzor, a finn irodalomtörténetnek ma legjelesebb munkása, kijelöli a Kivi-kutatás jövődő feladatait s megállapítja Kivi helyét az általános irodalomtörténetben. Ugyancsak Tarkiainen tollából ered a másik, kisebb mű, „Kivi hírnevének visszhangjai” (25. l.), amelyben a tudós egybeállító szemelvényeket közöl a Kivivel foglalkozó bel- és külföldi esztétikusok műveiből, a magyarok közül Szinyei Józseftől, Zolnai Gyulától és Bán Aladártól. — A harmadik kiadvány: „A finn ösversek története, I.” Väinö *Salminen* műve (366 l.), amelyben a hírneves folklorista a világirodalmi jelentőségű finn népversek történetét és költői tulajdonságait fejtegeti. A klasszikus tökéletességű folklór-mű tartalmáról adjon némi fogalmat a fejezetek címe: I. A népversek gyűjtése és annak eredményei. II. A népversek elterjedésének területei. III. A népénekese. IV. Mily alkalmakkor adták elő a népverseket (runókat). V. A versek előadásmódjai. VI. A versmérték. VII. A versek terjedése. IX. Hogyan pusztul ki a régi népvers. X. Versfajok; 1. elbeszélő versek. — A negyedik kiadvány: *A. J. Hirsjärvinen* a szén- és gabona-takarodásról írott s 66 lapra terjedő illusztrált műve a tárgyi néprajzzal foglalkozókat érdekli elsősorban. A sorozat utolsó száma Kleist Heinrich egy drámájának fordítása *Lauri Viljanen* művészi tollából.

HÍREK.

Halálozások. *Huszká József*, Társaságunk r. tagja, műegyetemi c. rendkívüli tanár 1934 március 31-én, élete 80. évében elhunyt. A megboldogult a magyar építészeti ornamentikának megalapítója és mindvégig kitartó munkása volt. Számos jeles műve közül bennünket legközelebből érdekel „A magyar turáni ornamentika története“ (1930) című műve, amelynek bevezetésében a turáni néprokonságra vonatkozó felfogását részletesen fejtegette. Temetésén Társaságunk számos tagja megjelent.

Eisen M. J., a tartui egyetem tanára, ez év augusztus 5-én, 77 éves korában meghalt. Halála gyászt jelent nemcsak nemzetére, hanem az egész tudományos világra, mert egyike volt a világ legnagyobb folklortáinak. Irodalmi munkáinak száma meghaladja a százat; köztük legnevezetesebbek észt mitológiai művei. De irodalmi érdemeit is felülmúlják azok, amelyeket mint népköltési gyűjtő és rendszerező szerzett. Nemcsak ő maga gyűjtött, hanem honfitársainak százait buzdította munkára. E téren csupán *Hurt Jakab* múlta őt felül. Kéziratos gyűjteményei összesen 113.469 följegyzést tartalmaznak. A magyar irodalom iránt mindenkor élénken érdeklődött s *Petőfi* számos költeményét igen sikerülten lefordította s a magyar néphez több költeményt írt. Ezért a *Petőfi Társaság* is kültagjai sorába iktatta.

Az észt irodalmat még egy nagy csapás érte. A világhírű észt író, *Wilde Eduárd*, december 27-én 68 éves korában elhunyt Tallinnban. *Wilde* a felszabadult Észtországban fontos diplomáciai szerepet is játszott, de utolsó éveiben csupán az irodalomnak élt. Nemrégiben jelent meg egyik legjelesebb regénye: „A hegyfalvi tejesember“, *Bán Aladár* fordításában, mely az első észt regényfordítás magyar nyelven.

Súlyos csapás érte Finnország budapesti követét, *Talas Onni* minisztert. Felesége, sz. *Salonen Helmi*, február hó 17-én Finnországban rövid betegség után elhunyt. A kiváló műveltségű, jótékonyágáról ismert úrnő nagy örömmel készült hozzánk, a rokonnép körébe, ahol sok tisztelője már várva-várta érkezését. *Talas* minisztert számosan keresték föl hazánk-ból is részvétnyilatkozatukkal.

Hasonló nagy csapás sújtotta *Törökország* budapesti követét, *Behids beit* is, akinek felesége rövid szenvedés után elhunyt.

Evert Suonio, a Finnországszerte ismert és ünnepelt színész és színgazgató március 23-án halt meg Helszinkiben. Különösen kitűnt a magyar népszínművek szerepeiben (*Piros bugyelláris*; *A csikós*; *János vitéz*; *A bor*), amelyek közül néhányat ő maga ültetett át finn nyelvre. Ezenkívül *Suonio* nagy kedvvel tanulmányozta a magyar népdalokat s több száz hangversenyben tette azokat ismertté finn testvéreink körében.

Alfred Jotuni, nemzetünk melegszívű barátja s a finn-ugor kongresszusok egyik megalapítója, október 15-én távozott az élők sorából, 56. évében. Mint a finn-ugor állandó kultúrbizottság egyik tagja, sokat tett a finn-magyar érintkezések érdekében. Hazánkat többször beutazta s mint tanfelügyelő főkép a magyar közoktatásügyet tanulmányozta. A finn földrajzi irodalom szintén egyik jeles művelőjét gyászolja benne.

A magyar miniszterelnök és pénzügyminiszter finn kitüntetése. A finn köztársaság elnöke vitéz jákfai **Gömbös Gyula** miniszterelnöknek és dr. ómoravica **Imrédy Béla** pénzügyminiszternek a Fehér Rózsa-rend nagykeresztjét adományozta.

Címadományozás. A Kormányzó dr. **Bán Aladár** ny. középiskolai igazgatónak március 22-én közhasznú, érdemes tevékenysége elismeréséül a kormányfőtanácsosi címet adományozta.

Csekey Istvánt és Virányi Elemért az Észti Irodalmi Társaság május hó 5-én tartott közgyűlésén az észti irodalom körül szerzett érdemeik elismeréséül tiszteleti tagjának választotta.

Kner Izidor észti kitüntetése. Az észti köztársasági elnök **Kner Izidor** gyomai könyvnyomtatónak és könyvkiadónak az észti vöröskereszt jelvényének III. osztályát adományozta. Az ország határain kívül is messze ismert gyomai műhely alapítója és vezetője ezt a külföldi kitüntetést azzal érdemelte meg, hogy a múlt évben hat kötet észti szépirodalmi terméket adott ki magyar nyelven **Bán Aladár** és **Virányi Elemér** fordításában. A sorozatot **Csekey István** egyetemi tanár szerkesztette.

Györffy István finn kitüntetése. **Györffy Istvánt**, a szegedi tudományegyetem növénytan-tanárát a finn zoológiai-botanikai **Vanamo**-társaság folyó év július havában levelezőtagjává választotta.

Magyar író észti kitüntetése. Az Észti Vöröskereszt vezértanácsa dr. **Bán Aladár** írónak és műfordítónak az észti-magyar kultúrkapcsolatok fejlesztése körül szerzett érdemeinek elismeréséül az Észti Vöröskereszt érdemjelvény II. osztályának első fokozatát adományozta.

Finn követség Budapesten. Régi óhaja volt a magyar társadalomnak, hogy a rokon finn néppel közvetlen diplomáciai kapcsolata legyen, mint az magyar részről már megvalósult, midőn **Jungerth Mihály**, majd **nemeskéri Kiss Sándor** követünk **Helszinkibe** neveztetett ki. A finn állam jelen évben Budapestre helyezte át az eddig **Kopenhágában** működött magyar követséget s annak vezetésével továbbra is a jeles jogtudóst és államférfit, a magyar nemzet régi, igaz barátját: dr. **Talas Onni** meghatalmazott minisztert bízta meg, aki már eddig is sokat tett Finn- és Magyarország gazdasági és kulturális kapcsolatainak kiépítése érdekében. **Talas** működésétől a jövőben is sokat várhatunk. A követség hivatalos helyisége XI. ker., **Kelenhegyi-út 20** alatt van.

Hírek Törökországból. 1934 szeptember 6-án ünnepelte meg Törökország először az úgynevezett **nyelvünnepet**, amely mondhatni a nyelvtisztaságon, illetve a nyelvegységen kívül annak a megünneplése is, hogy a török nemzet önmagára talált. Ezt az ünnepet is a **Gázi** kezdeményezésének köszönheti Törökország. — **Isztanbulban** 1934 augusztus 19-én nyílt meg a 2. **nyelvkongresszus**, amelyen több európai tudós is részt vett. — Az 1933–34. évben a török egyetemen, amely svájci mintára teljesen átszerveztetett, a legfontosabb tanszékeket idegen előadókra bízta.

Gömbös Gyula miniszterelnök szófiai látogatása alkalmával meg-
egyeztett a két kormány arra vonatkozólag, hogy vegyes bizottságot
neveznek ki, amelynek feladata lesz megállapítani a két ország közötti
kereskedelmi forgalom csökkenésének okait és javaslatokat tenni a két
ország közötti kereskedelem fellendítése érdekében.

Az új ankarai és helsinki magyar követ. A kormányzó megengedte
a külügyminiszternek, hogy dr. *Jungerth-Arnóthy* Mihály I. osztályú
követségi tanácsost a helsinki magyar követség vezetése és a Finn-,
Észt-, Lettországra, valamint Litvániára kiterjedő állandó ügyvivői meg-
bízása alól felmentse, egyúttal neki a rendkívüli követi és meghatal-
mazott miniszteri címet és jelleget adományozta s őt az ankarai m. kir.
követség vezetésével és a török köztársaságban való képvisellel követi
minőségben megbízta. — A kormányzó a külügyminiszternek megengedte,
hogy nemeskéri Kiss Sándor I. osztályú követségi tanácsost a
helsinki magyar követség vezetésével és a Finn-, Észt-, Lettországra,
valamint Litvániában való képvisellel állandó ügyvivői minőségben
megbízta.

Vitéz dr. József Ferenc kir. herceg Öfensége, Társaságunk védnöke
tudvalevőleg „Columbus” címen méltó feltűnést keltő színjátékot írt,
amelyben a nagy felfedező alakja súlyos problémák és allegóriák ki-
fejezője. Az igazságra törekvő emberi lélek hű ábrázolása ez a mű,
amely vidéki színpadokon is mind nagyobb népszerűsége tesz szert
hazánkban. Bemutatása április 10-én este volt „théâtre paré” keretében
a Belvárosi Színházban nagy és előkelő meghívott közönség előtt. A fő-
szerepet Beregi Oszkár játszotta, a rendezést Kürthy Pál végezte.
A színház előcsarnokában emlékkönyv volt elhelyezve, amelybe a darab
szereplői és a közönség nevüket beírták. A darab zajos sikert aratott.

Az evang. theológus-csere Finn- és Magyarország között egyre
folytatódik. Az idén Finnországból *J. Karanko* jött hazánkba, theol.
tanulmányai folytatására. A múlt évben tőlünk Finnországban végzett
tanulmányokat *Jób Olivér* ev. lelkész, s az idén *Lehel László* és *Zsongor*
Endre theológusok tartózkodnak Helszinkiben.

A Turáni Társaság orvosi szakosztálya dr. *Gaskó Dezső* tagtársunk
előkészítő munkássága eredményeképpen január 11-én alakult meg Tár-
saságunk helyiségében. *Móricz Péter* ü. v. elnökhelyettes kijelölte a
szakosztály kapcsolatának módozatát a Társaság kebelében, majd dr.
Jeney Endre egyetemi tanár, az előkészítő bizottság elnöke és dr. *Gaskó*
Dezső székesfővárosi adjunktus, főtktár beszámoltak munkásságukról.
A szakosztály elnökéül *Jeney Endrét*, előadójaul dr. *Gaskót* választotta
meg. A szakosztály élénk munkásságot fejt ki s több ülést is tartott
ügyeinek megtárgyalására. A szakosztály tagjai közül a nyár folyamán
az Észt Orvosegyesület meghívásából dr. *Gaskó D.* és dr. *Missura Jenő*
Észtországba utaztak az ottani fürdőügyi kongresszura s az észt fürdő-
helyek tanulmányozására. Tapasztalataikról külön előadás keretében
számoltak be.

A finn-ugor nyelvészet tanszéke a helsinki egyetemen *Yrjö Wich-*
mann halálával tudvalevőleg megüresedett. Utódjául az ismert nyelv-
tudóst, *Yrjö Toivonent* nevezték ki, aki május 10-én foglalta el tanszékét
ünnepi előadásával, amelyben kijelölte a finn-ugor nyelvészet jövőendő
feladatait.

Megyery Ella, a kitt nő író, északeurópai útján ez év őszén Finn-
országot is beutazta s úti benyomásait az Új Magyarország hasábjain tette
közzé. Cikkei könyvalakban is megjelennek.

A finn miniszterelnök és pénzügyminiszter Magyarországon Kivimäki finn miniszterelnök és Relander pénzügyminiszter feleségével május hóban két hétig üdült Hévízfürdön. Kúrájuk végeztével, május 25-én Budapestre érkeztek, ahol meglátogatták Gömbös Gyula kormányfőt és Kánya Kálmán külügyminisztert. A kormányzó úr kihallgatáson fogadta a finn kormányférfiakat, majd a kormányzóságon villásreggeli volt tiszteletükre. A Hősök Emlékkövét nagy ünnepségek keretében koszorúzta meg a finn kormányelnök Talas Onni miniszter kíséretében. A magyar kormányelnök fényes estebédet adott a finn vendégek tiszteletére, amelyen az államférfiak meglehangú beszédekben ünnepelték a finn-magyar testvériséget. Meg vagyunk győződve, hogy ez a látogatás szorosabbra fűzi a két távoli rokonnép közti kapcsolatokat.

Török-magyar Társaság. A TESz központi helyiségében április 15-én alakult meg a Török-magyar Társaság. Az ülésen, amelyen jelen volt Behidzs bej török követ és Beheset bej követségi tanácsos is, dr. Baross Gábor országos elnök indítványára kimondották a megalakulást. A társaság védnökeivé Behidzs bej török követ és dr. Arnóthy-Jungerth Mihály ankarai magyar követet, elnökévé Pekár Gyula ny. minisztert, másodelnökévé dr. Erődi-Harrach Tihamér országgyűlési képviselőt, alelnökévé Abdul Latif mohamedán főpapot, ügyvezető igazgatójává Végh Jenő kereskedelmi akadémiai tanárt választották meg.

Török képviselők budapesti látogatása. A török nemzetgyűlés tíz képviselőből álló delegációja járt május hóban Budapesten, amelyet Hasszan bej, a nemzetgyűlés alelnöke vezetett, Behidzs bej budapesti török követ és Pekár Gyula országgyűlési képviselő kíséretében fogadta Gömbös Gyula miniszterelnök, aki meleg szavakkal köszöntötte a küldöttséget. Majd a török képviselők a képviselőház elnökénél jelentek meg az országházban, ahol Almássy László és Fabinyi kereskedelmi miniszter üdvözölte őket. Az üdvözlésekre Hasszan bej francia nyelven válaszolt és kijelentette, hogy úgy véli, hogy a politikusoknak, az értelmiségnek kötelessége a török-magyar barátság gondolatát terjeszteni a tömegekben. A felszólalások után a török képviselők az országházát tekintették meg. A Budapesten tartózkodó török vendégeket másnap este a Társadalmi Egyesületek Szövetsége látta vendégül. A diszülésen Baross Gábor francianyelvű megnyitóbeszédében szívélyes hangon üdvözölte a vendégeket. Ezt követőleg Végh Jenő, a TESz kebelében megalakult Magyar-Török Társaság igazgatója ismertette — török nyelven — a TESz célkitűzéseit. Ezután Resit Szaffet bej, a török Touring Klub elnöke tartotta meg közel másfélórás francia nyelvű előadását, amelyben főleg Attilának, a világhódító hún fejedelemnek személyével, egyéniségének jellemzésével foglalkozott.

Bolgár újságírók Budapesten. Júliusban huszonnégy tagból álló bolgár újságírócsoport érkezett Budapestre. A csoport vezetője Eremoff G, főszerkesztő volt. A bolgár vendégeket a külügyminisztérium sajtó- és kulturális osztályainak megbízottai fogadták a pályaudvaron, valamint Andreeff bolgár ügyvivő és Czvetkoff Dragomir. A vendégek megtekintették a város nevezetességeit, különösen a fürdőket, valamint az anyas, csecsemő- és gyermekvédelmi berendezéseket, amelyek különösen érdekelték a csoport néhány tagját. Másnap a bolgárok meglátogatták a Balatont is. A bolgár újságírók tiszteletére Mengele Ferenc, a külügyi sajtóosztály vezetője ebédet adott, amelyen részt vett Antal István miniszteri tanácsos, a miniszterelnökség sajtóosztályának vezetője, báró Villani Lajos követségi tanácsos és felesége, valamint a magyar újságíró-

társadalom számos tagja. Mengele Ferenc felköszöntőjében meleg szavakkal méltatta a magyar-bolgár barátságot. A bolgárok részéről a kirándulócsoport vezetője mondott köszönetet a lelkes fogadtatásért.

Vitéz Galánthay-Glock Tivadar tábornok, aki mind az irodalom, mind a festőművészet terén sok sikert aratott, immár négy értékes festménnyel ajándékozta meg a Turáni Társaságot. *Mannerheim* tábornagynak, Finnország felszabadítójának a vörös uralom alól, arcképét 1933 december 6-án, a finn nemzet szabadságünnepén vette át Pekár Gyula elnök. 1934 február 23-án, az észtek szabadságünnepén történt az észt szabadsághős, *Laidoner* tábornok arcképének leleplezése; majd március 9-én Mandzsuországnak uralkodójának és október 30-án, Törökország nemzeti ünnepén *Kemál* pasának arcképe került a Turáni Társaság előadótermének falára. A sikerült festmények nagyban emelik helyiségünk szépségét és hangulatát.

A finn-ugor rokonsági nap az idén okt. 20 volt. A Turáni Társaság ez alkalommal nyitotta meg ezévi előadássorozatát. *Móricz* Péter elnök helyettes megnyitóbeszéde után *Bán* Aladár a finn-ugorok őstörténetéről, elágazásáról és hagyományairól tartott előadást s végül megemlékezett a finn nemzet nagy irodalmi ünnepéről, *Kivi* Elek születésének 100. évfordulójáról. Vázolta *Kivi* küzdelmes életét, írói munkásságát s nagy érdemét, hogy megalapította a tulajdonképeni finn nemzeti irodalmat; befejezésül *Kivi* „Eletunalom” c. költeményét adta elő saját fordításában. Az ünnepélyt *Vaszy* Viktornak „Tapasztalataim az észt zenei élet köréből” című előadása zárta be. A Turáni Társaság az ülésből táviratilag üdvözölte a finn testvéregyesületet, a *Suomalaisuuden Liittot*, amely hasonló módon köszöntötte társaságunkat. Itt említjük meg, hogy a hír neves észt énekművész *Aino Tamm*, aki több ízben járt Magyarországon is, zeneműveinek sorozatát küldte el e napra a Zeneakadémia növendékei közt való kiosztás végett.

Az ünnepben részt vett az egész magyar nemzet. Az iskolákban kultuszminiszteri rendeletre emlékórát tartottak a finn-ugor népekről s a magyar és a finn kultuszminiszter táviratilag üdvözölték egymást, megemlékezve a rokoni kapcsolatról, mely e népeket egybefűzi. — Finn- és Észtországban szintén lelkesen ülték meg e napot. A helszinkini ünnepély a magyar testvériség jegyében folyt le. A díszünnepély szónoka, *T. M. Kivimäki* finn miniszterelnök egyórás beszédben vázolta Magyarország történeti fejlődését, majd emlékezetbe idézte a nyári magyarországi tartózkodása alkalmával *Gömbös* Gyula miniszterelnök Finnországhoz intézett rádiószózatát a két távoli testvérnemzet közötti baráti kötelékek szorosabbra fűzéséről. Magyarország nevében nemeskéri *Kiss* Sándor helszinkini magyar követ beszélt *Weöres* Gyula egyetemi lektor tolmácsolásával. A Finn Egyetemi Énekkar magyarul énekelt a Himnuszt és a Szózatot, *K. Marjanen* finnül előadta *Petőfi* két versét és *Madai* Gyula „A finn testvérekhez” című költeményét *Manninen* Ottó tanár fordításában, végül a *Cronwall*-trío magyar darabokat játszott. A rokonnépek emlékezetére liturgikus istentisztelet volt a nagytemplomban, amelyen *Loimaranta* vallásügyi államtitkár szólt Magyarországról. Tallinnban az Estonia hangversenytermében tartott néprokonsági ünnepély főszónoka *N. Kann* észt közoktatásügyi miniszter volt. Magyar részről dr. *Györke* József egyetemi lektor beszélt észt nyelven.

Magyar-finn-észt gyógyszerészegyesület. A három finn-ugor nemzet gyógyszerészei hosszú előmunkálat után szept. 21-én egyesületet alakítottak Helszinkiben. Magyar részről *Koritsánszky* Ottó gyógyszerész-író és

dr. *Mozsonyi Sándor* min. tanácsos végezték a szervezés munkáját. Finnországi jelentés szerint az egyesületnek megalakulásakor 204 tagja volt és pedig finn 93, magyar 66, észt 45. Az új egyesület a finn-ugor kongresszusokkal kapcsolatban óhajtja tudományos és gyakorlati céljait szolgálni.

A **török nemzeti ünnep** tiszteletére a Turáni Társaság október 30-án díszülést rendezett, melyen nagy és előkelő közönség jelent meg. Előjáróban a Budapesti Egyetemi Énekkarok *Vaszy Viktor* vezénylete alatt a török és a magyar himnuszot adták elő. Majd *Pekár Gyula* elnöki megnyitóbeszédében fejtegette a török-magyar testvéri kapcsolatok jelentőségét s meleg köszönőszavakkal vette át vitéz *Galánthay-Glock Tivadartól* *Kemál pasa* olajfestésű arcképét, a tábornok saját alkotását. *Móricz Péter* ü. v. elnökhelyettes a tatárok külföldi telepeiről adott elő (lásd jelen számunkban) s *Galánthay-Glock Tivadar* „Kultúrunka az új Törökországban” címmel vázolta Törökország óriási haladását az anyagi és a szellemi kultúra terén.

A **budapesti észtek nemzeti ünnepe**. Észtország állami függetlenségének évfordulóját febr. 24-én a budapesti észtek művészettel ünnepelték meg. *Maddis Waldemar* konferálta magyar nyelven az estélyt. A Turáni Társaság nevében dr. *Bán Aladár* ismertette az észt-magyar rokonságot. *Schultson Ina* zeneakadémiai növendék hegedűn észt szerzők műveit és észt népdalokat játszott. *Must Gusztáv* Észtország függetlenségének történetét ismertette. *Paigaline Lonny* zongorakísérete mellett *Hallitz Alma* észt dalokat énekelt, majd dr. *Csekey István* egyetemi tanár tartott előadást észtországi élményeiről.

Az észt köztársaság elnöke hatvan éves. Ritka dolog egy állam életében, hogy az állam és az államfő születésének napja csaknem egybeessen. Febr. hó 24-én ünnepelte ugyanis az 1918 február 24-én kikiáltott észt köztársaság fennállásának tizenhatodik évfordulóját. Ugyanakkor, február 23-án, nagy ünnepségek keretében emlékeztek meg a jelenlegi államfő, *Päts* Konstantin hatvanadik születésnapjáról. *Päts* az észtek egyik legnagyobb hazafia, aki orosz cári és bolsevik időkben többször élt át évekre terjedő fogságot. Amióta Észtország önálló lett, már ötödször áll az állam élén. Az elnök közismert nagy magyarbarát, akit a Kormányzó a magyar érdemkereszt nagykeresztjével, a magyar Vöröskereszt csillagával és a Corvin-éremmel tüntetett ki.

Magyar hangverseny Tallinnban. Az észt főváros „Estonia” hangversenytermében szeptember végén magyar hangverseny volt, melyen előadásra került *Vaszy Viktor* „Vigoperanyitánya”, *Dohnányi Ernő* „Fis-Moll szvitje”, *Weiner Leó* „Farsang”-ja, *Liszt* „Tasso”-ja, szünet után *Kodály* „Psalmus Hungaricus”. Szünetben almási *Balogh Pál* német nyelven ismertette a magyar zenei kultúrát. A hangverseny meghallgatására megjelent Észtország társadalmi életének színe-java. Az előadott művek mindegyike nagy tetszéssel találkozott, a „Psalmus Hungaricus” után a jelenvoltak felállva helyeikről tapsorkánnal honorálták a nagyszerű előadást. A hallgatóság tüntető lelkesedéssel ünnepelte a tallinni Filharmóniai Zenekar élén álló *Vaszy* Viktort, a háromszáz tagból álló kórust s végül szünni nem akaró lelkesedéssel adott kifejezést szeretetének a meggyötört magyar nép sorsa iránt. Az előadást a tallinni rádió is közvetítette.

A **Finn-magyar Társaság** közgyűlése Helszinkiben márc. 10-én a magyar testvériség jegyében folyt le. A nagyszámú közönség soraiban megjelent finnországi követünk, nemeskéri *Kiss Sándor* is. A választások so-

rán elnökké lett E. N. Setälä, a nagyhirű tudós, alelnökké A. Tulenheimo professzor, v. miniszterelnök, a választmány tagjai lettek: M. Honkajuuri bankigazgató, M. Pesonen tanügyi tanácsos, a nemrég elhunyt nagy magyarbarát író: Alfred Jotuni, A. Kannisto egyetemi tanár, H. Paavilainen igazgató, K. E. Hartikainen igazgató és dr. Weöres Gyula lektor. Ezután dr. Weöres tartott nagy tetszéssel fogadott előadást a magyar nyelvkurzusról, majd a magyar himnuszt és dalokat adott elő a Délfinnországi Dalkör. Joób Olivér finn nyelven rajzolta a magyar szabadságünnep jelentőségét s egy magyar művész: Penky Júlia népdalokat hegedült s Kövesi Magda elszavalta finnül Kiss Menyhért Magyar Miatyánkját. Az estét bankett követte.

A finn köztársasági elnök fia a soproni egyetem hallgatója. A műegyetemnek Sopronban székelő s a régi erdő- és bányamérnöki főiskolából alakult fakultása egy érdekes hallgatót sorolhat tagjai közé. Hóman Bálint kultuszminiszter ösztöndíjával az erdőmérnöki szakra szeptemberben beiratkozott Svinhufwud Veikko, a finn köztársaság elnökének fia.

Imaoka Dzsuesiro, a jeles japáni író 1930-ban tért vissza hazájába, ahol az időszaki sajtót állandóan tájékoztatja Magyarországról. Három japáni folyóirat közli állandóan Imaoka magyartárgyú cikkeit. Az egyik folyóirat címlapjánál Budapestnek azt a látképét választotta, amely a Gellért-szobrot tünteti fel a szemben elhúzódó pesti Dunaparttal.

A Turáni Társaság társadalmi szakosztálya január 31-én gazdag műsorral és tánccal összekötött estet rendezett a TESz kaszinóhelyiségében. Móricz Péter ügyvezető elnökhelyettes üdvözölte a meghívott vendégeket, akiknek sorában nagy számmal voltak bolgárok, észtek, finnek és törökök. A háziasszony szerepét Pongrácz Jolán titkár töltötte be, a műsort pedig dr. Lukinich Frigyes titkár konferálta. Az egyes számokat nagy tetszéssel fogadta a kitűnő hangulatban levő nagyszámú vendégereg. Közreműködtek: Sonkoly István hegedűművész, Pagonyi László, Rodolffy Rezső dalkomponista és előadóművész, dr. Elekes Dezsőné, Kéthelyiné-Wakots Margit énekművész (finn, észt, bolgár és magyar dalok), Kertész Árpád (zongora), zabolai Szabó János (magyar táncok), Balassa János színművész és Lony Paigaline észt énekesnő.

A Kalevala első megjelenésének évfordulója 1935-ben lesz, amelyet az egész finn nemzet méltó fénnel ül meg. A főünnepet a Kalevala Társaság rendezi, amelyre minden országból 1—2 Kalevala-kutatót vagy fordítót hívnak meg hivatalosan. Hazánkból az országos bizottság Vikár Bélát és Bán Aladárt, a Kalevala Társaság tagjait hívta meg. A Lafontaine Társaság ez alkalomból 1935 nyarán társasutazást rendez s kiadja Vikár B. remek Kalevala-fordítását. A kiadványból 300 képes példány finom finnországi papirosra készül.

Bolgár-magyar ünnepi hangverseny. A Budapesten tartózkodó s a világbajnokságban résztvevő bolgár tornászcsapat tiszteletére május 3-án este rendezett ünnepi hangverseny az érdeklődők nagy sokaságát vonzotta a Városi Színházba. Az estélyi ruhák tömegéből élénken viritottak ki a bolgárok festői népviseletükben. Sorban érkeztek az előkelőségek, élükön Gömbös Gyula miniszterelnök, Lázár Andor, Kánya Kálmán és Hóman Bálint miniszterek, Popoff bolgár követ, Kelemen Károly és gróf Teleki Sándor. A magyar és bolgár himnusz után Péter Jakimoff megnyitóbeszédében a bolgár-magyar barátságot éltette. A többi között a következőket mondotta: „A népünk lelkében mélyen

gyökerező érzések a legtermészetesebb kapcsolat a bolgár és magyar nép állandó mély barátságának legbiztosabb zálogai a jövőben is. Különösen világosan kitűnt ez Gömbös miniszterelnök úr bulgáriai látogatása alkalmából." A bolgárok közismert nagy kóruskultúrájuk mellett tettek újabb bizonyosságot. Legnagyobb sikerük azonban az arató népies jelességgel és a nemzeti táncsal volt. Az est magyar részének legmegkapóbb száma a nagykanizsai „Sáskák" tornagyakorlata volt. A műsort K. Czédly Erzsébet, Orbán Sándor és a MÁV „Törekvés" dalkör ének számai, valamint a BEAC hölgycsapatának magyaros tánca egészítette ki.

Magyar újságírók látogatása Isztambulban. A Magyar Újságírók Természetjáró Egyesületének balkáni tanulmányútra indult csoportja Kun Andor, dr. Berecz Sándor és Szabó Béla vezetésével augusztus közepén Isztambulba utazott. A kikötőben a török kormány kiküldöttei, a török sajtó képviselői, valamint a magyar konzulátus kiküldöttei várták a magyar újságírókat, kik megtekintették a város nevezetességeit, másnap pedig hajókiránduláson voltak török vendéglátók társaságában a kisázsiai Jalovala fürdőhelyen, ahol az igazgatóság díszebédet rendezett tiszteletükre. Este dr. Ullein Antal magyar konzul adott tiszteletükre fogadóestélyt, melyen jelen voltak az isztambuli diplomáciai kar tagjai is. Harmadnap újra hajókiránduláson vettek részt, melynek keretében St. Stefanonban a Török Újságírók Egyesülete adott ebédet magyar kollégáik tiszteletére. Arnóthy Jungerth Mihály törökországi magyar követ Jenikőjben látta vendégül a magyar újságírókat, akik az isztambuli kirándulás után hajón és vasuton tértek vissza a bolgár fővárosba Szófiába és Szent István napján a katolikus templomban tartott szentmisén, majd a szófiai Magyar Egyesület ebédjén és a magyar követség kerti ünnepélyén vettek részt. Elutazásuk előtt meleg ünneplésben részesítették magyar kartársaikat a bolgár újságírók és a pályaudvaron igen sokan jelentek meg búcsúztatásukra. Az újságírók kisebb csoportja még Varna mellett, Sv. Konstantin-nyaralótelepen maradt, a többség pedig haza utazott.

Ella Ilbak sikere. A magyar közönség jól ismeri vendégszerepléseiből Ella Ilbak táncművészetét. Az észt művésznő keleti körútja során a bolgár kir. opera meghívására kétszer lépett fel Szófiában. Az előadás a főváros társadalmának színe-java élén a bolgár cárnővel, Eudoxia hercegnővel melegen ünnepelte. Hazatérőben május első napjaiban a debreceni Csokonai Színházban lépett fel két este, mindkét alkalommal zsúfolt ház előtt.

Észt diákok Magyarországon. A Magyar Nemzeti Diákszövetség vendégeiként augusztus végén Budapestre érkezett egy tizenkéttagú észt főiskolás csoport. Három napot töltöttek a fővárosban, majd Debrecenbe utaztak. M. Leewald, az észt diákszövetség elnöke hálásan köszönte meg dr. Králik Lajosnak, a Magyar Nemzeti Diákszövetség vezértitkárának a magyaros vendéglátást és a tiszteletükre adott villásreggelin megígérte, hogy erőteljes mozgalmat indít hazájában a magyar-barát munka kimélyítésére.

Észt orvosprofesszor Magyarországon. Budapest gyógyfürdőinek tanulmányozása céljából a Turáni Társaság orvostudományi szakosztályának meghívására szept. 10-én Budapestre érkezett dr. Wadi, a tartui egyetem belgyógyász-professzora, akit dr. Lukinich Frigyes és dr. Misura Jenő volt egyetemi tanársegéd fogadott és kalauzolt Budapest gyógyintézeteinek tanulmányozásában.

Az észti nemzeti múzeum Tartuban ápr. 15-én ünnepelte fennállásának negyedszázados évfordulóját, mely alkalomra a Turáni Társaságot is meghívták.

Az új észti alkotmány 1934 január hó 24-ére virradó éjjel 12 órakor lépett életbe. Az új alkotmányt Csekey István egyet. tanár, a Turáni Társaság 1934. évi ünnepélyén fogja részletesen ismertetni.

Bolgár festőművészek kiállítása Budapesten. A főváros művészeti életének kiemelkedő eseménye volt március hó közepén *Taneff* Nikola, a bolgár impresszionista festészet egyik legkimagaslóbb alakjának a Mária Valéria-u. 8. sz. alatti kiállítási szalonban rendezett gyűjteményes kiállítása. Taneff megkapó képeket mutatott be hazája természeti szépségeiről, romantikus ódon városkáiról. Képeiből a magyar képzőművészeti múzeum is vásárolt. Taneff Nikola kiállítása jelentős mérföldköve a bolgár és a magyar szellemi kapcsolatok kölcsönös megerősödésének is. Itt említjük meg, hogy a Magyar Nemzeti Szövetség novemberben az Új Szalon helyiségében mutatta be *Kozareva* Milica bolgár festőművésznő kollekcióját, mely megérdemelt nagy sikert aratott.

Magyar-bolgár Társaság alakult a TESz kebelében. Március 8-án a Társadalmi Egyesületek Szövetségében összegyűltek azok a bolgárok, akik Budapesten tartózkodnak és képviseltették magukat azok a bolgár csoportok is, amelyek jelenleg Magyarországon élnek, s elhatározták, hogy a két rokon nemzet között fennálló testvéri kapcsolatok megerősítésére olyan szervezetet létesítenek, amely állandóan ügyel a két testvérnemzet közös érdekeire; azoknak megvalósítását társadalmi úton elősegíti és a közös érdekek mellett mindkét nemzet társadalmi életében megfelelő propagandát végez. A tárgyalások során Magyar-Bolgár Társaság megalakítását határozták el.

Március 8-ra összehívott alakuló ülésen a megjelentek egyhangú lelkesedéssel alapították meg a Magyar-Bolgár Társaságot, szorosabb programot beszéltek meg, majd a rendszeres munka tervének megállapítása után a társaságot a TESz munkaterületére külön feladatkörrel beállították.

A Tallinni Férfidalegyesület budapesti látogatása. A 70 tagból áll Tallinni Férfidalegyesület okt. 28-án 3 napi szereplésre Budapestre érkezett. *Ruubel* elnök, tallinni postafőigazgató és A. *Toppman* karnagy vezetésével. Még aznap este volt a hangverseny, melyről egyik nagy magyar újság zenekritikusa így írt:

Szíves szeretet fogadta az észti dalosok csoportját, amikor kéke-felete-fehér zászlók alatt fől sorakozott a Zeneakadémia dobogóján. A tallinni férfidalegyesület előkelő hivatalnokokból és polgárokból álló tekintélyes számú testülete szép, tömör hangegyüttest képvisel. Irigylésre méltó különösen a basszuszólamnak a legmélyebb mélységben gyönyörűen bűgö zengése. Jók a középszólamok is, a tenor pedig — a legtöbb műkedvelő férfikar Achilles-sarka — kényes helyeket ügyes falzett-technikával hidal át. A kórus zenei fegyelmezettsége kifogástalan. Vezetője A. *Toppman* elsőrendű betanító: pontosság, akkordtisztaság dolgában mintaszerű eredményt el. A bemutatott kardalok kivétel nélkül észti szerzők művei — érezni belőlük a becsületet törekvést a nemzeti stílus megteremtésére. Érezni itt-ott némi kezdetlegességet is, de olyan dalok, mint R. Tobias „Szívtolvaj”-a, E. Aav „Harci dal”-a, Miina Hermann és K. Turpan egyik-másik szerzeménye, kiállják a magasabb szempontú bírálatot. A férfikari számok közt kellemes billentéssel játszott *Kippasto* Jutta zongoraművésznő. A nagysikerű

hangverseny után ünnepi vacsora volt az észt vendégek tiszteletére. Másnap a dalegyesület az Országos Tiszti Kaszinóban tiszteletgett Gömbös Gyula miniszterelnök előtt. Runnbel, a dalárda elnöke német nyelven köszöntötte a miniszterelnököt s Észtország legszebb vidékeiről készült fényképfelvételekből álló albumot nyújtott át a miniszterelnöknek. Gömbös Gyula miniszterelnök közvetlen szavakkal válaszolt az üdvözlésre. A dalárda ezután észt népdalokat adott elő, majd a magyar himnusszal búcsúzott el. Itt említjük meg, hogy a dalárda kültagjaiul választotta Bán Aladárt és Lukinich Frigyeszt, akik a Turáni Társaság részéről vettek részt a vendégfogadásban.

Magyar est Finnországban. A finnországi Turku (Abo) nevű egyetem városban a nagy magyarbarát finn szavalóművésznőnek, *Ann Déry*-nek tanítványai dr. *Weöres Gyula* egyetemi lektor közreműködésével magyar estét rendeztek, amelyen magyar költeményeket szavaltak és magyar énekszerzeményeket adtak elő s *Weöres Gyula* a mai magyar líráról értekezett. Az estén nagy és előkelő közönség jelent meg, amely *Déry Ann* tanárnőt meleg ünneplésben részesítette.

Turáni előadások. A múlt évben a Turáni Társaság kebelén kívül is számos rokonnépi előadás hangzott el. A finn-ugorság köréből: jan. 21-én az Országos Néptanulmányi Egyesületben *Szabolcsi Bence* „A magyar népzene keleti (finn-ugor és mongol-török) kapcsolatairól” szólt. A Lafontaine Társaság március 25-én finn-ugor-török matinét rendezett, melyen többek közt *Vikár Béla* a vogul medve-énekekről értekezett. Május 3-án a III. kerületi Keresztény Társaskör finn-magyar estet tartott; itt *Bán Aladár* a finnek kultúrájáról tartott előadást. — Török tárgyú előadások: január 7-én török matiné a Lafontaine Társaságban, felolvastak: *Erödi-Harrach* Tihamér és *Medritzky* Andor Rodostórról, *Kunos Ignác* a török—görög folklórkapcsolatokról; február 15-én a Magyar Keleti Társaságban dr. *Mezey István* előadása „Az új Törökország kialakulása”-ról; március 22-én a Felvidéki Egyesületben dr. *Javornitzky Jenő* „Rákóczi bujdosása és a mai Törökország” címen adott elő; május 10-én pedig a Hargita-váralja jelképes székely község pestszenterzsébeti társaskörében *Móricz Péter* Kemál pasáról. — Bolgár tárgyú előadások: január 9-én a Magyar Nemzeti Szövetség magyar-bolgár bizottságában *Galánthay-Glock T.*: „Bulgária és a revízió”; jan. 15-én a Lipótvárosi Polgári Kaszinóban *Ambrus Tibor*: „Séta Bulgária multjában és jelenében”; április 10-én a Magyar Nemzeti Szövetség magyar-bolgár bizottságában *Nyári Brauner Iván*: „A bolgár összeomlás és az igazság”. — Világhírű hazánkfia, *Stein Aurél* október 11-én a Tudományos Akadémia összesülése keretében a Zeneakadémia nagytermében legújabb ázsiai (perzsiai) kutatásairól tartott előadást, melyért *Berzeviczy Albert* elnök mondott köszönetet.

Magyar-japáni kultúrest Tokióban. *Nabeshima Naokazu* örgróf kezdeményezésére az ősz folyamán a japáni társadalom, művészi és tudományos világ képviselőinek közreműködésével Tokióban *Japáni-Magyar Társaság alakult*, amelynek az a célja, hogy előmozdítsa Japán és Magyarország kapcsolatait. A társaság a nyilvánosságnak magyar előadó és zeneestély rendezésével mutatkozott be. Az estély a japáni főnemesség tokiói klubjában a *Peers Club*-ban folyt le díszes keretek között. A japáni és a magyar himnusz elhangzása után *Nabeshima Naokazu* örgróf nagy elismeréssel méltatta a magyar nemzet kultúráját. Rámutatott arra, hogy Magyarország milyen hősiiesen viselkedik mostani súlyos helyzetében is. *Watanabe Metzger Nándor*, aki jelenleg filo-

lógiai tanulmányokat folytat Japánban, vetített képekkel és filmmel kísért előadásban ismertette japáni nyelven a magyar nemzet történelmének nevezetesebb mozzanatait, majd vázolta a magyar föld népének és tájainak jellegzetességeit. *Fery* Loránt magyar hegedűművész magyar zeneszerzők műveit mutatta be nagy tetszés mellett.

Törökországban eltöröltek minden címet és nemesi rangot. A török nemzetgyűlés november hóban eltörölt minden címet és nemesi rangot. A vitézségi érmet kivéve, megszüntetnek minden kitüntetést. Külföldi rendjelek elfogadása és viselése tilos. A katonai jellegű pasa-címet a tábornoki, illetve tengernagyi címmel pótolják. Kemál pasa neve ezután *Atatürk* (Atyatörök) *Kemál* lesz.

A Turáni Társaság ügyvezető elnökhelyettesének japáni kitüntetése. A nagy japáni turáni ifjúsági egyesület, a Dai Nippon Turan Young Men's Association, amelynek elnöke a Magyarországon is jól ismert Sumioka Tomoyoshi, *Móricz* Pétert, a Turáni Társaság ügyvezető elnökhelyettesét tiszteletbeli tagjává választotta. A kitüntetésről értesítették a Turáni Társaságot és értesítésében az új japáni egyesület kiemeli, hogy mint erkölcsi mozgalmak előmozdítójának főcélja a vérrokon népekkel való baráti és szellemi kapcsolatok megerősítése és működéséből kizár minden politikai és anyagi törekvést.

Finn-magyar utazások. A tanulmányi utazások finn állami bizottságának kurátora, *Magnus Hagman* Budapestre érkezett. Különböző utazási és állami kultúrszervekkel tárgyalást folytatott kölcsönös ifjúsági utazások megszervezése ügyében. Helszinkiben széleskörű működést fejt ki a tanulmányi utazások irodája, 1934-ben 11 ezer személy utazását bonyolította le és vezette a cserelátogatások jól bevált akcióját is. Lehetséges, hogy finn és magyar családok nagyobb, már serdülőkorú gyermekeit sikerül majd elhelyezni olyan módon, hogy a finn ifjú itt lesz egy hónapig s aztán magyar társával együtt utazik vissza Finnországba, ahol ugyancsak egy hónapot töltenek együtt. *Magnus Hagman* magával hozta annak a dokumentumait, hogy más ide irányuló társutazások szervezését is megkezdték már 1935-re.

Könyveket ajándékoztak könyvtárunknak: *Mahmut Mesut*, *Móricz* Péter, *Imaoka Djuichiro*, dr. *Bán Aladár*, dr. *Lukinich Frigyes*, *Joshie Noshiki*, *Turmezey László*, vitéz *Nagy Iván*, *Pesti Hírlap*, dr. *Szász Elemér*, *Torbágyi-Novák József Lajos*, *Sumioka Tomoyoshi*, *Kovács Gusztáv*.

Erődi-Harrach Béla legújabb kitüntetése. Társaságunk nesztorát ez év őszén a Kormányzó Úr a II. oszt. érdemkereszttel tüntette ki azon nagy érdemeiért, amelyeket a közelet, a tudomány s az irodalom, főleg a keleti költészet ismertetése és művészi átültetése terén szerzett. *Omar Khejám*, *Hafiz*, *Firdusz* perzsa költők, majd több török költő alkotásai az ő hű és lendületes fordításában lettek irodalmunk kincseivé. A Turáni Társaság örömmel és tisztelettel vett tudomást jeles tagjának jól megérdemelt magas kitüntetéséről s december 14-i ülésén adott kifejezést legjobb kívánságainak. Kívánjuk, hogy az isteni Gondviselés még évek hosszú során tartsa meg őt erejének és alkotókedvének teljességében!

TÁRSASÁGI ÜGYEK.

Előadássorozatunk 1933—34-ben.

Társaságunk évtizedes hagyománya szerint a mult tanévben is rendezett ismeretterjesztő és tudományos előadásokat és pedig saját helyiségében a Székesfővárosi Népművelési Bizottság támogatásával. A megnyitó előadás október 21-én egyúttal a finn-ugor rokonsági nap megünneplése volt, amelyről lapunk más helyén számoltunk be, most csak azt említjük, hogy az ismeretterjesztő előadást itt *Bán Aladár* tartotta a finn-ugor népek rokonsági fokozatairól, beillesztve e népcsoportot a nagy ural-altáji (turáni) rokon körbe. Előadását a rokonnyelvekből merített példákkal világította meg. Végül rámutatott a finn-ugor népek kapcsolataira és jövőendő tennivalóira. E nemzetek főként a kultúra terén egyesülhetnek közös munkára, mint ezt a finn-ugor kultúrkongresszusok eredményei bizonyítják. — Október 30-án volt a Török Köztársaság 10 éves fennállásának ünnepe. Ekkor *Móricz Péter* tartott előadást a lefolyt tíz év építő munkájáról. A török nemzet az utóbbi évtized alatt egészen új életet kezdett. Bámulatos gyorsasággal sajátította el a nyugateurópai kultúra vívmányait s mind a közéletben, mind az irodalmi, tudományos és gazdasági téren bámulatos haladást tett. Az Egyetemi Énekkarok a török függetlenségi indulót adták elő. — November 10-én *Cholnoky Jenő* „A belsőázsiai pásztornépek jelentőségéről a művelődés történetében” címen értekezett. (Lásd Turán, 1933.) — Ugyane hó 15-én dr. *Mezey István* Mandzsúrországról tartott előadást. A modern Mandzsúria története tulajdonképen az orosz-japán háború után kezdődik. Harminc év alatt több mint 5000 mérföld vasútvonalat építettek itt a japániak. Mandzsúria háromszor olyan nagy, mint Japán. Japánnak elsősorban Mandzsúria kimeríthetetlen természeti kincseire van szüksége, hogy félelmetes arányban növekvő népességét elláthassa. Az előadó rámutatott arra, hogy az egyedüli helyes megoldás az lenne, ha megteremthetnék a Kínai Egyesült Államok szövetségét. A felébredő Kínának Japánnal való szövetsége oly hatalmas erőt jelentene, hogy egy orosz-amerikai előtörést is megakadályozhatna. Ez biztosíthatná a független Mandzsúriai Köztársaság fejlődését is, mely egy új, virágzó kultúra ma még beláthatatlan lehetőségeit jelentené a világ számára. — November 24-én *Végh Jenő* a bolgár kultúra multjáról és jelenéről mondott el sok érdekes momentumot. Rámutatott arra, hogy a bolgárok már magas műveltséggel érkeztek új hazájukba. Amikor a bizánci politika megfosztotta önállóságától a bolgár államot és igyekezett ősi műveltségét kiirtani, minden erre irányuló törekvés hiábavaló volt, sőt a mult században újjászületett a bolgárok kultúrája. Bulgária fölszabadulása után magas fokra emelte nemzeti kultúráját.

Különösen nagy súlyt fektetett a szakképzésre. A bolgár nemzetet minden kultúrtörökvésében jellemzi a rendkívüli szorgalom, a nemzeti jelleg kidomborítása és a bizakodás mai állapotának jobbrafordulásában. Szemere Miklós méltán nevezte a bolgárokat a balkáni japániaknak, mert valóban az a haladó szellem jellemzi őket is, mint a japániakat. — December 6-án volt Társaságunk finn nemzeti ünnepe Finnország függetlenségének tizenhatodik évfordulója alkalmából, amelyen Finnországot *Liipola Yrjö* konzul képviselte. *Pekár Gyula* elnöki megnyitó beszédében az északi rokonnép ünnepének jelentőségét méltatta, majd *Bán Aladár* tartott előadást. Néprajzi, népköltési és történeti adatok alapján mutatta ki, hogy a finn-ugor és általában a turáni népek mindekor megőrizték belső szabadságukat. Vitéz *Galánthay-Glock Tivadar* tábornok a finn szabadságharc lefolyását és főképen gróf *Mannerheim* Gusztáv tábornagnak, a finnek hősi vezérének érdemeit ismertette. A tábornok a Társaság számára megfestette *Mannerheim* arcképét. — Január 11-én, a Turáni Társaság orvosi szakosztályának megalakulása napján dr. *Jeney Endre* egyetemi tanár „A vércsoportvizsgálatok eddigi eredményei a turáni népekről” c. értekezett. Előadása jelen számunkban lát napvilágot. Január 19-én dr. *Lukinich Frigyes* és *Sonkoly István* tartott előadást, az előbbi a liv nép hagyományairól, az utóbbi pedig az észti zene fejlődéséről és kimagasló képviselőiről. Az ülést *Bókay Ferenc* színművész szereplése tette érdekessé, aki néhány liv verset szavalt el *Bán A.* és *Lukinich F.* fordításában. — Január 26-án alapító-elnökségetesünk, *Paikert Alajos* adott elő „A turáni eszme terjedéséről”. Az előadó abból indult ki, hogy a világ legősibb igazi kultúrája, amelyből a többiek keletkeztek, a *szumír nép* kezdeményező műveltsége volt. Majdnem egyidejűleg a szumír kultúrával támadt Ázsia keleti részében a kínai műveltség. Mindkét ősi kultúra turáninak mondható. Turáni elnevezés alatt az összes ural-altáji népek, nemzetek és államok értendők. A magyar nemzet, mely a legújabb kutatások szerint európai eredetű, fajilag és nyelviileg pedig két ural-altáji, tehát turáni népnek, egy finn-ugor és egy török (turk) népnek összeolvadásából származott, mai összetételében, sokféle nyugateurópai népelem felvétele következtében ma már *teljesen* európai nemzet. A turáni eszme és mozgalom igazságos, emberséges és méltányos. Nem rombolni akar, hanem építeni, nem kiélezni az ellentéteket, hanem kiegyenlíteni, nem elnyomni, hanem felemelni, nemcsak a turáni népeket, hanem az egész emberiséget, mai egyoldalú, túlságosan önző és ezért öngyilkos irányából. Az előadó ellenzi a túlzásokat, a faji, vallási és erkölcsi eltévelygéseket mind a turáni eszmével kapcsolatban, mind ezen kívül. Előadását a következő szavakkal fejezte be: „Minden országban, minden népnél, akár turániak, akár nem, vannak derék emberek és ha ezek összefognak, akkor minden fellendül és ezzel együtt felvirul az egész világ.” — Február 9-én *Faragó József* ismertette a finn nemzet hősi küzdelmét a XIX. század elején, amelynek eredménye lett Finnország elszakadása Svédországtól és az orosz birodalomhoz való csatlakozása. — Ugyane hó 16-án *Prókay Miklós Attiláról* szóló felolvasását mutatta be. Szerinte *Attila Fegyver* neken született. Az előadáson védnökünk: *József Ferenc* királyi herceg is megjelent. — Február 23-án volt Észtország nemzeti ünnepe, melyen *Bán Aladár* az észti szabadsághősről, *Laidoner* tábornokról, *Virányi Elemér* pedig az észti népköltés külföldi vonatkozásairól beszélt. *Virányi főleg* *Thales Bernard* francia író munkásságát ismertette, aki a múlt század közepe táján lelkes buzgalommal fordítá franciára az észti népköltés legjellemzőbb szemelvényeit s ezzel a figyelmet a gazdag észti

folklortermékekre irányította. — Március 2-án dr. *Wellmann* Oszkár főiskolai tanár Törökország állattenyésztéséről tartott vetített képekkel illusztrált előadást, melynek keretében behatóan ismertette a magyarok szerepét Törökország közgazdaságának szolgálatában. — Március 9-én dr. *Kovrig János* értekezett a mandzsú császárságról. Ismertette Mandzsúria földrajzi viszonyait, történelmi fejlődését, népeinek, berendezkedésének jelenlegi körülményeit. Azután a helyzetet vázolta, melyben Kelet-Ázsia turáni népei vannak. Ezen utóbbiak közül ma egy sem szabad, kivéve azokat, melyek Mandzsúriában élnek. Ázsia elnyomott turáni népeinek vágya, a szabadság az önálló nemzeti lét után találkozik a mandzsú császárság céljával, mely uralmát minden oldalról biztosítani akarja és ezen törekvésében az említett népekre számít. Az előadást *Pekár Gyula* zárószavai követték, aki a Társaság köszönetét tolmácsolta az előadónak előadásáért és vitéz *Galánthay-Glock* Tivadar tábornoknak, aki *Kang Teh* mandzsú császár képét megfestette és a Társaságnak ajándékozta. — Sorozatunk utolsó száma *Torbágyi-Novák J. Lajos* előadása volt Attila székhelyéről. Szerinte Attila kőralakú székértábora Kiskunhalas, Kecel, Akasztó, Izsák, Mathár, Jászszentlászló és Kiskunmajsa községek között terült el.

Közyűlés.

A Turáni Társaság 1933-ban december 16-án tartotta rendes közgyűlését *Móricz Péter* ü. v. elnökhelyettes elnöklete alatt. Megjelentek még: *Bán Aladár*, *Marzsó Lajos*, *Paikert Alajos*, *Thegze-Gerber Ferenc*, *Thoroczko-Wigand Ede*, *Podhorszky Vilmos*, *Rüblein Rikard*, *Kovács-Karap Ernő*, *Zsedényi Béla*, *Vargyassy Márton*, *Kulin István*, *Pongrácz Jolán*, *Lukinich Frigyes*, *Szécsi Gy. Jenő*, *Bartos Róbert*, *Pázmány Zoltán* és *Németh István*.

Móricz P. mindenekelőtt megemlíti, hogy elnökünk fontos államügy miatt nem vehet részt a közgyűlésen. Ezután megnyitó szavaiban hangsúlyozta, hogy Társaságunk az elmúlt évben is legjobb sikerrel munkálkodott céljai megvalósításán, törekedett a rokonnépekkel a legmelegebb viszonyt fenntartani, amit azok szintén szeretettel viszonzottak. Majd mint ü. v. elnökhelyettes utalt az év legfontosabb eseményeire s beszámolt a török intézet működéséről, amely ebben az esztendőben is szorosabbra fűzte a török és a magyar nemzet közti rokoni kapcsolatokat.

Bán A. a finn-észt kapcsolatok fejlesztéséről s folyóiratunkról és tanfolyamunkról tett jelentést. Köszönetet mond a Turán önzetlen munkatársainak s a Népművelési Bizottságnak, mely lehetővé tette tanfolyamunk és előadásaink zavartalan megtartását.

Marzsó L. főtitkár részletes jelentésben vázolta a múlt társasági év lefolyását s megörökítette elhunyt jeleseink emlékét s pillantást vetett a jövő feladataira.

Thegze-Gerber Ferenc, a pénzügyi és számvizsg. bizottság elnöke bemutatta a zárszámadást és a jövő évi költségvetést, mely az idén is szemmel tartja a legszigorúbb takarékossgot. A közgyűlés a felmentvényt legmelegebb köszönetének tolmácsolása mellett megadta a vagyonkezelőknek és a bizottságnak.

A tanács tagjainak harmadrészben való kisorsolása és megválasztása után az elnök végül jelenti, hogy a beérkezett két indítványt az elnökség saját hatáskörében fogja elintézni.

Turáni tanfolyam.

Tanfolyamunk az idén már nyolcadik évét kezdette meg október 16-án. A megnyitó ünnepen *Cholnoky* Jenő egyetemi tanár, tanár-elnök tartott megnyitó beszédet, ismertetve a turáni népekkel és nyelvekkel való foglalkozás céljait és nagy hasznát a nemzetközi érintkezés terén. A Turáni Társaságot *Móricz* Péter ügyvezető elnökhelyettes képviselte s megjelentek még a Turáni Társaság tagjai közül számosan. *Bán* Aladár tanfolyamvezető tudatta a tanfolyamra vonatkozó adatokat és ismertette a tanmenetet. A tanfolyam karácsonyig a Vasútcái gróf Széchenyi Istvánról nevezett felső kereskedelmi iskolában nyert elhelyezést, januártól kezdve pedig a Turáni Társaság helyiségében (Országház XI.). Az idén is három turáni nyelvet adtunk elő heti 2—2 órában, úgy, hogy egy-egy tantárgyra 42 óra esett. Az előadott nyelvek a következők: finn, török, kínai. A kínai nyelvet *Hu Dzin Ja* kínai tanár elutazása miatt dr. *Megyeri* József középiskolai tanár adta elő; a finn nyelvet dr. *Bán* Aladár, a török nyelvet pedig vitéz *Galánthay-Glock* Tivadar tanította.

Az előadások április 9-ig nagyobb megszakítás nélkül folytak, a tantervszerüleg megállapított anyagot az előadók bevégezték. A beiratkozottak száma összesen 36 volt, akik közül 12 kapott látogatási bizonyítványt.

Új tagok.

Az 1933/34. évben a következő tagok vétettek fel. Rendes tagok: dr. *Missura* Jenő v. egyet. tanársegéd, dr. *Raffay* Sándor püspök, dr. *Sádeczky-Kardoss* Tibor egyet. m. tanár, *Vaszy* Viktor, a Zeneműv. Főisk. tanára és *Vargyassy* Márton számv. főtanácsos (Pesterzsébet), — Pártoló tagok: *Szalay* József iparos (Bácsborsod), *Dobsa* Sándor (Katyár), dr. *Neuber* Ernő egyet. tanár (Pécs), dr. *Vásárhelyi* János egyet. tanársegéd (Szeged), *Arany* József tanító (Fót), dr. *Oravecz* Pál egyet. tanársegéd, dr. *Vida* Imre tanársegéd, dr. *Kiss* Ernő ny. ezredorvos, dr. *Szász* Elemér tisztviselő, zabolai *Szabó* János m. tisztv., *Palák* József (Bácsborsod), *Amberg* Bálint földbirtokos (Bácsborsod), *Görgey* Tivadar banktisztviselő, *Kanizsay* E. László író, dr. *Rápolti* Károly ügyvéd, dr. *Purjesz* Béla egyet. tanár (Szeged), dr. *Verebély* Tibor egyet. tanár, *Torbágyi-Novák* József Lajos festőművész, *Kovács* Tódor tanár (Rákosszentmihály), dr. vitéz *Csep* Dezső ezredorvos (Szombathely), *Rónay* Tibor földbirtokos (Kiszombor), *Mihók* Béla tanár Pilisvörösvár), *Csermely* Géza tanító (Budaörs), *Koenig* Sándor m. tisztv., dr. *Megyeri* József tanár, *Király* Ferenc m. tisztv., *Kovács* Gusztáv közgazdász, *Morócz* József mérnök, *Szöllősi* Sándor banktisztv., *Hofmann* Félix főtisztv., *Szelényi* Stella énekművésznő (Ujpest).

Contribution à une Histoire sincère d'Attila. C'est le titre d'une brochure contenant le texte d'une conférence faite le 3 Mai 1934 par Kara Chemsî Réhid Saffet Bey, député à la Grande Assemblée Nationale de Turquie, membre de la Société pour l'étude de l'histoire des Turcs, à la salle de la Confédération des associations sociales de Budapest sous l'égide de cette Confédération et de la Société Touranienne de Hongrie.

Il est regrettable que cette brochure soit parvenue à notre rédaction trop tard pour en pouvoir insérer tout le contenu dans le Turan de cette année, mais nous attachons une grande importance à ce que les passages principaux de cette étude soient connus à nos lecteurs. Nous en extrayons donc ceux soulignés par l'auteur même pour faire ressortir les grandes qualités humaines et de roi d'Attila.

Les voici:

„Au point de vue politique, l'invasion hunnique déplace le centre de gravité de l'hégémonie européenne...”

„La structure ethnique de l'Europe actuelle remonte à Attila...”

„La première confédération germanique date d'Attila qui réunit sous sa bannière la plupart des tribus teutones et saxonnes.”

„A la décadence morale de cette civilisation (de la civilisation romaine) usée, les Huns nordiques opposèrent l'exaltation des sentiments d'un ordre supérieur et introduisirent en Occident le principe de la chevalerie...”

„La structure de la Société européenne, en opposition à celle de la société romaine, date de la révolution sociale provoquée par les Huns...”

„...l'invasion d'Attila marque, avec la dislocation définitive de l'Empire Romain, le premier réveil inconscient des nationalités européennes.”

„Attila fut presque un phénomène cosmique. ... Si Attila ne dût qu'à son génie et à ses qualités personnelles l'obéissance et la docilité de tant de rois, quel homme était-ce qu'Attila!”

„La faculté maîtresse d'Attila est incostetablement l'Intelligence plus encore que la Puissance... Son dédain personnel de richesse, sa simplicité, son ampleur d'esprit d'entreprise et sa constante réussite... impliquent une abondance de vues... qu'on ne retrouve ni dans Alexandre, ni dans César.”

Pierre de Mórícz.

Résumé du contenu de la XVII-ème année du „Turán“.

Dans son traité sur „Le Réveil de l'Asie“, *Alajos de Paikert*, président suppléant de la Société Touranienne, retrace, d'abord, l'évolution culturelle des peuples d'Asie faite pendant les dernières décades de ce siècle, passe en revue, ensuite, les Etats d'Asie pour montrer leur développement et la tâche qui leur incombe dans l'intérêt de l'humanité entière. Il explique aussi l'idée touranienne et montre le rôle que la Hongrie peut jouer dans l'avenir de l'Asie. L'Europe doit s'efforcer d'assurer à l'Asie un développement aboutissant à la coopération de tous les peuples et leur garantissant une vie plus heureuse et plus noble. — Le professeur d'université *Dr. Jenő de Cholnoky* est l'auteur de l'article: „Le Japon et l'Europe“. A son avis, ce sont les différences de conditions géographiques et de qualités ethnographiques ainsi que les divergences de conception qui séparent le Japon des peuples de notre continent. Le facteur principal est la situation géographique. Elle explique les extrêmes de climat et le genre de vie, ainsi que la rapidité avec laquelle se développent la vie économique et l'industrie du Japon. Il résulte de cette rapidité de progrès une concurrence dangereuse pour les marchés de notre continent qu'on ne peut écarter qu'avec une collaboration harmonieuse et pleine de tact. — Dans l'article: „La conscience de la parenté des nations honroise et finnoise“, *le Dr. Aladár Bán* donne un résumé des moments du développement scientifique des derniers siècles en constatant qu'avant quelques milliers d'années, ces deux nations, issues de la même souche, parlaient la même langue et avaient les mêmes habitudes. La sympathie entre ces deux nations cultivées vient de cette conscience et produit un développement toujours plus grand dans les domaines économique et culturel. — L'étude de *Pierre de Mórícz*, président suppléant et gérant de la Société Touranienne: „Les Tartares établis à l'étranger“ fait connaître les groupes et les colonies des émigrés tartares qui avaient dû quitter, au cours des derniers siècles, leur ancienne patrie située en Russie. L'auteur constate, d'abord, que les Tartares ne sont pas des Mongols, mais, dans leur grande majorité, des Tures appartenant, pour la plupart, à la branche des Kiptchaks ou Coumans. Après une courte esquisse de l'histoire de ces émigrés et de l'histoire de leur ancienne patrie, l'auteur mentionne les causes de leur émigration et décrit, d'une façon plus détaillée, leur situation politique et culturelle dans leur nouvelle patrie, surtout celle des Tartares établis en Pologne et au Dobroudcha (en Roumanie) en faisant aussi ressortir l'énergie et la persévérance avec lesquelles ils travaillent au relèvement culturelle de leurs colonies ainsi que leur attachement à leur ancienne patrie. — Le *Dr. Endre de Jeney*, professeur d'université, fait connaître, dans son article sur „Les résultats des recherches de sérologie obtenus chez les peuples touraniens“, la dernière méthode de la sérologie et les possibilités de son emploi. Les

individus peuvent appartenir à quatre groupes de sang. Afin de pouvoir faire, sur cette base, une classification de races, il faut examiner au moins 1000 individus. Cet examen peut établir des qualités de race très anciennes. Se basant sur le résultat de ces recherches on tâche aussi de tracer des cartes ethnographiques montrant le classement des peuples examinés en cinq groupes. Il est hors de doute qu'on peut trouver aussi sur la base des recherches de sérologie des liens unissant les peuples touraniens.

Les petites nouvelles nous donnent des renseignements sur les mouvements culturels importants survenus chez les peuples touraniens. — Bibliographie et communications concernant la vie intérieure de notre Société complètent le contenu de cette brochure qu'on peut acheter dans le local de la Société Touranienne (Országház, XI. kapu) pour le prix des 3 Pengős.

A magyarral rokon népek.

A Magyar Néprokonsági Egyesület a rokonnépekkel foglalkozik. A magyarral rokonságban álló nemzetek, népek és törzsek az ú. n. *ural-altáji* (más szóval turáni) népcsalád tagjai, amelyeket nyelvük alapján foglal össze a tudományos kutatás. Bár a nyelv nem az egyetlen közösség, amely népeket, nemzeteket egybekapcsolhat, de manapság még az egyetlen konkrét alap, amelyre e kérdésben támaszkodhatunk.

Az ural-altáji népek elágazásáról és lélekszámáról — a legújabb kutatások szerint — a következő táblázat nyújt tájékoztatást.

I. Urali népek.

A) Finn-ugorok:

a) Finn ág:

1. Finnek (Finn-, Orosz-, Svéd- és Norvégországban)	3,535.000
2. Észték (Észt- és Oroszországban)	1,250.000
3. Zürjének (komi nép)	400.000
4. Votjakok (udmurt nép)	600.000
5. Cseremiszek (mari nép)	500.000
6. Mordvinok (mordva nép)	1,400.000
7. Lappok	30.000
8. Kisebb töredékek (vepsz, vót, liv stb.)	27.000

b) Ugor ág:

1. Vogul (manysi) nép	4.500
2. Osztjak (chanda) nép	23.000
3. Magyar nép (az egész földön)	12,000.000
B) Szamojédok	30.000
	19,799.500

II. Altáji népek.

1. Török-tatár népek	33,000.000
2. Mongolok	3,500.000
3. Mandzsuk	2,000.000
4. Tunguz törzsek	12,500.000
5. Japániai és koreaiak	80.000,000
	131,000.000
	Összesen: 150,800.000

Származási kapcsolat következtében turáni népek közé számítjuk a bolgárokat.

Turáni népek voltak a hunok, az avarok, a jüecik és az ujgurok. Sok turáni törzs olvadt bele más népekbe, különösen Kelet-Európában.

Kiadásért felelős: Dr. Bán Aladár.

21.420. — Királyi Magyar Egyetemi Nyomda Budapest VIII, Múzeum-körút 6. (F.: Thiering Richard.)

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

TURÁNI TÁRSASÁG

Alapítatott: 1910-ben. — Székhelye: Budapest, Országháza.

A társaság *célja* a velünk rokon turáni népek tudományával, történetével, irodalmával, művészetével és közgazdaságával foglalkozni, ezeket ismertetni, a magyar érdekekkel összhangba hozni s ezáltal ezekkel a népekkel mind kulturális, mind pedig társadalmi és gazdasági téren szorosabb kapcsolatot létesíteni.

Működése altruisztikus irányú, tevékenysége elsősorban tudományos és oktatási; kizárja a vallási és felekezeti kérdéseket.

A társaság *tagja* csak olyan feddhetetlen jellemű egyén lehet, aki a társaságot vezető eszméktől áthatva, azokért működni kész.

A Turáni Társaságnak négyféle tagja van: 1. alapító, 2. rendes, 3. pártoló, 4. tiszteletbeli.

I. *Alapító tag*, aki a társaság céljaira 150 pengőt adományoz. Jogi személyek alapító tagsági díja legalább 300 pengő.

II. *Rendes tagok*. A rendes tagokat a turáni eszme és a társaság érdekében kifejtett munkásságuk elismeréséül az igazgató tanács választja. Tagdíjat nem fizetnek.

III. A *pártoló tagokat* a végrehajtó bizottság veszi fel s évi 5 pengő tagdíjat fizetnek, tagsági kötelezettségük három évre terjed s ha a harmadik év végéig kilépésüket be nem jelentették, a tagság kötelezettsége a következő évre is fennáll.

IV. *Tiszteletbeli tagok* az igazgató tanácstól megválasztott kiválóságok.

Az összes tagok látogathatják a társaság rendezte előadásokat és egyéb összejöveteleket s tagilletményül kapják a társaság folyóiratát.

A társaság védnöke: *vitéz dr. József Ferenc* főherceg, elnöke: *dr. Pekár Gyula*. Alapító elnökhelyettes: *Paikert Alajos*. Ügyvivő elnökhelyettes: *Móricz Péter*. Felelős szerkesztő és a Finn-észt Intézet vezetője: *dr. Bán Aladár* alelnök. Főtítkár: *dr. Marzsó Lajos*. Titkárok: *Pongrácz Jolán* és *dr. Lukinich Frigyes* könyvtáros.

Telefon: Aut. 13-77., 40. mellékállomás.

Kalevipoeg

az észtek nemzeti éposza. — Észtből fordította és bevezetéssel ellátta

Bán Aladár

A 336 lapra terjedő mű ára a Turáni Társaság tagjainak füzve 3 pengő, díszes vászonkötésben 4 pengő.

A LÍV FÖLD ÉS NÉP

Írta Dr. LUKINICH FRIGYES. Illusztrálta vitéz GALÁNTHAY-GLOCK TIVADAR

● Kapható a Turáni Társaságban is. Ára füzve 3 pengő, kötve 4 pengő

A TURÁNI TÁRSASÁG

kiadóhivatalában a következő kiadványok kaphatók:

Turán	1913. évfolyam	2— P
"	1917.	3— P
"	1918.	(1—2. szám elfogyott) 2— P
"	1921.	(elfogyott).
"	1922.	3— P
"	1923.	(a 3—4. szám elfogyott) 3— P
"	1924.	2— P
"	1925.	2— P
"	1926.	2— P
"	1927.	2— P
"	1928.	2— P
"	1929.	2— P
"	1930.	3— P
"	1931.	3— P
"	1932.	3— P
"	1933.	3— P
Szentgály Antal:	Szibéria	—60 P
Posta Béla:	A moszlim művészet hatásának példái Erdélyben	—60 P
Paikert Alajos:	A turáni eszme politikai vonatkozásai	—30 P
—	Magyar lehetőségek Keleten	—30 P
—	Ázsia ébredése	—30 P
Márki Sándor:	A turáni népek története	—30 P
—	Kapcsolatok a turáni népek történetével	—30 P
Dr. Lechner Jenő:	A turáni népek művészete	—30 P
Dr. Horváth Jenő:	A modern Kelet	1— P
Isirkoff:	Bulgária. Füzve 1-20 P, kötve	2— P